

Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

6319

ՍԵՂՐԱՅԷՏ

ՏԱՐԱԿԱՆ ԸՆԹԱՏԻ

Բ. ՏԱՐԻ

1.99.8

4-36

ՊՈՍԹՈՆ

ՏՊԱԿԱՆ «ՀԱՅՐԵՆՈՒԹ»Ի

1918

1917

1005-10

Ռ. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

491.99-8

Զ-36

Մ Ե Ղ Ր Ա Գ Ե Տ

Տ Ա Ր Ր Ա Կ Ա Ն Ը Ն Թ Ա Ց Ք

Բ. Տ Ա Ր Ի

16319

Պօսքըն

Տպարան «Հայրենիք»ի

1917

2 APR 2013

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

Հետզհետե, մեծ ու փոքր բազմաթիւ քաղաքներու մէջ, ամերիկահայ գաղութը կ'ունենայ իր սեփական դպրոցները՝ որոնց միակ նպատակն է տոնային դաստիարակութիւն տալ օտարութեան մէջ մեծցող հայ երեխային: Դաստիարակութիւն տալու այդ գործը սակայն յաջողութեամբ յառաջ չէր երթար մեր մէջ՝ շնորհիւ լատինացի դասագրքերու չգոյութեան: Երեխան մայրենի լեզու կ'ուզէր սովորիլ, բայց գիրք չունէր իր ձեռքերուն մէջ:

Բազմաթիւ մայրեր, ուսուցիչներ և ուսուցչուհիներ, կրթասէր անհատներ մեզի կը դիմէին և քախմազիկն կը խնդրէին բաւարարութիւն տալ այս կարեւոր պահանջին:

Նկատի ունենալով կարիքի մեծութիւնը և մեր նոր, մատաղ սերունդի բարձրագոյն շահը, մենք որոշեցինք հրատարակել ծանօթ գրագէտ, սիրուած և փորձառու ուսուցիչ՝ Ռուբէն Զարդարեանի պատրաստած «Մեղրագետ»-երը, նախապէս, հեղինակի ժառանգորդներուն համաձայնութիւնը ստանալով:

Հաստատութեան կը բողոքումք այլեւս զնահատել մեր այս ձեռնարկը՝ որուն միակ նպատակն է եղած ՕԳՈՒՏԸ ՀԱՅ ԵՐԵՆԱՅԻՆ:

ՎԱՐԶՈՒԹԻՒՆ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»

40999 - 68

Մայրական Սէր

Ո՛Չ, ԴԺՈՒԱՐ ԲԱՆ ՁԷ ԱՇԽԱՏԻԼԸ

Հրանդ արթնցաւ, նայեցաւ չորս կողմը, բայց
չեղաւ անկողնէն:

— Ա՛խ, ի՛նչ դժուար բան է երկուշաբթի առ-
տուն անկողնէն ելլելը:

Աքաղաղը թափահարեց թևերը, եւ բարձր ձայ-
նով կանչեց՝ կու-կու-լիկ-կո՛ւ, կու-կու-լիկ-կո՛ւ:

Հրանդ, անկողնին մէջ, դարձաւ աջ կողմէն ձախ
կողմին վրայ, եւ ուզեց նորէն աչքերը դոցել:

Բայց, ահա, լսեց ծիծառներուն ձայնը՝ տանի-
քին քիւն տակ. մայրիկը կեր կը բերէր իր կառուցով
և ձագուկները կը ճչայի՛ն, կը ճչայի՛ն:

— Ա՛խ, ի՛նչ դժուար է դպրոց երթալը, ըսաւ
Հրանդ նորէն:

Այս անգամ, իր ակահջին եկաւ կովերուն բառա-
ջիւնը և գառնուկներուն մայիւնը. նախիրն էր որ հա-
ւաքուեր, արածելու կերթար:

Պատուհանէն կարմիր արեւն ալ ներս սողաց, ին-
չաւ Հրանդին աչքին վրայ, և ըսաւ անոր.

— Ելի՛ր, խելօ՛ք տղայ. ծոյլերը միայն կըսեն
թէ դժուար է ոտքի կենալ և դպրոց երթալ: Աչխարհ-

քին մէջ դժուար բան չի կայ: Հագի՛ր լաթերդ,
լուա՛ երեսդ, ա՛ռ գրքերդ և վագէ՛ դպրոց:

Հօ՛ւի, ըսաւ Հրանդ, ու ոտքի ելաւ:

Հուաց երեսները, սանտրեց մագերը, և երբ
գրքերն առած՝ դպրոց կերթար, տեսաւ թէ իրաւ
ծուլութիւնն է եղեր դժուար բանը:

ՏՂԱՆ ՈՒ ԹՌՁՆԻԿԸ

— Նախշո՛ւն թռչնիկ, ո՞ւր կերթաս դուն,
այսպէս ձգած բոյն, տեղ ու տուն.

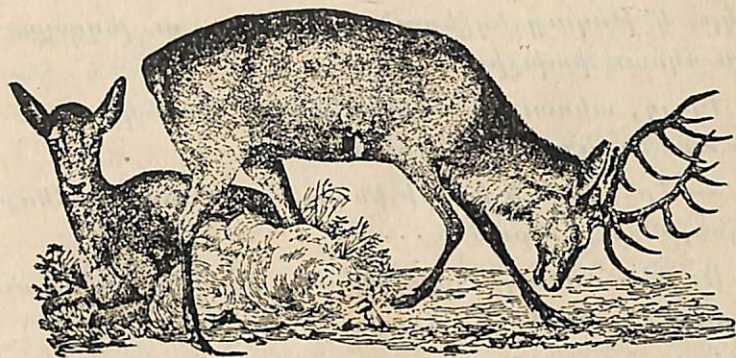
կեցի՛ր իմ մօտ, երգէ՛ երգեր,
ապրի՛ր քովս ամբողջ ձմեռ:

— «Ձեր աշխարհն է աշուն, անձրեւ,
«Ծառ ու ճիւղեր չունին տերեւ.

«Շի կայ արեւ, տաքուկ օրեր,
«Ի՞նչպէս երգեմ անուշ երգեր:

«Նախշո՛ւն տըղայ, սիրուն տըղայ,
«Երբ որ նորէն գարունը գայ՝

«Էս չեմ մոռնար իմ տունս ու բոյն,
«Կու գամ, կերգեմ քեզ օրն ի բուն»):

ԳՈՌՈՋ ՄՈԾԱԿԸ

Պզտիկ մոծակ մը մօտեցաւ եղջերուի մը, որ
հանգիստ կարածէր:

Յանկարծ, եղջերուն գլուխը բարձրացուց ու
սկսաւ փախչիլ:

— Տե՛ս, տե՛ս, ինչպէ՛ս ինծմէ վախցաւ ողորմե-
լին, — պողաց գոռոզաբար մոծակը: Իրեն պէս ահա-
գին կենդանի՛ մը, ինծի պէս փոքրիկ արարածէ մը
կը փախչի՛... բայց, ձեռքէս չես ազատիր. տե՛ս
թէ հիմա ինչպէ՛ս կը հասնիմ քեզի ու կը խայ-
թեմ...

Եւ մոծակը սլացաւ եղջերուին ետեէն:

Մէյ մըն ալ ետեւը դարձաւ, ի՞նչ տեսնէ որ հաւ-
նիս. ահաւոր առիւծ մը՝ որ խոշոր-խոշոր ոստիւննե-
րով առաջ կը վագէ:

— Վա՛յ, վա՛յ, ես ի՞նչ ըրի իրեն, ի՞նչ վնաս
հասցուցի, որ այսպէս ետեէս է ինկեր, — բղղաց մո-

ծաղիկը, և թողուց եղջերուն հալածելը, ու լեղապատառ սկսաւ փախչիլ:

Բայց, տեսաւ որ առիւծը ուրիշ կողմ կը վազէ. այն ատեն, ուրախ-զուարթ մտածեց.

— Հը՛, կերելի խեղճի ինկաւ որ մոծակին ձեռք գպցնելը դիւրին բան է...

Եւ մեր մոծակը հպարտօրէն թռաւ, նստեցաւ արածող ձիուն մէջքին վրայ:

Իսկ, այդ միջոցին, առիւծը կը հալածէր եղջերուն:

ԵՐԵՔ ԹԻԹԵՌՆԻԿՆԵՐԸ

1

Երեք թիթեռնիկ՝ եղան եղբայր իրարու: Մէկը ճերմակ էր, մէկը կարմիր, միւսը ոսկեգոյն:

Երեք անհոգ եղբայրները կը պարէին մինչեւ իրկուն՝ արեւուն տակ. կը կենային մէկ թուփէն միւսին վրայ. իրենց մագիլ պէս բարակ կնճիթը կը թաթխէին ծաղիկներու բաժակին մէջ, կը ծծէին չաքարի պէս բազմազան հիւթը:

— Ա՛խ, ի՛նչ գեղեցիկ բան է, կըսէին անոնք.

ծաղիկները մեղի մեղր կուտան, արեգակը կը տաքցընէ, մենք ալ կը պարենք ու կը թռչինք: Ի՛նչ լաւ բան է թիթեռնիկ ըլլալը:

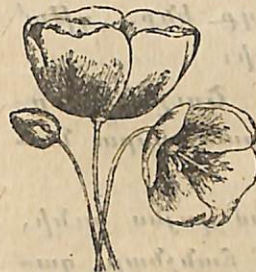
Բայց ահա, օր մըն ալ, երկինքը ամպեց և սկըսաւ անձրև գալ՝ հեղեղի պէ՛ս:

— Ամա՛ն, ըսաւ թիթեռնիկներէն մէկը. աչխարհքի վերջն է, արեգակը մեռաւ. ի՛նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը...

Երեքն ալ վազեցին ծղօտի մը տակ. ուղեցին թռչիլ, բայց իրենց թևերը թրջեր էին և չէին կրնար շարժել:

2

Յանկարծ, տեսան թէ, քիչ մը անդին, կապառ մը կայ, — կարմիր ու դեղին գոյներով կապառ մը, որ գոցեր է թերթիկները և կը կենայ արեւին տակ:

— Աղուո՛ր, կապառ, դուն բարի ես, ըսաւ թիթեռնիկներէն մէկը. բա՛ց թերթիկներդ, որ գանք քիչ մը նստինք անոնց մէջ, չորցնենք մեր թևերը ու թռի՛նք երթանք:

— Ես կը բանամ թերթիկներս, ըսաւ կապառը, բայց կը բանամ դեղին ու կարմիր թիթեռնիկներուն համար. անոնք ինծի կը նմանին. ես ալ անոնց: Ներս կառնեմ երկուքը, բայց չեմ առներ ճերմակը. ես սովորութիւն չունիմ օտար հիւր ընդունելու:

— Քանի որ այդպէս է, ըսին կարմիր ու դեղին
թիթեռնիկները, մե'նք ալ չենք դար: Մենք չենք ու-
զեր որ դուռը թողունք մեր եղբայրը:

3

Սակայն անձրևը կու գար:

Թիթեռնիկները ուժ տուին իրենց թևի'ն. հա-
զար նեղութիւնով թռան, հասան գեղեցիկ շուշանին
քով:

— Ա'յ շուշան. դուն մեծ ես, դուն ագնիւ
ես. քիչ մը տեղ
տուր մեզի՝ քու պը
սակիդ մէջ, մինչև
որ անձրևը դադրի,
թևերնիս չորցնենք
ու թռինք երթանք.
մե'զք ենք, գթա'
մեզի:

Շուշանը հը-
պարտ-հպարտ նա-

յեցաւ անոնց եւ ըսաւ.

— Ներս կանոնեմ ձերմակը, որ իմ գոյնս ունի,
բայց չեմ առներ միւսները. ես չեմ ճանչնար զա-
նոնք:

Այն ատեն, ձերմակ թիթեռնիկը ըսաւ բարկու-
թեամբ.

— Եթէ մեր երեքին համար տեղ չես տար, ես
ալ չեմ գար պսակիդ մէջ: Ի'նչպէս կրնամ բաժնուիլ

լիմ եղբայրներէս: Ո՛չ, հազար անգամ ո՛չ: Լաւ է
որ միասին թրջինք, միասին նեղուինք՝ քան թէ ի-
րարմէ բաժնուի'նք:

4

Թիթեռնիկները ուզեցին անգամ մըն ալ թռչիլ
և ուրիշ տեղ մը փնտռել. շարժեցին իրենց թրջած
թևերը, բայց չի կրցան:

Այս միջոցին էր որ արևը ելաւ ամպին ետեէն, և
իր ճաճանչները ձգեց թիթեռնիկներուն փափուկ թե-
ւերուն վրայ:

— Բարի եղբայրներ են ասոնք, իրար չատ կը
սիրեն, — ըսաւ արևը, վարձատրեմ զիրենք:

Եւ թիթեռնիկները ուրախացան, չորցուցին իրենց
թևերը և սկսան դարձեալ պարել օդին մէջ՝ զուարթ
ու անհո'գ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք ձեր քարտախտակին վրայ՝ դէմ դէմի. — մեր-
մակ-սպիտակ: ձերմակ և սպիտակ գրեթէ նոյն նշանակու-
թիւնն ունին, այս պատճառով անոնց կ'ըսենք հոսանքիչ բառեր:

Գրենք ուրիշ հոմանիչ բառեր ալ.

1. Զգեստ — Հանդերձ	4. Ճամբայ — Ուղի
2. Ակոյ — Ատամ	5. Ճամբորդ — անցորդ
3. Տուն — Բնակարան	6. Գիր — Տառ

ԺԱՄԿՈՉԸ ԵՒ ՈՒՒՏԱՒՈՐԸ

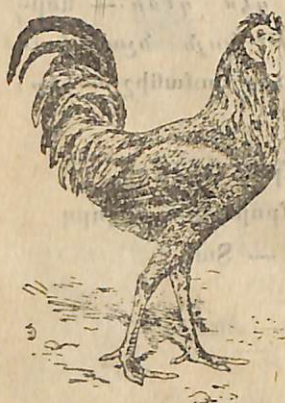
1

Օրուան մէկը կեռ պոչ
չունը
իր տիրոջմէն նեղացած՝
միտքը դըրաւ ձրգել
տունը,
փախի՛ւ, երթա՛ւ, ա՛լ
չգալ:

Բայց եկուր տես, գտաւ ընկեր
մեր շատախօս աքլորը:
Չափեցին վար, չափեցին վեր,
ինկան ճամբայ միասին:

2

Քըրտինք մըտած աքլոր ու շուն՝

ոտք քաշեցին լեռ ու ձոր,
ցորեկն անցաւ, եղաւ իրկուն,
վանքի մը մօտ կանգ առին:
—Ա՛լ հերիք է, եղբա՛յր աքլոր,
ըսաւ շունը խիստ յոգնած.
եկուր պառկինք, քնանանք որ
առատուն կանուխ արթննանք:
Աքլորն ելաւ ու թառեցաւ
վանքին վերի տանիքը.
չունն ալ փրփրեց իր չորս
թաթը,

դրօտն առջեւ երկընցաւ:

3

Մեր ճամբորդներն այսպէս վատ լաւ,
մութն անցուցին կիսաքուն:
Լուսածագին աքլորն ելաւ
կանչեց իրեն կուկլիկուն:
Որ տեղէն որ, այդ չար
ժամուն,
ձայնը լրսեց աղուէսը.
վազեց եկաւ, տեսաւ
արթուն

մեր աքլորին երեսը:

— Բարի՛ լոյս քեզ, աքլո՛ր եղբայր,
աղուէսն ըսաւ քիթը վեր:

Խնդրե՛մ, եկուր, շուտ դուռը բաց,
վանքն աղօթել եմ եկեր:

— Բարո՛վ եկար, քա՛ւոր աղուէս,
աչքիս վրայ տեղ ունիս:

գալըդ բարի, աղէկ կըսես,
ի՛նծի կու տաս աւետիս:

Բայց տե՛ս, վանքին դրանը քով
մեր ժամկոչը պառկեւ է,
արթընցուր որ բանայ դուռը,
ըսաւ վարպետ աքլորը:

4

Մեր աղուէսը՝ սուտ ուխտաւոր՝
վանքին դրօտն մօտեցաւ.
բայց որ տեսաւ զամբոյր խոշոր,
ոտքը տակը ծալուեցաւ:

Շունն է յանկարծ հաչեց հա՛ւ, հա՛ւ,
 ցատկեց տեղէն մէկ կանգուն,
 վրան հասաւ այն աղուէսին,
 սե ուխտ բերաւ իր գլխուն:
 Լեղապատառ ու կաղնիկաղ,
 աղուէսն հագիւ հոգին փըրկեց.
 երբ որջն հասաւ արիւնթաթախ,
 չունչ մը առաւ ու ըսաւ.
 — Չէ՛, քանի այս վանքն այսպէս դեռ
 ժամկոչ ունի իր դուռը,
 Աստուած՝ վրկայ, իր կեանքին մէջ
 ա՛լ ուխտաւոր չի տեսներ...

1. Աղուէսը ինչո՞ւ ուխտաւոր եղաւ և ի՞նչ ըսաւ աքլորին:
2. Աքլորը ի՞նչ պատասխանեց:
3. Ո՞վ էր ժամկոչը և ի՞նչ ըրաւ:
4. Հապա եթէ աքլորը ի՛նք բանար վանքին դուռը:

ԲԵՐՆԻՆ ՆԱՄԸ ԳԻՏՑՈՂ ՇՈՒՆԸ

1

Մեծ քաղաքի մը մէջ, օր մը, ճամբորդին մէկը
 հացագործի մը խանութէն հաց կը գնէր: Տեսաւ որ
 խոչոր շուն մը եկաւ, կեցաւ իր առջև և կարծես
 հասկցնել կուգէր թէ՛ քիչ մըն ալ այդ հացէն ինծի
 տուր:

Ճամբորդը փրցուց կտոր մը և նետեց անոր:

— Այս շունը ձե՞րն է,— հարցուց ճամբորդը
 հացագործին:

— Ո՛չ, պատասխանեց հացագործը. բայց մեր
 խանութին առջևէն անդին չերթար, և անցնող դար-
 ձողէն դրամ կը մուրա՛յ:

— Դրա՛մ կը մուրայ, զարմացած հարցուց ճամ-
 բորդը. շունը ի՞նչ պիտի ընէ դրամը:

— Օ՛ր, պարո՛ն, շատ լաւ գիտէ թէ ի՛նչ պիտի
 ընէ. կը մտնէ հացագործի մը խանութը եւ կար-
 կանդակ կը գնէ, ըսաւ հացագործը:

2

Ճամբորդը շատ զարմացաւ այս անհաւատալի
 խօսքերէն և ուզեց ստուգել լսածները:

Սկսաւ քալել փողոցն ի վար: Շունը հետեւեցաւ
 իրեն. ճամբորդը կանգ առաւ փողոցին մէջ. շունն ալ
 կանգ առաւ, և աչքովը կը հասկցնէր թէ բան մը
 կուգէ:

Այն ատեն, ճամբորդը տասնոց մը նետեց գե-
 տինը:

Շունը խածաւ տասնոցը և սկսաւ քալել. հասաւ
 փուռի մը առջև, կանգ առաւ հացագործին դէմ,
 առջևի երկու թաթերը դրաւ հաչուեսեղանին վրայ,
 և դրամը երկնցուց հացագործին:

3

Հացագործը հասկցաւ. հաց մը տուաւ շանը:
 Բայց շունը ուժով կը սեղմէր դրամը իր ախոռնե-
 րուն տակ և չէր ձգեր:

Հացագործը ըմբռնեց թէ ի՛նչ ըսել կուզէր շուներ. ուստի, ձեռքը երկնցուց փոքր կարկանդակի մը. շունը անմիջապէս ուրախութեամբ վար ձգեց դրամը, առաւ կարկանդակը, և պոչը երերցնելով, սկսաւ ուտել:

Ճամբորդը ապշած էր և չէր կրնար հաւատալ իր աչքերուն:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա բառերուն դէմ իրենց հոմանիշները.

1. Ուսուցիչ

4. Մտիկ ըրէ՛ք

2. Տղայ

5. Կեցողանի

3. Երես

6. Լուսամուտ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՌՈՒՏՈՒՐԸ

1.

— Ա՛խ, մայրի՛կ, ե՛ս երթամ շուկան, ե՛ս երթամ բերեմ, կըսէր պզտիկ Սիսակ իր մայրիկին:

Սիսակեց տունը քիչ մը հեռու էր շուկայէն. աւուր համար, մայրիկը կը վախնար գինք շուկայ խըրկելու:

Այդ օրը, Սիսակին մայրը բուացք կընէր, եւ յանկարծ, օճառն էր պակսեր. է՛, ի՞նչ ընէր, լուացքը կիսամ թողուր:

— Հա՛, մայրի՛կ, ե՛ս երթամ շուկան... ես երթամ, — միշտ կը պնդէր Սիսակ:

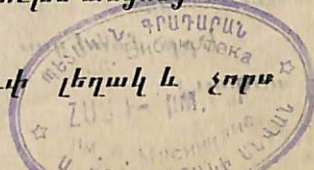
— Տէ՛ լաւ, գնա՛, տեսնեմ պիտի կրնա՞ս ըսածներս բերել: Ա՛ռ դամբիւղը, ա՛ռ քեզի սա տասը դահեկաննոցն ալ. կառնես մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ ու չորս դահեկան ալ ետ կը բերես: Հասկցա՞ր. անգամ մը կրկնէ տեսնեմ. ի՞նչ պիտի ըսես:

— Մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ եւ չորս դահեկան ալ ետ, — արագ-արագ կրկնեց Սիսակ:

— Լա՛ւ, ապրի՛ս. տէ վազէ՛, չո՛ւտ. չուշանաս, տե՛ս:

Սիսակ, իսկոյն, զամբիւղը գլուխն անցուց և ուրախ-ուրախ դուրս վազեց:

— Մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ և չորս

դահեկան ալ ետ, — կը կրկնէր ճամբան, աշխատելով որ չի մոռնայ:

2

Քիչ մը անգին, դէմն ելաւ Մարիամը, գրացիկնց ասղջիկը:

Սիսակ՝ ցոյց տալով գլխուն անցուցած զամբիւղը, հպարտութեամբ ըսաւ.

— Տե՛ս, Մարիա՛մ, շուկայ կերթամ:

— Սիսա՛կ, եկուր որ ես ալ տիկնիկս ցոյց տամ քեզի. տեսնա՛ս, ի՞նչ սիրուն է:

— Զէ՛, չէ՛, կուշանամ, — պատասխանեց Սիսակ, ու շարունակեց վազել:

— Մէկ հօխա լեղակ, չորս տուփ օճառ, չորս դահեկան ալ ետ, — արագ-արագ կը կրկնէր մըտքէն:

3

Մօտիկ փողոցէն դուրս ելաւ՝ բարձրահասակ, նիհար ծերունի մը, թևին տակ մեծ հովանոց մը, ու կերթար դէպի վեր: Դպրոցին ուսուցիչն էր, պարոն Հայրապետը:

Սիսակ, տեսնելով վարժապետը, հանեց դամբիւղը գլխէն, քղանցքները շիտկեց և շտապելով առաջ անցաւ:

Երբ մօտեցաւ վարժապետին, մեծի պէս բարեօրուաւ:

— Ա՛, շուկա՞յ կերթաս, Սիսո՛, — հարցուց Պ. Հայրապետը:

— Այո՛, պարո՛ն, մայրիկս խրկեց, — պատասխանեց Սիսակ, ու սկսաւ նորէն կրկնել մտքովը.

— Մէկ հօխա դահեկան, մէկ տուփ օճառ, չորս լեղակ ալ ետ: Մէկ հօխա դահեկան, մէկ տուփ օճառ, չորս լեղակ ալ ետ...

Ու կը քալէր արագ-արագ:

4

Սիսակ շարունակեց իր ճամբան, աշխատելով յիշել մայրիկին պատուէրը:

Դէմն ելաւ նախիրը, և եզին մէկը կոտոշները տնկած՝ վրան եկաւ:

Վախցաւ Սիսակ, բայց վազեց առաջ ու սկսաւ քալել:

Ի՞նչ էր ըսեր մայրիկը. մոռցեր էր:

— Հա՛, մտաբերեց յանկարծ, ուրախութեամբ. մէկ հօխա լեղակ, մէկ տուփ դահեկան, չորս օճառ ալ ետ... մէկ հօխա լեղակ, մէկ տուփ դահեկան, չորս օճառ ալ ետ...

Վերջապէս, հասաւ խանութը:

Սիսակ ներս մտաւ, ու հպարտ-հպա՛րտ ըսաւ խանութպանին.

— Մէկ դահեկան լեղակ, մէկ օճառ տուփ և չորս հօխա ալ ետ:

Խանութպանը խնդաց:

— Ի՞նչ, Ի՞նչ:

— Մէկ դահեկան օճառ, մէկ լեղակ տուփ, չորս հօխա ալ ետ, — կրկնեց Սիսակ:

— Կերելի՛ մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ, չորս դահեկան ալ ետ, — հարցուց խանութպանը խնդալով:

— Այո՛, այո՛, մէկ հօխա օճառ, մէկ տուփ լեղակ, չորս դահեկան ալ ետ, — կարմրելով հաստատեց Սիսակ:

Երջանիկ եւ ուրախ դէմքով, տուն կը վերադառնար փոքրիկ Սիսակը. զգուշութեամբ բռնած էր զամբիւղը, և ձեռքին մէջ ամուր սեղմած էր չորս դահեկանը:

Դռնէն ներս մտնելով, վազնէ վազ գնաց խոհանոցը ու պոռաց:

— Մայրի՛ կ, մայրի՛ կ, տե՛ս, բերի ամէնը. ա՛ռ քեզի մէկ լեղակ հօխա, մէկ օճառ տուփ, չորս դահեկան ալ ետ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա բառերուն հոմանիշները.

1. Կեցաւ	4. Անմիջապէս	7. Դահեկան
2. Հասկցնել	5. Արեւ	8. Կարմրելով
3. Դրամ	6. Ճառագայթ	9. Ամուր

ԲԱՂԵՂԸ ԵՒ ՈՒՌԵՆԻՆ

Բաղեղի հունտ մը ինկած էր՝ ուռենիի մը արմատին քով: Եկաւ ամառ. բաղեղը ծիլեր արձակեց, ամեցաւ ու տեսաւ ուռենին:

— Բարի ուռե՛նի, ըսաւ բաղեղը. կուգեմ ես ալ վեր բարձրանալ, կուգեմ ես ալ արեւին լոյսը վայելել՝ այդ բարձր տեղէն. թող կու տա՞ս որ փաթթուիմ բունիդ ու դամ վերը, հանգչիմ քու դալար ճիւղերուդ մէջ:

Ուռենին գլուխն երեքցուց, և «այո՛», «այո՛» ըսաւ՝ տերէները չարժելով:

Բաղեղը փաթթուեցաւ անոր բունին, մագլցեցաւ կամաց կամաց, ելա՛ւ, ելա՛ւ մինչև դալար ճիւղերը:

Ծծեց արևուն ճառագայթները և շատ չանցած՝ բացաւ կապոյտ, ճերմակ, կարմիր ու դեղին ծաղիկներ:

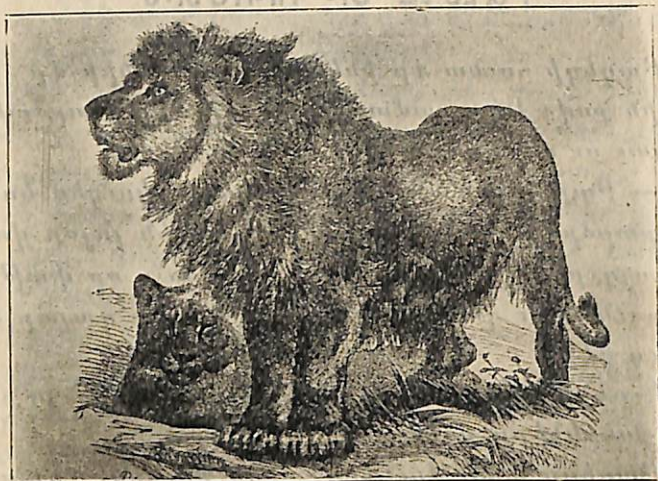
Ծառը որ ծաղիկ չունէր՝ զարդարուեցաւ նոր հարսի պէս:

Ուռենին բաղեղին օգնեց, բաղեղն ալ բարտին դեղեցկացուց:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա բառերուն հոմանիշները:

1. Փոքրիկ	5. Հանդարտ
2. Չորս կողմը	6. Բազասիրտ
3. Զի խորհիր	7. Կը ժպտի
4. Փրկած է	8. Ծիլ

ԿԱՄՈՒՐՁ ՇԻՆՈՂՆԵՐԸ

1

Անգամ մը, կենդանիները եկան, չարուեցան՝ անտառին մեծ կաղնիին տակ, և խորհուրդի նստեցան:

Պօսք առաւ առիւծը:

— Գիտէ՞ք, աղա՛ներ, այս ժողովը ինչու ենք գումարեր...

Գայլը ոռնաց, արջը մռլտաց. ամէնքն ըսին թէ պատճառը չեն գիտեր:

Այն ատեն, անտառին թագաւորը այսպէս ըսաւ.

— Այսօր հաւաքուեր ենք՝ մեծ գործի համար: Դուք բոլորդ գիտէք որ՝ այս անտառը նեղ կուգայ մեզի... ազուէսը կը գանգատի որ՝ երկու տարի է,

բերանը հաւու միս չէ տեսեր. գայլը բորոտութիւն է առեր, և բժիշկները պատուիրեր են որ գառնուկի արիւն լակէ. բայց ի՞նչպէս լակէ, իշխաննե՛ր, երբ անտառին մէջ ո՛չ նախիր կը մտնէ, ո՛չ ալ ոչխար մը հիւր կուգայ... պատճառը շատ պարզ է. սա մեր քովի անիծած գետը՝ մեզ աշխարհքէն կտրեր է. այսպէս օր մնայ, մենք ամէնքս ալ կորսուած ենք. պէտք է որ ասոր մէկ ճարը գտնենք...

Կենդանիները մռնչեցին, ոռնացին, ճչացին ու ամէնքն ալ իրաւունք տուին Առիւծին:

2

Շատ խորհեցան, քիչ խորհեցան, վերջապէս վճռեցին որ՝ գետին վրայէն կամուրջ մը ձգեն:

— Ազուէսը թող ճարտարապետ ըլլայ, ըսաւ Առիւծը. թող պատրաստէ կամուրջին յատակագիծը... Ի՞նչ կըսէ՛ք, իշխա՛ններ. Ազուէսին քուէ կուտա՞ք այս պաշտօնին համար...

— Հրամա՛նք է, հրամա՛նք է, մռլտացին ժողովականները:

— Շատ լա՛ւ, ըսաւ Առիւծը. հիմա բաժնենք աշխատութիւնը մէջերնիս. թող ամէն մէկը պաշտօն մը առնէ և սկսինք շինութեան...

Կապիկը ժողովին քարտուղարն եղաւ և գրեց որոշումները:

Վագրը ուստա-պաշի պիտի ըլլար և արջն ալ անտառէն գերան պիտի կտրէր. փիղն իր կնճիթով ջուր պիտի կրէր, էջն ալ կոնակով կիր ու աւտոյ:

Երբ խորհուրդը լսնցաւ, կենդանիները անտա-
ռէն գուրս ելան, և խումբով դացին գետին մօտ:

Գացին, որպէս զի որոշեն ձգուելիք կամուրջին
տեղն ու պարագաները:

Ահա, այդ միջոցին, էջը առաջ անցաւ, խո-
նարհութիւն մը ըրաւ Ա-
ռիւծին դէմ, և դառնալով
Ժողովին՝ հարցուց.

— Աղա՛ներ, շատ աղէկ
ըսիք, շատ լաւ որոշեցիք,
բայց բան մը կայ որ դեռ
խելքիս չի պառկեցաւ.

ըսէ՛ք, կաղաչեմ, այս կամուրջը որ պիտի շինենք,
գետին երկայնքէ՞ն պիտի ձգենք թէ լայնքէն...

1. Ի՞նչ կրէք իշուն հարցումին:

1. Պատանի 2. Գառայ 3. Իրիկուն

ԱԼԻՆ ՈՒ ԱՐԱԶԸ

Օգը չոր էր,
տարին երա՛շտ.
աղանձեր էր
սար, ձոր ու դաշա:

Բարկացեր էր
վերէն Տէրը,
սպառեր էր
մեծ գետերը:

Իր ծերացած

էջը հեծած՝

Արազն անցաւ ծերուկ Ալին:

— Հէ՛յ խան Արազ, վա՛յ քու հալին,
դարձաւ ըսաւ.

տե՛ս դուն բանին

որ Ալին

էջն ալ հունէդ ահա անցաւ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ուշադրութիւն տուէք սա երկու բառերուն՝ մութ-լայս:
Մէկը միւսին հակառակ նշանակութիւն ունի: Այս տեսակ բա-
ռերուն կըսենք հակառակ:

Հակառակ բառեր

1. Լաւ — վատ	3. ձերմակ — Սեւ
2. Բարի — Չար	4. Կարծր — Կակուղ

Գրեցէք սա բառերուն հակառակները:

1. Պատանի	4. Խնդալ	7. Թմբիկ
2. Գառայ	5. Հնազանդ	8. Երջանիկ
3. Իրիկուն	6. Բնամալ	9. Զգաւոր

ԿՈՅՐԵՐՈՒՆ ԳԻՐՔԸ

1

Մի՛ դարմանաք, տղա՛ք, որ կոյրերն ալ գիրք ունին և կոյրերն ալ կրնան կարդալ ձեզի պէս: Դուք աչքով կը կարդաք, անոնք ալ մատներով:

Կոյրերուն գիրքը ձեր գրքին պէս չինուած չէ. անոնց գրքին մէջի գրերը դուրս ցցուած են. կոյրերը, իրենց մատները քսելով այդ գրերուն վրայ, կը հեգեն և կը սկսին կարդալ:

Բայց, մտիկ րբէք որ իմանաք թէ ո՛վ հնարեց, և ի՛նչպէս հնարեց կոյրերուն գիրքը:

2

Օր մը, գիտունին մէկը, եկեղեցիի մը դռան առջևէն կանցնէր. տեսաւ որ հոն կոյր աղքատ մը նստած է և ողորմութիւն կուզէ:

Գիտունը ուղեց 5 դուրուշնոց մը տալ անոր. ձեռքը տարաւ գրպանը, հանեց դրամը և դրաւ աղքատին ափը:

Կոյրը շօշափեց դրամը և զարմացաւ. դարձեալ շօշափեց, և հասկցաւ որ ոսկի մըն է ձեռքին դրամը:

Կոյրը թէ և աղքատ էր, բայց պարկեշտ մարդ էր. ուստի, անմիջապէ՛ս, պողաց անցորդին ետեէն.

— Պարո՛ն, պարո՛ն, անշուշտ սխալած ըլլալու է՛ք. ինծի տուած դրամնիդ ոսկի է:

Գիտունը ետ դարձաւ, և տեսաւ որ՝ իրա՛ւ, սխալուածով, 5 դրուշի տեղ՝ ոսկի մը տուած է:

— Բայց, ի՞նչպէս գիտցար որ տուածս ոսկի է, հարցուց գիտունը զարմացած:

— Ի՛նչպէս գիտցա՛յ, ըսաւ կոյրը. շօշափեցի մատներովս և հասկցայ:

3

Գիտունը շարունակեց իր ճամբան, բայց իր մտքին մէջ լոյս մը ծագեցաւ. — Եթէ կոյր մը կըրնայ մատներով ճանչնալ դրամ մը, ինչո՞ւ ուրեմն պիտի չի կրնայ ճանչնալ գրեր և թուանշաններ, եթէ անոնք չինուին ցցուած ձեռով... .

Մտածեց, մտածեց, և սկսաւ շինել այդ ձեռով գրեր, այդ գրերով ալ գիրք մը:

Եկեղեցիի մը դռան առջև կոյր պատանի մը գըտաւ, տարաւ իր տունը. սկսաւ անոր մատները գրերուն վրայ քսել տալով՝ կարդալ սորվեցնել:

Քիչ ատենէն, կոյրը ճանչցաւ բոլոր գրերը, և սկսաւ ինքնիրեն կարդալ ամէն բան:

Անկէ ետք, գիտունը բոլոր աշխարհին յայտնեց իր գիւտը:

Առաջին անգամ, ի՛նք բացաւ կոյրերուն համար դպրոց մը. իրեն նայելով՝ ուրիշներ ալ բացին, եւ այսօր, աշխարհի շատ քաղաքներուն մէջ՝ կան կոյրերու վարժարաններ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գտէք սա բառերուն հակամիջոցները.

1. Ազգաւ
2. Նստած
3. Պարկեշտ

4. Ետեւէն
5. Սխալուածով
6. Լոյս

7. Ծագեցաւ
8. Բացաւ
9. Առաջին

ԺԱՄԿՈՉԸ-ՔԱՀԱՆԱՅ

1

Եղեր է, չէ եղեր, խենդ ու տգէտ քահանայ մը: Ճամբան, երբ տեսնէր որ ղէմէն մէկը կու գայ, ղեռ քառսուն քայլ հեռուէն կը պոռար.

— Հէ՛յ, հեռո՛ւ, ճամբա՛յ տուր:

Օր մըն ալ, այսպէս, թագաւորին հանդիպեցաւ:

— Է՛, հեռո՛ւ, ճամբա՛յ տուր, պոռաց քահանան փողոցին ծայրէն:

Սակայն, թագաւորը ղիտաւորութիւն չունէր ճամբան շեղելու, և կը շարունակէր առաջ գալ:

Քահանան ստիպուեցաւ ինքը ճամբայ տալ: Երբ որ իրարու մօտեցան, թագաւորը ըսաւ անոր.

— Վաղն առտու, կանո՛ւխ, պէտք է պալատս գաս. քեզի երեք հարցում պիտի հարցնեմ. եթէ չկըրնաս անոնց պատասխանը տալ, վար պիտի առնեմ փիլոնդ...

2

Առ քեզի բա՛ն. տէրտէրը խենդ ու խելառ պառակ-կանչելու մէջ վարպետ էր, բայց հարցումի պատասխան տալը բնաւ գործին չէր գար:

Ելաւ զնաց ժամկոչին քով: Ժամկոչը իրմէ տաւի խելոք էր, ուստի անկէ խելք հարցուց: Վերցու-

ցի՛ն, ձգեցին, վերջապէս՝ որոշեցին որ, տէրտէրին տեղ, ժամկոչը երթայ թագաւորին քով:

Ժամկոչը հագաւ քահանային հագոււտը և զնաց պալատ:

3

Պալատին մէջ, զինք ղիմաւորեց թագաւորը՝ թագը գլխին, մականը ձեռքին, և ոսկիի ու արծաթի մէջ կորսուած:

— Հա՛, եկա՞ր, ըսաւ թագաւորը:

Այո՛, ի՛նչ ընեմ, եկայ, պատասխանեց քահանան:

— Տէ՛ ուրեմն, ամէ՛նէն առաջ, պատասխանէ սա՛ հարցումիս. ո՞րքան հեռու է արեւելքը արեւմուտքէն:

— Մէկ օրուայ ճամբայ է:

— Ի՞նչպէս, հարցուց թագաւորը:

— Ահա թէ ի՛նչպէս. արեւ արեւելքէն արեւմուտք կերթայ և մէկ օրէն տեղ կը հասնի:

— Շիտա՛կ է, ըսաւ թագաւորը: Հիմա պատասխանէ երկրորդ հարցումիս. ո՞րքան կարժեմ ես՝ անձովս ու հագուստներովս:

— Քրիստոսը գնահատեցին 30 դահեկանի, ուրեմն դուն 29 դահեկանէն աւելի չես արժեր:

— Լա՛ւ, լա՛ւ, ըսաւ թագաւորը. քանի որ դուն այդքան խելացի ես, գիտցիր թէ՛ հիմա ի՞նչ բանի վրայ կը մտածեմ ես:

— Դուն հիմա կը մտածես թէ՛ քու առջեւ կե-

ցողը քահանան է. բայց ո՛չ, քու առջև կանգնածը
ժամկոչն է:

— Է՛ որեմն, քանի որ այդպէս է, առկէ ետք
դո՛ւն կըլլաս քահանայ, քահանան կըլլայ ժամկոչ, —
ըսաւ թագաւորը:

Այդպէս ալ եղաւ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գտէք սա բառերուն հակամիջները

1. Կանուխ	4. Կը բարձրանայ	7. Կը կենայ
2. Յուրտ	5. Անօթի	8. Անաշ
3. Կը մսէին	6. Հետուէն	9. Նստիլ

Ա Շ ՈՒ Ն

Ի՞նչպէս եղաւ, թըռաւ յանկարծ
ցուրտ հիւսիսէն ան չար քամին,
տեսաւ սիրուն դըրախտ դարձած
ճամբաները լեռան, ձորին:

Ու գայրացած ըսաւ ահա.

— Ի՞նչ էք այդպէս զարդարուեր դուք,
չէ՞ք տեսներ որ ելեր կու գայ
սառնամանիք, ձըմեռ ու փուք:

Ծառերն ամէն սուգը մըլտան,
հովին տուին նախշուն լաթեր.
ըսին «ափսո՛ս մեր ամառուան,
«ափսո՛ս, գացին արև օրեր:»

Թըռչունները երամ եղած՝
ամէն կողմէ հաւաքուեցան,
թըռա՛ն բարձրէն թևատարած,
թըռա՛ն, աչքէ կորսուեցան:

Արօտական, հովիւ ու հօտ
իջան լեռնէն դաշտերը ցած.
ձորին առուն լոկ փըրփուրոտ՝
բարերուն հեռ մինակ մընաց:

Աղապատառ դողդըղացին
տերեւները ցուրտ ճիւղերուն.
Թափթըփեցան ասդին անդի՛ն,
սըրսըփալով գացի՛ն հեռուն:

Արևն երկրէն չի կշտացած՝
ամպը եկաւ զինքը թաղեց.
ամպը եկաւ ու վերէն ցած
հանդա՛րտ, հանդարտ արցունք մաղեց:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Եկէք բաժնենք սա ամէն մէկ բառը ու տեսնենք թէ անոնց-
մէ իւրաքանչիւրին մէջ քանի՞ բառ կայ:

1. Քաջասիրտ	— քաջ	և սիրտ
2. Քարետախտակ	— քար	և տախտակ
3. Դասագիրք	— դաս	և գիրք
4. Նաւապետ	— նաւ	և պետ
5. Սեղանատուն	— Սեղան	և տուն

Երբ որ երկու զատ զատ ու իմաստ ունեցող բառեր՝ իրա-
րու կը միանան և մէկ բառ կը կազմեն, այդ բառին կըսենք
բարդ բառ: Քաջասիրտ, քարետախտակ, դասագիրք բառերը
բարդ բառեր են:

ՀՈՎԸ, ԶՈՒՐԸ ԵՒ ԹՈՋՈՒՆՆԵՐԸ

1

Երբ որ դաշտը պտոյտի էին դացեր, ուսուցիչը իր քով հաւաքեց աշակերտները, և սա՛ հարցումը քաւ անոնց.

— Ըսէ՛ք տեսնեմ՝ դուք գիտէ՞ք որ արտին՝ մէջ երկրագործը կը ցանէ ցորենն ու դարին, ոսպն ու կորեկը. ո՞վ կը ցանէ հապա անտառին ծառերը, դաշտին խոտերն ու լեռան ծաղիկները...

Աշակերտները մտմտացին, մտմտացին, բայց չի կրցան պատասխան տալ:

2

— Վազէ՛, Վահա՛ն, բռնէ՛ տա հովանոցի նըման մեծ չոր բոյսը և հոս բեր, ըսաւ ուսուցիչը:

Վահան բռնեց և բերաւ:

Ուսուցիչը տոաւ եւ ըսաւ.

— Տղա՛ք, եթէ այս բոյսը նետեմ օդին մէջ, ո՞վ կը քչէ կը տանէ զայն:

— Հո՛վը, հո՛վը, — պոռացին ամէնքը:

Հիմա, նայեցէ՛ք և ըսէ՛ք թէ ի՞նչ կայ ասոր ծայրը:

— Սերմեր, սերմե՛ր, ըսին անոնք:

— Երբ հովը այս չոր բոյսը գլորելով տանէ, ի՞նչ կըլլան անոր վրայի սերմերը:

— Կը թափին, կը թափի՛ն, պատասխանեցին աշակերտները:

— Ո՞ւր կը թափին:

— Ասդին, անդին:

— Ուրեմն հովը ի՞նչ կընէ սերմերը:

— Հովը սերմերը կը ցանէ:

— Հիմա ըսէ՛ք. երբ խոտերուն ու ծաղիկներուն սերմերը հասունանան՝ հովը ի՞նչ կընէ զանոնք:

— Հովը կը քչէ կը տանէ, կը ցրուէ ամէն կողմ:

— Ըսել է, երկրագործէն զատ ա՛լ ո՞վ կը ցանէ:

— Հո՛վը, հո՛վը, պոռացին աշակերտները:

3

Տղաքը մտան ծառերուն մէջ:

— Աստղի՛կ, տե՛ս, ի՞նչ կընէ տա թռչունը:

— Խնձորը կը կտցէ, խնձորը կուտէ:

— Թռչունները մինակ խնձո՞ր կուտեն:

— Ո՛չ, տանձ ալ կուտեն, սերկելիլ ալ կուտեն, բոլոր պտուղներն ալ կուտեն:

— Ըսէ՛, Արա՛մ, ի՞նչ կան պտուղներուն մէջ:

— Կուտե՛ր, կուտե՛ր, ըսաւ Արամ:

— Ճիշտ է: Թռչունները կուտեն ամէն տեսակ պտուղներ և կը տանեն ամէն կողմ. այդ պտուղներուն կուտերը կը թափին հոս ու հոն, և անոնցմէ կը բուսնին ծառեր ու թուփեր:

— Հիմա հասկցայ, ըսաւ Բարկէն. մեր դեղին բլուրին վրայ միտ մինակ սե-թութի ծառ մը բուսեր է. ըսել է, կա'մ հովը, կա'մ թռչուններն են ցաներ անոր սերմը. ճիշտ է, պարո'ն:

— Ճիշտ է, պատասխանեց ուսուցիչը:

— Հիմա ըսէ՛ք, տղա՛ք, ա՛լ ո՞վ կը ցանէ ուրեմն:

— Թռչո՛ւններն ալ, թռչո՛ւններն ալ, ըսին աշա-կերտները:

4

Տղաքը շարունակեցին իրենց ճամբան:

— Տղա՛ք, նայեցէք սա առուին. ի՞նչ կը բերէ ջուրը:

— Պտուղի կուտեր են, պտուղի կուտեր են, կանչեցին մէկ քանիները:

— Կը նշանակէ թէ ջուրն ալ կը ցանէ, ըսին շատերը:

Տղաքը անցան խոտերուն մէջէն:

— Մկրտի՛չ, ատ ի՛նչ է փակեր լաթերուդ:

Ընկերները նայեցան եւ ըսին.

— Խոտի սերմեր են:

— Ուրեմն, մենք ալ կը ցանենք, ըսաւ Տիգրանուհին:

— Ճիշտ է, կրկնեց ուսուցիչը: Շատ լաւ, հիմա դացէք խաղալու. բայց, երթալէ առաջ՝ անգամ մըն ալ ըսէք թէ՛ մենք ի՛նչ սորվեցանք այսօր:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ի՛նչ երկու մասէ կազմուած են սա բարդ բառերը:

1. Երկաթագործ	4. Սալայատակ
2. Ատախճագործ	5. Մեծապատիւ
3. Կօեկակար	6. Վարժատուն

Ինչպէս կը տեսնէք, ա դերը կապ է եղեր և կապեր է երկու բառերը իրարու հետ: Այս ա դրին կըսենք յօդակապ:

Օ Դ Ը

1

— Գիտէ՞ք, տղա՛ք, բան մը կայ որ չենք տեսներ, բայց միշտ մեղի հետ է. մեղի հետ է՝ տանը մէջ, տունէն դուրս, դաշտին վրայ, լեռան գլուխը, ամէ՛ն տեղ՝ ուր որ երթանք: Գտէ՛ք տեսնեմ, ի՞նչ բան է, հարցուց ուսուցիչը աշակերտներուն:

Տղաքը սկսան իրարու երես նայիլ ու մտմտալ: Մտմտացին, բայց չի գտան:

— Ա՛ռ սա գիրքը, Աւետի՛ս, ու շարժէ՛, արագ—
արագ, երեսիդ դիմաց:

— Աւետիս առաւ ու շարժեց:

— Ի՞նչ կ'իմանաս երեսիդ վրայ, հարցուց ու—
սուցիչը:

— Հո՛վ, պատասխանեց Աւետիս:

— Հիմա դո՛ւն ըսէ, Կարապե՛տ, ըսաւ ուսուցիչ—
ըն. երբ որ ուժով վազես փողոցին մէջ, ի՞նչ բան կը
զգաս դէմքիդ դէմ:

— Հո՛վ, հո՛վ, պատասխանեց Կարապետ:

— Լա՛ւ, բայց ի՞նչ բան է հովը:

Տղաքը նորէն լռեցին, որովհետեւ չէին գիտեր:

2

— Ի՛հ, հիմա մտիկ րէք որ ըսեմ ձեզի թէ ի՛նչ է
հովը:

«Հովը օդ է. օդ ըսուածն ալ առարկայ մըն է,
բայց թեթեւ է, թափանցիկ է եւ չտեսնուիր. ո՛չ
համ, ո՛չ ալ ձեւ ունի: Երկրիս վրայ չի կայ տեղ մը,
որ օդ չըլլայ. մեր սենեակին մէջ, սենեակէն դուրս,
դաշտին վրայ, լեռան գլուխը, ուր որ երթանք՝ միշտ
օդ կը գտնենք:

«Օդն է որ մեր քիթէն ու բերնէն ներս կը քա—
չենք. մօտեցուցէք ձեռքերնիդ ձեր բերնին եւ հօ՛ր—
րէք. տեսէ՛ք, ձեր ներս քաշած օդն է որ դուրս կու
տաք: Եթէ օդ չըլլար՝ բոլոր մարդիկ, բոլոր կենդա—
նիներ, բոլոր թռչունները անմիջապէս պիտի մեռնէ—
ին, բոյսերը պիտի չորնային եւ աշխարհիս վրայ ողջ
կենդանի չպիտի մնար»:

3

— Ուրի՛շ բաներ, ուրի՛շ բաներ ալ ըսէ՛ք օդին
վրայ, կը պոռային տղաքը իրենց ուսուցչին:

— Այո՛, այո՛, պիտի խօսիմ, ըսաւ ուսուցիչը:

«Ըսի ձեզի թէ՛ օդ որ չըլլայ, չենք կրնար ապ—
րիլ. բայց, պէտք է գիտնաք որ մաքուր օդն է օդա—
կարը:

«Օդը երբ որ փակ սենեակի եւ փակ տեղերու
մէջ մնայ՝ անմաքուր կը դառնայ: Շատ վնասակար
է այն օդը, որ լեցուած է մեր արտաշնչութիւնով. օ—
րինակի համար, դասարաններուն օդը, դպրոցին օ—
դը, մեր ննջասենեակներուն օդը: Ասոր համար է որ՝
չուտ չուտ պէտք է բանանք լուսամուտները, եւ մա—
քուր օդ մտցնենք ներս:

«Ով որ անմաքուր օդի մէջ բնակի, անպատճառ
կը հիւանդանայ: Մաքուր օդը՝ հացէն ու ջուրէն ա—
ւելի անհրաժեշտ է մեզի համար»:

Մանուկները ուրախ էին որ նոր բաներ կ'իմանա—
յին:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք քաբ, հաց, տուն, մուկ, հայր, մայր:

Կրնա՞նք բաժնել այս բառերն ալ: Ո՛չ, չենք կրնար, որով—
հետեւ անոնց վրայ ուրիշ բառ ուրիշ աւելորդ գիր դրուած
չէ. ահա այս տեսակ բառերուն՝ արմատ բառ կըսենք.

Ուսուցիչը թող ձեզի գրել տայ տասը հատ ուրիշ արմատ բա—
ռեր ալ:

ԱՂՈՒԷՍՆ ՈՒ ԳԱՅԼԸ

1

Ուստա աղուէսն օյինպազ
եկաւ, եկա՛ւ վաղնէ վազ,
ճամբուն մէջտեղ, կամացուկ
պառկեցաւ հոն սուտ մեռուկ:

Ու տաւուլով, դուռնայով,
կարմիր գինի կոնծելով՝
տասը քսան հարսնեւոր,
ալլի-փուլլի ձիաւոր՝
առեր նոր հարս մը խաթուն,
կը տանէին կեսրանց տուն:

Եկան հասան աղուէսին.
ճամբէն առին
չարածըճին,
ընծայ տունն նոր հարսին:

Դըրին հարսին գաւակը.
բայց ան չարի գաւակը
թըռաւ անոր շալակը,
խըտխըտացուց նոր հարսը:
Հարսը թոթվեց իր վարսը.
— Ամա՛ն, աղուէ՛ս,
է՛յ աներես,
գիս մի՛ ըներ
դուն սեւերես.

Ես նոր հարս եմ անխօսական,
հանաք մ'ըներ, անպի՛տան:
— «Լաւ, հարսնո՛ւկ ճան, որ չըրի,
կու տա՞ս ոսկիդ դուն ինծի»:

Նոր-հարսնուկը ամօթէն,
ոսկին հանեց իր պուկէն,
տըռաւ ան չար աղուէսին:
Աղուէսն առաւ երբ ոսկին,
մէկիկ մէկիկ թօփ ըրաւ,
ձիուն թամբէն հօփ ըրաւ,
թըռաւ գետին ու վրժեց,
հարսն էր տեղէն վո՛ւշ-վըճեց:

2

Աղուէսն է, հա՛, չէն-ուրա՛խ,
ոսկին ձըգած պոչէն կախ,
մէկ ձախ, մէկ աջ,
ետ ու առաջ,
կը շարժէ, խաղ կը կանչէ,
խենդենալը բան մը չէ.
— «Ամա՛ն, ամա՛ն,
«է՛յ Եաման,
«ո՞վ կայ, ո՞վ կայ,
«ինձ նըման:
«Ելայ հարսին գաւակը,
«Գաւակէն ալ շալակը,
«առի ոսկին
«հարսնուկին,
«առի՛, առի՛, ու փախայ.

«տէ՛, աղուէ՛ս ճան,
«տէ՛ խաղայ:»

Աղուէսն այսպէս, առաջ, ետ,
կը խաղար իր պոչին հետ:
Գայլ մը եկաւ, դունչն արնոտ,
մ'ազը թափած ու քոսոտ.
ըսաւ «ո՞վ է, ա՛յ աղուէս,
«այսքան ոսկին տըուեր քեզ:»

— Գելուկ
մելուկ
գել աղա,
փըչել գիտե՞ս
դուն գունա.
ծափ գա՛րկ,
չափ գա՛րկ,
հոգի՛դ սիրես,
կանգնիմ թաթի,
կըրունկի,
խաղամ, պարեմ
թամդարա.
հա՛յ շօրօրա՛, շօրօրա՛,
վա՛յ շօրօրա՛, շօրօրա՛ ...
ոսկին կարգով
իւր շարոցով
աս իմ պոչէն,
դաշտին մէջէն
թող ջրնկջրնկայ,

չունեցողն ալ
մըղմըղայ հա՛ մըղմըղայ:
— «Ատ ո՞ր տեղէն, ալ ո՞ւր կայ...»

— Գելիկ,
մելի՛կ,
գել՛ աղա,
լիճը տըուաւ
ինձ ընծայ.

այն տեղ, այն տեղ կայ մէկ լիճ,
ափերուն մօտ ջուրը քիչ.
այդ ջուրին մէջ ես ողջ ողջ
դըրի պոչս օր մ'ամբողջ.
մէկ օրուան մէջ, տե՛ս, այսքան
ոսկիներն է դիզուեցան

պոչիս վրայ,
Աստուա՛ծ վըկայ:

Մինակ ո՞սկի, ձուկերն հապա՛.
երթա՛նք, կուգես, Գել՛ աղա,
տամ լիճն ամբողջ քեզ ընծայ:

— «Որ այդպէս է,
մե՛ր աղուէս,
հեծի՛ր մէջքիս,
տանեմ քեզ:»

3

Աղուէսն հեծաւ մէջքը գայլին
ու քըչելով իր անսանձ ձին,
եկան հասան ան լըճին:
Գայլը ափին պըպըզեցաւ,

պոչն արժատէն ջուրը դըրաւ:
Աղուէսը թէ՛ «Գա՛յլ, քու մօտ,
մէյ մ'ալ կու գամ առաւօտ.
տեղէդ չելլես, մահտե՛սի,
պոչդ թող լաւ մը թըրջի
որ դուրս հանէ շատ ոսկի:»

Նըկինք
գետինք
ճընկճընկաց՝
դայլը ցրտէն
վընկվընկաց՝
«Ինծի պէ՛տք չէ ձուկ, ոսկի...»
Պոչը քաշեց որ փախչի
բայց ո՞ր տեղէն, ան լիճէ՞ն.
լիճը կըսեր էր պոչէն:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Սա բառերը իրարու միացուցէք ա յօդակապով և կազմեցէք բարդ բառեր:

1. Նաւ	վարդ	6. Լոյս մտնելու տեղ
2. Բուք	մատ	7. Գիրք ծախող
3. Ննչելու	սեմեակ	8. Գետի բերան
4. Որթի	տունկ	9. Սրագ հոսող
5. Վանքի	հայր	10. Քաղցր լեզու

Կ Ա Տ Ղ Ա Ծ Շ ՈՒ Ն Ը

1

— Լսեցի՞ր, Կարապետ, հարցուց Մարտօն.
մեր գեղին շունը, Չալօն, կատ-
ղեր է: Նրէկ, յանկարծ, յար-
ձակեր է հովիւին վը-
րայ եւ ուզեր է խած-
նել. հովիւը իր ցու-
պով ինքզինք պաշտ-
պաներ է և հագիւ
կըցեր է հոգին ազա-
տել: Այսօր գեղացիները հաւաքուեր են՝ որ սպան-
նեն Չալօն:

— Մեղք չէ՞ Չալօյին, ինչո՞ւ կը սպաննեն:
— Խե՞նթ ես, ի՞նչ ես, ըսաւ Մարտօն. եթէ
չսպաննեն, կը խածնէ գեղացիները:
Կարապետ չէր գիտէր թէ ի՞նչ ըսել է շան կատ-
ղիւ:
Մարտօն ալ շատ բան չէր գիտէր. խօսելով խօ-
սելով՝ գացին դպրոց:

2

Ուսուցիչը ինք ալ իմացեր էր Չալօյին կատղի-
ւը:

Բոլոր տղաքը կատղած շանը վրայ կը խօսէին,
ու կը մեղքնային որ խեղճ Չալօն պիտի մեռցնեն:

— Այո՛, զաւակներս, ըսաւ ուսուցիչը. բայց դիտէ՞ք թէ ի՞նչ գէշ բան է շուներուն կատղիլը: Չալօն հիմա հասած մարդը խածնել կուզէ. եւ անգամ մը որ մէկը խածաւ, ա՛լ այդ մարդուն կեանքը վտանգի տակ է:

— Ինչպէ՛ս, ինչպէ՛ս, հարցուցին տղաքը:

— Ըսեմ թէ ինչպէս. օրինակի համար, եթէ Չալօն խածնէր հովիւ Սահակը, Սահակն ալ քանի մը շաբաթ ետք, կը սկսէր կատղիլ. ինք ալ կը յարձակէր դէմը ելլողին վրայ, կը խածնէր, կը փարատէր. ա՛լ չէր ազատեր եւ մեծ տանջանքներով կը մեռնէր:

3

Տղաքը քիչ մը լուռ կեցան, յետոյ հարցուցին.

— Դարման չի կա՞յ այս հիւանդութեան:

— Հարկա՛ւ կայ: Կատաղութիւնն ալ հիւանդութիւն մըն է՝ ամէն հիւանդութեան պէս: Այդ հիւանդութեան թոյնը կը գտնուի կատղած շան շողինքին մէջ. երբ շունը խածնէ, շողինքը կը խառնուի մարդուն արիւնին հետ եւ մարդն ալ կը վարակուի: Փասթէօն անունով գիտուն բժիշկ մը գտաւ դեղը: Անոր գտած դարմանը հեղուկ մըն է՝ որ շիճուկ կը կոչուի:

— Ի՞նչ կընեն այդ շիճուկը, հարցուցին մանուկները:

— Այդ շիճուկը կը ներարկեն վարակուած մարդուն մարմինին մէջ: Այսպէս, մարդը կաղէկնայ.

բայց ատեն կորսնցնելու չի դար. պէտք է որ հիւանդը անմիջապէս բժիշկին քով տարուի:

4

— Հապա մեր գիւղին մէջ որ շիճուկ չի կա՞յ, ի՞նչ պէտք է ընենք, հարցուց Սարգիս:

— Այն ատեն, պէտք է ուրիշ ճար մը խորհինք, ըսաւ ուսուցիչը. կա՛մ անմիջապէս խածուած տեղը տաղելու ենք, կա՛մ շուտով քաղաք տանելու ենք հիւանդը:

— Այդ շիճուկը գտնուելէ առաջ՝ ի՞նչ կընէին մարդիկ հապա, հարցուց Գրգօն:

— Ի՞նչ պիտի ընէին, զաւա՛կս, բան մըն ալ չէին կընար ընել. հազարաւոր մարդիկ կը մեռնէին պարապ տեղը: Գիտուն Փասթէօնը իր դեզը գտաւ եւ ամբողջ աշխարհին բարիք ըրաւ: Ասոր համար է որ՝ Փասթէօնը մարդոց մեծ բարերարներէն մէկն է. պահեցէ՛ք անոր անունը ձեր միտքը:

1. Ձուրը հեղուկ է. ա՛լ ուրիշ ի՞նչ բաներ հեղուկ են:

2. Ի՞նչու Փասթէօն բարերար կը կոչուի:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Արմա՞տ թէ բարդ բառ է՝

1. Գեղ

2. Սեւ

3. Ներարկել

4. Հիւանդ

5. Սեւագոյն

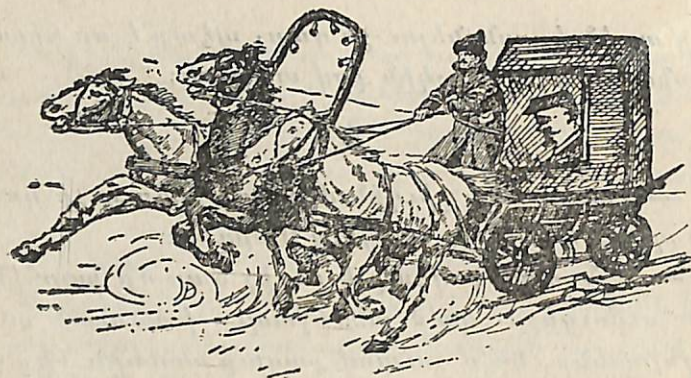
6. Անուն

7. Մեծանուն

8. Միտք

9. Սրամիտ

ՔԱՋԱՍԻՐՏ ՔՈՅՐԸ

1

Անահիտ, իր փոքրիկ եղբայրը գրկած, կը քալէր փողոցէն: Յանկարծ, մեծ աղմուկ մը լսեց ետեւէն: Ետին դարձաւ եւ ի՞նչ տեսնէ աղէկ:

Կառք մը կու գայ սաստիկ արագութեամբ: Կատաղած ձիերը կը վազեն քառասմբակ:

Փողոցը նեղ ու ամայի էր:

Անահիտ սարսափեցաւ. ո՞րը երթայ, ի՞նչպէս ազատէ ինքզինք ու իր գրկին մանկիկը:

Կը նայի չորս կողմը, ո՛չ բաց դուռ կայ, ո՛չ ալ փախելու ճար:

Կառքը կը մօտենայ սակայն:

Անահիտ մտածեց եւ մէկ վայրկեանի մէջ որոշեց ընելիքը: Մէկ ճար մը միայն կայ՝ իր փոքրիկ եղբայրն ազատելու համար:

Անահիտ ինքզինք չի խորհիր, միայն կը մտածէ

թէ ի՞նչպէս փրկէ իր փոքր եղբայրը:

Ահա արագ ոստիւնով մը՝ ցատկեց դրան մը առջեւ. գրկին մէջ պինդ սեղմեց մանկիկը, իր երեսը դարձուց դէպի պատը եւ կեցաւ անվախ:

Գիտէ որ կառքը պիտի դայ, պիտի տորոէ գինք, բայց պիտի ազատի իր եղբայրը:

2

Կառքին մէջ նստած անցորդները կը տեսնեն փոքր աղջիկն ու անոր գրկին մանուկը. սարսափի ճիչ մը կը հանեն. փողոցը նեղ է եւ կառքը լայն. երկու մանուկներուն կեանքը վտանգի տակ է:

Հնար չի կայ ձիերը կեցնելու:

Անահիտ կանգնած է՝ երեսը դեփ դեղին, բայց հանդարտ, անշարժ եւ քաջասիրտ:

Կառքը կը հասնի, կանցնի, ահա անցաւ...:

Քոյր ու եղբայր տապալեցան դետին, բայց, փա՛ռք Աստծու, բոլորովին ջախջախուած չեն:

Քոյրը ոտքի կելլէ անմիջապէս, եւ առանց ինքզինք հոգալու՝ կը վա-

ղէ եղբորը մօտ ու վեր կը վերցնէ:

Եղբայրը վնասուած է. բայց ճգմուած է Անահիտին մէկ թեւը:

Անահիտ կը գրկէ մանկիկը. կը գրկէ եւ կը սկսի քաշել. իր թեւը սաստիկ կը ցաւի, սակայն չի մանար իր ցաւը, կը ժպտի փոքրիկ եղբօրը երեսին: Կը ժպտի՝ հպարտ ու քաղցր ժպիտով, որովհետեւ գիտէ թէ փրկած է անոր կեանքը:

1. Եթէ դուք ըլլայիք Անահիտին տեղ՝ ի՞նչ պիտի ընէիք:

2. Անահիտ միայն քաջասիրտ աղջիկ մըն էր:

3. Ինչո՞ւ հպարտ ու քաղցր ժպիտով կը ժպտէր Անահիտ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Արմատ թէ քարդ բառ է՝

1. Մեղու	4. Լեռ	7. Խոտ
2. Գովէ	5. Լեռնագագաթ	8. Խոտակեր
3. Մսակեր	6. Նուշ	9. Միս

Մ Է Գ Ի Ն Մ Է Ջ

Մըռայլ մէզը ծածկեց ծովը,
լայնատարած, կապոյտ ծովը:
Մուրթ մէզին մէջ, տեսէք, վա՛յ, վա՛յ,
մոլորուեր է խեղճուկ մէկ ճայ...

Ծովն է անհուն, լայն ու անծայր,
մէզն է թանձրը, խաւար ու չար:
Ի՛հ, ի՞նչ ընէ, լա՞յ թէ ճըճա՛յ,
խեղճ ու անճար, փոքրիկ մէկ ճայ:

Բաղիւմ

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ՄԱՆՈՒԿԸ

1

Արեւելքի թագաւորը պատճառ կը փնտռէր, որ
կռիւի բռնուի արեւմուտքի թագաւորին հետ:

Գիր խրկեց ու մէջն ալ այսպէս գրեց.

«Արեւմուտքի թագաւոր, քու ձիդ որ այդտեղ
խրխնջաց, իմ ձիս այս տեղ վախցաւ:»

Արեւմուտքի թագաւորը չի հասկցաւ արեւելքի
թագաւորին միտքը: Կանչեց իր նազիր-վէզիրները,
որ բացատրեն թէ ի՛նչ ըսել կուզէ արեւելքի թագա-
ւորը:

Բայց, մէկը չեղաւ որ բացատրէր:

Տեսաւ որ չըլլար, դեսպաններ խրկեց գիւղ ու
քաղաք:

Նրկեց որ իմաստուն մէկը գտնեն ու իրեն բերեն:

2

Դեսպանները շատ պտտեցան, հոս ու հոն ին-
կան, բայց մէկը չի գտան՝ որ արեւելքի թագաւորին
միտքն հասկնար:

Յուսահատած, ետ կը դառնային:

Վերջը, գիւղէ մը անցած ատեն, տեսան որ քա-
րին վրայ մանուկ մը նստած է:

— Է՛յ, տղա՛յ, հարցուցին դեսպանները, — ո՞ւր
է հայրդ:

— Հայրս, պատասխանեց մանուկը, — վէճ կը ցանէ:

— Ի՞նչպէս թէ վէճ կը ցանէ, ի՞նչ ըսել է վէճ ցանել, հարցուցին դեսպանները:

— Ա՛յ, սա ճամբուն վրայ, մատով ցոյց տուաւ մանուկը, — հայրս պարտէզ է տնկեր: Անցնող-դարձողը կը մտնէ՝ վարունգ կը կտրէ, ձմերուկ կը փրցնէ, սոխ կը քաղէ: Հայրս ալ անոնց հետ շարունակ կը վիճի ու կը կռուի:

— Մա՛յրդ ո՛ւր է հապա:

— Մայրս ալ արցունք փոխ կու տայ:

— Ա՛տ ի՛նչ կը նշանակէ:

— Հա՛ թէ ինչ կը նշանակէ: Գեղին մէջ մէկը որ մեռնի, մայրս մեռելտունը երթալով՝ կու լայ, արցունք փոխ կու տայ:

3

Դեսպանները տեսան որ այս տղան շատ սրամիտ ու իմաստուն տղայ է: Մտքերնուն մէջ ըսին. «կայ, չի կայ՝ այս տղան է որ պիտի կրնայ հասկնալ արեւելքի թագաւորին միտքը:»

Կառնեն մանուկը ու կը տանեն թագաւորին քով:

Եւ թագաւորին կը պատմեն հալ-հէքիաթ այսպէս ու այսպէս:

Թագաւորը կըսէ.

— Խեղճ տղայ, թէ որ արեւելքի թագաւորին միտքը բացատրես, թագաւորութեանս կէսը քեզի պիտի տամ: Արեւելքի թագաւորը ինծի գիր է գրե՛ր՝

թէ քու ձին հոս որ խրխնջաց, իմ ձիս հոս վախցաւ. ի՞նչ ըսել է աս. այդպէս բան կարելի՞ է:

— Թագաւորը ապրա՛ծ կենայ, ըսաւ մանուկը. արեւելքի թագաւորը պատճառ կը փնտռէ՝ որ կռուի քեզի հետ: Ինծի երեք հարիւր ձիաւոր տուր, ես անոր պատասխանը տամ:

4

Մանուկը առաւ երեք հարիւր ձիաւորը, եւ անոնց գաղտուկ խրատներ տուաւ. խրատներ տուաւ ու ճամբայ հանեց:

Երեք հարիւր ձիաւորները դացին, մտան արեւելքի թագաւորին մայրաքաղաքը ու ջարդեցին բոլոր շուները:

Արեւելքի թագաւորը ա՛յս որ իմացաւ, իր քով կանչեց ձիաւորները եւ հարցուց.

— Ինչո՞ւ ջարդեցիք իմ քաղաքիս շուները:

— Մեր թագաւորին հօտին մէջ գայլեր էին ինկեր, — պատասխանեցին ձիաւորները: Մեր հովիւները ձայն տուին, պոռացին ձեր շուներուն. բայց ձեր շուները չեկան ու չեկա՛ն. ասոր համար, մենք ալ եկանք, կոտորեցինք զանոնք:

— Ատ ինչպէ՞ս կարելի է. այնտեղէն հոս ձայն կը լսուի՞, — հարցուց թագաւորը:

— Հապա ատ ի՞նչպէս է որ մեր թագաւորին ձիուն խրխնջը հոս կը լսուի եւ մեր հովիւներուն ձայնը չի լսուիր, ըսին ձիաւորները:

Արեւելքի թագաւորը մատը խածաւ՝ զարմանքէն

ու հասկցաւ թէ բանն ի՛նչ է. հասկցաւ թէ ուժի զէժ ուժ կայ, եւ ա՛լ կռիւի չելաւ:

Իսկ, արեւմուտքի թագաւորը՝ իր թագաւորութեան կէսը տուաւ իմաստուն մանուկին, ու զայն իր խորհրդատուն ըրաւ:

Անոր հայրն ու մայրն ալ զեղէն բերաւ, եւ իր պալատին մէջ բնակեցուց:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք սա բարդ բառերը. ըսէք թէ ի՛նչ երկու առանձին բառերէ կազմուած են և ի՛նչ յօդակապով միացած իրարու:

1. Զիւնագնդակ	4. Զիւնծաղիկ	7. Ծովեգր
2. Խոտակեր	5. Ոսկեքել	8. Գետեգր
3. Որդեսէր	6. Մեծափոր	9. Ծնողասէր

Մ Ա Ր Ո Յ Ի Ն Խ Ո Ր Ո Վ Ա Ծ Ը

1

Մայրիկը միտերը շարեց չամբուրին վրայ, կրա-կը փռեց անոր տակ, եւ ըսաւ Մարօյին.

— Մա՛րօ, աղջիկս, կեցիր հոս եւ նայի՛ր խորովածին. ես մառանը դործ ունիմ: Նայիր որ խորովածները չայրին. շուտ շուտ դարձուր դանոնք... Ետտոյ, աչքդ անոնց վրայ ըրէ. չըլլայ թէ ձգես՝ ուրիշ տեղ երթաս, կատուները կու գան, կուտեն:

Մայրիկը զնաց մառան. Մարօն կե-ցաւ խորովածին քով:

Բայց, ահա, յանկարծ, դուռը կը ծեծեն:

— Ո՞վ է, կը հարցընէ Մարօ:

— Ե՛ս եմ, բա՛ց...

Մարօ կը ճանչնայ ձայնը. իր ընկերուհին՝ Գոհարն է: Կը վազէ սանդուխներէն վար, եւ ածապարանքին մէջ, կը մոռնայ խոհանոցին դուռը գոցել իր ետեւէ՛ն:

2

Ֆինօն, Մարօենց փոքր չունը՝ պոչը երերցնելով, հանդարտ հանդարտ, ներս կը մտնէ խոհանոցէն: Քիթը լայն-լայն կը բանայ. խորովածին անուշ հոտն է առեր:

— Օ՛ր, ինչ պատուական խորոված, կըսէ՛ ներս մտնելով...

Թաթերը կերկնցնէ, անոնց վրայ կը դնէ գլուխը, ու փայլուն աչքերով՝ անթարթ կը նայի մօի կտորներուն:

— Ը՛, ի՛նչ կըլլայ, Ֆինօն կըսէ մտքէն. թաթ մը զարնեմ ու սա կտորներէն մէկ քանի հատը վերցընե՞մ...

Կը մտածէ, բայց չի համարձակիր: Գիտէ որ աղէկ բան չէ մտքէն անցածը:

Մարօն, վարը, խօսքի բռնուած է Գոհարին հետ:

Շատախօսութիւնը աղէկ բան չէ, բայց Մարօն ունի այդ պակասութիւնը: Բոլորովին մտքէն ելած է թէ՛ կրակին վրայ խորոված ունի. կը խօսի, կը խօսի ընկերուհիին հետ:

3

Ահա, ճորձաւէն, ճորձաւէն՝ խոհանոցէն ներս կը մտնէ փխիկն ալ: Անոր ալ քիթն է ինկեր խորովածին անուշ հոտը:

Կը նայի չորս բոլորը, կը տեսնէ Ֆինօն՝ որ վիզը երկնցուցած թաթերուն վրայ, նստեր է ու կը դիտէ խորովածը:

— Ա՛յ, սատանա՛յ, կըսէ կատուն ինքնիրեն. տե՛ս անգամ մը, ի՞նչպէս Ֆինօն մինակը եկեր, տեղաւորուեր է խորովածին առջե՛ւ. առաջ հոտը կը քաշէ, որ ետքէն ալ խորովածը վայելէ... հո՛ւմ, չի գիտեր որ փխիկն ալ իրեն բաժինը կուղէ... միա՛նու...:

Միտուն լսածին պէս, Ֆինօն գլուխը վեր կը վերցընէ, կը շարժէ պոչը ու կը նայի փխիկին:

Փխիկը, յուշիկ յուշիկ, կու գայ կրակարանին քով, ու կը կենայ Ֆինօյին մօտիկը:

4

— Քէֆդ աղէկ տեղն է, աղա՛ Ֆինօ, կըսէ կատուն, պէխերը շարժելով. բայց, չես ըսեր որ փխիկը՝ կըն ալ այս տանը ծառան է, ան ալ շատ կը սիրէ խորովածի հոտը...

— Քէֆս տեղն է, բայց բերանս բան չերթար, — կը պատասխանէ Ֆինօն:

— Եկո՛ւր, քրոջ՝ աղբօր պէս՝ բաժնենք խորովածը մեր մէջ, — կառաջարկէ փխիկը: Մարօն հոս չէ, մինչեւ գայ՝ մենք մեր գործը կը տեսնենք...

— Ձէ՛, աղէկ բան չէ ըսածդ, խա՛նրմ փխիկ, գողութիւնը աղէկ բան չէ. ես չեմ ուզեր գող ըլլալ:

5

Կատունին խելքին չի պառկեցան շանը խօսքերը. երբ տեսաւ որ Ֆինօն չընկերանար իրեն, մէկ ոստով ցատկեց շամբուրին մօտ, եւ զարկաւ բերանը խորովածներուն:

Բայց, բերանը մօի կտորներուն դպաւ թէ չէ, սաստիկ այրեցաւ: Միա՛նու, միա՛նու, փխիկին բերանը այրեցա՛ւ:

Ֆինօն արդէն ոտքի էր ելեր եւ կը հաջէր բարկութեամբ, կը հաջէր գողին վրայ:

Այս գողութիւնը մէջ, տապալներ էր շամբուրը, վար էին թափեր խորովածները եւ թաթխուեր էին մօխիքով:

Մարօն ներս մտաւ. «վա՛յն իմ գլխուս» ըսելով՝ վաղեց կրակարանին քով. արտորանքով մէկիկ մէկիկ, վերցուց խորովածները, թոթուեց, մաքրեց, ու նորէն չարեց շամփուրին վրայ:

Ֆինօն, խելոքիկ, պառկեր էր իր տեղը. գիտեր որ ինք յանցաւոր չէ, անոր համար՝ վախ չունէր:

Իսկ փխիկը՝ փախեր, գացեր պահուրտեր էր հացի ամբարին ետեւ:

Մարօն, երբ կարգի դրաւ խորովածները, առաւ հաստ փայտ մը, ու ինկաւ փխիկին ետեւ:

Փխիկը դուրս ելաւ պահուած տեղէն՝ որ փախի. փախա՛ւ, փախա՛ւ, բայց կռնակէն կերաւ խոր փայտը:

1. Կատուն ձեր կերակուրն ալ այդպէս կերե՞ր է:
2. Ձեզի ալ պատահե՞ր է այն բանը՝ ինչ որ պատահեցաւ Մարօյին:
3. Ո՞ր կենդանիներուն միսը կուտենք և խորոված կը պատրաստենք:

ԲՍՈՒԵՐՈՒ ՎՍՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք հետեւալ բառերը.

1. Անփուն - Դուն չունեցող	4. Անյատակ - Յատակ չունեցող
2. Անյոյս - Յոյս չունեցող	5. Անպատիւ - Պատիւ չունեցող
3. Անտես - Չտեսնուող	6. Անարգել - Առանց արգելքի

Երբ որ արմատ բառի մը սկիզբը ան մասնիկը դնենք՝ բառին իմաստը հակառակ նշանակութիւնը կ'առնէ:

Վերի բառերը ո՛չ արմատ են և ո՛չ ալ բարդ:

Այս տեսակ բառերուն կըսենք ածանց բառեր:

ԱՐԴԱՐԱՍԷՐ ԴԱՏԱԻՈՐԸ

1

Ես ձեզի ըսեմ, որ դուք ալ ուրիշներուն պատմէք. ուրիշները լսեն եւ աշխարհն իմանայ թէ՛ ժամանակին արդարասէր դատաւոր մը կար:

Օր մը, այրի կին մը, գնաց անոր դուռը, ծունդի եկաւ անոր առջեւ եւ ըսաւ.

— «Արդա՛ր դատաւոր, լսէ՛ այս աշխարհի զօրաւորներուն գործը, եւ դատ ու դատաստան կտրէ:

«Ես արտ մը ունէի, որ կը վարէի, կը ցանէի ու քրտինք թափելով՝ անկէ կը հանէի իմ ու իմ զաւակներուս հացը:

«Եղաւ որ արտիս քով գտնուի թագաւորին պարտէզը: Ու թագաւորին սիրտը, օրին մէկը, քէօշկ մը ուղեց. մարդ խրկեց, որ արտս ծախու առնէ, եւ տնոր վրայ շինէ իր քէօշկը:

«Ըսի թագաւորին մարդոց թէ՛ ծախու չէ հողս. արտս ես ժառանգեր եմ իմ մօրմէս, մայրս ալ ժառանգեր է իր նախնիքներէն. անոր հողի ամէն մէկ հատիկը՝ ոսկիի փոշի է իմ աչքիս: Չեմ ծախեր, պատասխանեցի, եթէ թագաւորը արտիս երեսը ադամանդով ծածկէ, եւ այդ ադամանդներն ալ ինծի տայ. .

«Չանցաւ չաբաթ մը երկուք, եւ ահա, թագաւոր

րին վերակացուն, իր տիրոջը անունով գրաւեց արտըս, եւ անոր վրայ շինեց արքայական քէօշկը:

«Թագաւորը լուր ունէ՞ր թէ չէ, չե՞մ գիտեր. միայն, աս գիտեմ որ՝ ես զրկուեցայ իմ արտէս, մընացի չքաւոր եւ աւուր հացի կարօտ:

«Ասեցի որ դուն արդար դատ ու դատաստան կը տեսնես. ճամբայ ելայ, ոտքով օր ու գիշեր քալեցի, եկայ՝ ցաւս քեզի գանգատելու...»

Դատաւորը ձեռքով չփեց իր ճերմակ մօրուքը, մտածեց քիչ մը եւ ըսաւ.

— Վերադարձի՛ր գեղդ. դատիդ տէրն ու տիրականը ես եմ ասկէ ետք...

2

Թագաւորը ուրախ նստեր էր, նորակառոյց, գեղեցիկ քէօշկին մէջ. թիկնապահները, ձեռք կապած, կանգնեցին անոր դէմ. հոն էին արքունանական մարդիկը՝ ոսկեթել ուսնոցներով եւ չողչողուն զգեստներով:

Յանկարծ, կը տեսնէ որ անդիէն ծերունի դատաւորը կուգայ. հեծեր է իշու մը վրայ, եւ ձեռքը պարապ պարկ մը բռնած է:

Կու գայ, կը կենայ քէօշկին դիմաց: Վար կիջնէ էչէն, խոնարհութիւն կընէ Թագաւորին, եւ կը հարցընէ.

— Տէ՛ր Թագաւոր, թոյլ կու տա՞ս որ պարկիս

մէջ քիչ մը հող լեցնեմ այս գետինէն:

Հող ըսա՛ճդ ի՛նչ:

— Լեցո՛ւր, կը հրամայէ Թագաւորը:

3

Դատաւորը կը լեցնէ հողը պարկին մէջ՝ բերնէ բերան. յետոյ, մօտենալով Թագաւորին՝ կըսէ.

— Մե՛ծ Թագաւոր, կը տեսնես որ ծեր եմ, ուժս հատեր է, առջի կարողութիւնս չէ՛ մնացեր. նեղութիւն կրէ եւ օգնէ ինձի, որ պարկս բառնամ իշուս վրայ...

Թագաւորը կը ժպտի, չուզեր կոտորել ծերունիին խօսքը: Ոտքի կելլէ, կերթայ որ բեռը բառնայ ծերունիին հետ:

Բայց, Թագաւորը ո՛ւր տեսած է բեռ վերցնել: Հազիւ թէ պարկը քիչ մը վեր կառնէ, անմիջապէս վար կը ձգէ՝ ըսելով.

— Ի՛ւժ, ի՛նչ ծանր է եղեր անիծածը...

Դատաւորը կը կենայ, կը նայի Թագաւորին երեսը եւ կըսէ.

— Տէ՛ր, ծանր է կըսես այս պարկին համար, որուն մէջ քանի մը թի հող հազիւ լեցուցի ամբողջ արտին մէջէն. իսկ այդ արտը, դուն բռնութեամբ յափըշտակեցիր խեղճ այրի կնոջ մը ձեռքէն... հապաինչպէ՞ս ամբողջ արտին ծանրութեան պիտի դիմանաս, երբ վաղը Աստծոյ դատաստանին առջեւ ելլես:

Թագաւորը խելքի եկաւ, բռնեց արդարասէր
դատաւորին ձեռքը, համբուրեց ու գլխուն դրաւ:

Ապա, անմիջապէս, հրամայեց որ արտը ետ
տան այրիին. ետ տան՝ մէջի քէօշկով ու բոլոր հա-
րըստութիւններով միասին:

Երկինքէն ինկաւ երկու ոսկի խնձոր. մէկը ար-
դար դատաւորին, մէկն ալ... դուք ըսէք թէ որո՞ւ:

1. Ի՞նչ ըսել է «աշխարհի դօրաւորներ»․ որո՞նք են աշխարհի
դօրաւորները, մինակ թագաւորնե՞րը:

2. Կինը ինչո՞ւ չէր ուզեր իր արտը թագաւորին ծախել:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք հետեւեալ բառերը.

1. Դժգոհ — Գոհ չեղող
2. Դժբախտ — Բախտ չունեցող
3. Ապերախտ — Երախտիք (բարիք) չգիտցող
4. Ապուշ — Ուշ (խելք) չունեցող
5. Տգեղ — Գեղ (գեղեցկութիւն) չունեցող
6. Տկար — Կար (կարողութիւն) չունեցող

Այս ածանց բառերուն մէջ դժ, ապ և տ մասնիկներն ալ՝ ան
մասնիկին պէս, երբ բառերուն սկիզբը դրուին, հակառակ ի-
մաստ կուտան:

ՊԱՆԴՈՒԽՏԻ ԵՐԳ

Կըռո՛ւնկ, ո՞ւսկէ կու գաս,

ծառայ եմ ձայնիդ,

կըռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն

խապրիկ մը չունի՞ս:

Մի՛ վազեր, երամիդ չուտով

կը հասնիս,

կըռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն

խապրիկ մը չունի՞ս:

Թողեր եմ ու եկեր արտերս

ու այգիս,

քանի որ ա՛խ կընեմ, կը քաղուի հոգիս.

կըռո՛ւնկ, պահ մի կեցիր, ձայնիդ հոգիս,

կըռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս:

Ո՛չ լուր օր գիտե՛մ, ոչ ալ կիրակին,

չամփուրն է զարկեր զիս՝ բըռնած կըրակին,

այրիւս չեմ հոգար, ձեզմէ կարօտ եմ:

Կըռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն խապրիկ մը չունի՞ս:

Աչունն է մօտեցեր, կերթաս տարագիր,

երամ ես ժողվեր հազարներ ու բիւր.

ինձ պատասխան չի տուիր, ելար ու դացիր,

կըռո՛ւնկ, մեր աշխարհէն գընա՛, հեռացիր:

Պաղտատէն կու գաս, կերթաս անապատ,
 Թուղթ մը գրեր եմ, տամ քեզ ամանաթ.
 Աստուած թող վրկայ ըլլայ քու վրբադ՝
 տանես, հասցնես զայն զաւկըններուս:

1. Պոնդուխտը ի՞նչ կը հարցնէ կռուներին:
2. Ինչո՞ւ պանդուխտը ախ կը քաշէ:
3. Ի՞նչ տեսակ թռչուն է կռուները, ձմեռո՞ղ թէ տարադնաց:
4. Կռուները ինչպէ՞ս կը կատարեն իրենց աշխան ճամբորդութիւնը և ո՞ւր կերթան:

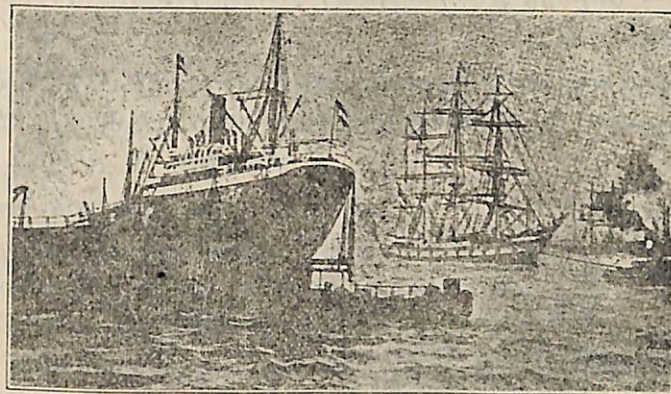

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրենք սա բառերը.

1. Հայ — Հայաստան	3. Մառ — Մառաստան
2. Ռուս — Ռուսաստան	4. Պարսիկ — Պարսկաստան

Ըսէք թէ երբ աստամ ծանօնիկը բառերուն վերջը տեղը-
 նենք՝ ի՞նչ իմաստ կուտայ:

ԿՏՐԻՃ ՍԱԳՕՆ

1

Սագօն տասներկու տարեկան էր, երբ ծառայ
 եղաւ նաւու մը մէջ:

Նաւը ճամբայ ելաւ. եղաւ իրկուն. նաւաստի-
 ները ընթրիքի նստեցան, եւ սկսան օղի խմել:

Կանչեցին Սագօն, եւ զաւաթ մըն ալ օղի իրեն
 տուին՝ որ խմէ:

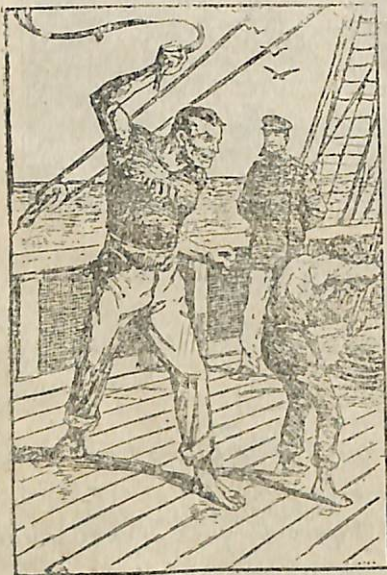
— Ներեցէ՛ք, ըսաւ պատանին, ես օղի չեմ խը-
 մեր:

Նաւաստիները սկսան քահ քահ խնդալ՝ Սագօյին
 վրայ. պնդեցին որ անպատճառ խմէ: Բայց, տղան
 մնաց հաստատակամ, անդրդուելի:

Վրայ հասաւ նաւապետը, եւ ան ալ հրամայեց
 որ խմէ:

— Ներեցէ՛ք նաւապետ, չեմ ուզեր խմել, ըսաւ Սազօն:

Նաւապետը սաստիկ բարկացաւ՝ որ տղան չէր կատարեր իր հրամանը. դարձաւ նաւաստիներէն մէկուն, եւ ըսաւ.

— Ա՛ռ, սա հասաւ պարանը, եւ լաւ դաս մը տուր թշուառականին. տեսնենք, ի՛նչպէս չուզեր խմ խօսքս լսել:

Նաւաստին առաւ պարանը եւ լաւ մը ծեծեց տղան:

Հիմա պիտի խըմե՞ս թէ ոչ, հարցուց նաւապետը:

— Եթէ կը հաճիր պիտի չխմեմ, նաւա-

պե՛տ, ըսաւ Սազօն, արցունք թափելով:

— Այն ատեն, շո՛ւտ բարձրացիր սա երկայն կայմին գագաթը, եւ կեցիր հոն մինչեւ լոյս:

Խեղճ տղան վեր վերցուց աչքերը, եւ նայեցաւ մեծ կայմին. սկսաւ դողդուլ, մտածելով թէ՛ ի՛նչպէս, մինչեւ առաւօտ, այդ վտանգաւոր տեղը պիտի մնայ:

Բայց, ճար չի կար, հնազանդեցաւ:

2

Միւս առտուն, երբ նաւապետը կը պտըտէր կամըրջակին վրայ, յանկարծ միտքը ինկաւ թէ՛ կայմին գլուխը բանտարկուած է Սազօն, և պոռաց անոր.

— Է՛յ, տղա՛յ:

Պատասխան տուող չեղաւ:

Վա՛ր իջիր, կը լսե՞ս:

Դարձեալ պատասխան չի կայ:

Այն ատեն, նաւաստի մը շուլլուեցաւ երկար չըւաններէն վեր, եւ տեսաւ որ՝ Սազօն կէս մը սառած, թմբեր, մնացեր է:

Խեղճ տղան, վախնալով թէ կրնայ յանկարծ քընանալ ու ծովն իյնալ, թեւերով ափսոսանքով պիտի թռեր էր կայմին, որ նաւաստին հագիւ կրցաւ քակել անոր ձեռքերը:

Նաւաստին՝ չալկած վար իջեցուց Սազօն, եւ պառկեցուց կամըրջակին վրայ:

Անմիջապէս սկսան արագ արագ եւ ուժով շփել անոր մարմինը, որպէսզի սթափի:

Տղան, ցուրտէն ու անօթութենէն, բոլորովին թմբեր, սառեր էր. դիւրի՞ն բան էր գիշեր մը ամբողջ սառ հովուն դէմ կենալը:

3

Երբ տղան աչքերը բացաւ և նստեցաւ, նաւապետը դաւաթ մը օղի լեցուց եւ ըսաւ անոր.

— Հիմա խմէ՛ աչս մէկ գաւաթը՝ որ տաքնաս, տղա՛ս:

— Եթէ կը հաճիք, տէ՛ր, պիտի չխմեմ, ըսաւ նորէն Սադօն: Մի՛ բարկանաք եւ թող տուէք որ ըսեմ թէ ինչո՛ւ չեմ խմեր:

Եւ պատանին այսպէս պատմեց.

«Մենք ատեն մը կար որ շատ երջանիկ էինք բոլոր ընտանիքով. բայց, ահա, հայրս սկսաւ օղի խումել, գինովնալ:

«Ալ մեզի դրամ չէր տար որ՝ հաց գնենք եւ ուտելիք անենք. եղանք թշուառ, խեղճ: Օր մըն ալ ծախու հանեցին մեր տունն ու տեղը, եւ մենք մնացինք չքաւոր:

«Այս ցաւը մօրս սրտին զարկաւ. հալեցաւ, մաշեցաւ, կաշի ու ոսկոր մնաց, և քիչ ժամանակ վերջ մեռաւ:

«Մեռնելէն քանի մը վայրկեան անաջ, զիս իր անկողնին քով կանչեց եւ ըսաւ.

— «Ի՛մ պզտիկ զաւակս. տեսար թէ հօրդ գինովութիւնը ինչ վիճակի հասցուց մեզ. խոստացիր ինծի որ կեանքիդ մէջ երբէք բերանդ օղի ու գինի պիտի չառնես»:

«Խօսք տուի մօրս որ պիտի կատարեմ իր պատուէրը. հիմա, կուզե՞ք, տէ՛ր, որ դրժեմ մեռնող մօրս տուած խոստումիս»:

Այս խօսքերը դպան նաւապետին սրտին, եւ աչքերը լեցուեցան արցունքով:

Նաւապետը գրկեց պզտիկ Սադօն իր թեւերուն մէջ, եւ ըսաւ.

— Ո՛չ, ո՛չ, հերո՛ս տղայ. պէտք է որ պահես մօրդ պատուէրը. եւ եթէ, ասկէ ետք մէկը քեզի օղի խմել ստիպէ՝ եկուր, յայտնէ ինծի եւ ես պիտի ըլլամ քու պաշտպանդ:

1. Նաւապետը ինչո՞ւ հերոս ըսաւ Սադօյին:
2. Դուք ալ ո՛ր և է խոստում ըրա՞՞ծ էք ձեր մայրիկին:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

1. Ակն	— Ակնցի	4. Գեղ	— Գեղացի
2. Վան	— Վանցի	5. Խալտոս	— Եզիպտացի
3. Պոլիս	— Պոլիսի	6. Նաւապետ	— Նաւապետ

Ի՞նչ նշանակութիւն կուտան ցի, եցի և ացի մասնիկները՝ երբ բառերուն ծայրը աւելցնենք:

ԶՈՐՍ ՔՈՅՐԵՐԸ

— Եկէ՛ք, ըսին, մեծ-մայրիկին հարցնենք. տեսնենք ան ի՛նչ կըսէ:

Եւ չորս քոյրերը, Սաթենիկ, Ատրինէ, Վարսենիկ եւ Գոհարիկ, գացին իրենց մեծ-մայրիկին քով:

— Ըսէ՛, մամա՛, մեզմէ ո՞ր մէկին դուն շատ կը հաւնիս...

Մեծ-մայրիկը՝ խնդաց բարի-բարի՛ և ըսաւ թոռնիկներուն.

— Խօսք կու տա՞ք որ իմ խրատս պիտի լսէք:

— Խօսք կու տանք, մամա', խօսք կու տանք, ըսին աղջիկները:

Այն ատեն, մեծ-մայրիկը հանեց ականոցը իր աչքէն, գոգնոցին վրայ դրաւ ձեռքին կարը, եւ պատրաստուեցաւ խօսելու:

Թոռնիկները չըջապատեցին զինք:

1

— Սաթենի'կ, առաջ քեզմէ սկսիմ: Դուն շատ աղէկ ես, շատ խաւ ես, բայց տե'ս, թեւիդ մէկ կոճակը փրթեր է եւ երեք օր է որ չես կարեր: Նայի'ր, նայի'ր, աջ թեւիդ տակ ալ չըջաղգեստիդ կարը քակուեր է եւ գնդասեղով բռներ ես քակուած կութերը...:

«Պակասութիւնդ ան է որ թափթփած եւ անհոգ ես. իսկ թափթփածութիւնը, աղջկան մը համար, մեծ յանցանք է...»

Սաթենիկ կարմրեցաւ, քիչ մը քիթը կախեց, բայց չի բարկացաւ:

2

— Ատրինէն թափթփածութիւն չունի. ընդհակառակը, — շարունակեց մեծ-մայրիկը, — շատ կը սիրէ գեղեցիկ, մաքուր եւ նորաձեւ լաթեր հագնիլը: Բայց, անգամ մը որ զարդարուի՝ խելքը միտքը լաթերուն վրայ կերթայ. ամա՛ն, չըլլայ որ ծալք ու նենան լաթերս, ասոր վրայ՝ կը վախնայ չնորհրով նստիլ՝ ելլել, եւ չփի-չոր փայտի պէս կը կենայ. կը

սկսի օրը հազար անգամ հայելին նայիլ. անկարելի է որ հայելին առջեւն անցնի եւ գաղտուկ աչք մը չնետէ անոր մէջ: Իր ձայնն անգամ կը փոխէ, կը սկըսի շրթունքներուն ծայրովը, կոտորտուքով խօսիլ:

«Ատրինէն ամէն բան ունի, բայց բնականութիւն չունի...»

Ատրինէ կաս-կարմիր կտրած, առջեւը կը նայէր. իսկ շարաճճի Սաթենիկ կը խնդա՛ր հա կը խընդար:

3

— Գանք Վարսենիկին: Վարսենիկ այդ թերութիւնները չունի. մինակ թէ, ան ալ շատ կը սիրէ ուրիշին պակասութիւնները ծաղրել. խելքը միտքը ան է որ՝ ուրիշին վրայ բան մը գտնէ եւ ետեւէն խնդայ:

«Անցած օր, խնամի Մարթան էր եկեր մեր տունը. երթալէն ետք՝ տեսայ որ Վարսենիկ սկսաւ անոր պէս կուզիկ-կուզիկ քալել, եւ անոր կուզը ծաղրել. այդ օրէն ասդին, ամէն օր մտքէս կըսեմ.

— «Չէ', աղէկ բաներ չունի՝ մեր Վարսենիկը. պէտք է մոռնայ այդ գէշ բնութիւնը...»

Վարսենիկ այնքան ամչցած էր՝ որ կարծես թէ հի՛մա պիտի լար:

4

— Կարգը եկաւ Գոհարիկին: Գոհարիկին վրայ շատ բան չունիմ ըսելիք. գիտեմ որ ձեռքը քիչ մը

Ջուտտ չէ գործի մէջ, բայց իր հեղութիւնն ու քաղցր
բնաւորութիւնը կը գոցեն այդ պահասը: Տանը մէջ,
տունէն դուրս, ամէն տեղ՝ գիտէ ազնիւ շարժիլ, ազ-
նիւ խօսիլ ու յարգանքով վարուիլ ամէնուն հետ. ա-
սոր համար է որ սանամայր Նազիկը ամէն անգամ,
երբ խօսքը գայ, կըսէ.

— «Իրա՛ւ, ձեր բոլոր աղջիկներն ալ աղէկ են,
աղէկ են, բայց Գոհարիկը մէկ հատիկ է անոնց մէջ...»

Մեծ-մայրը կատարեց իր թոռներուն խօսքը:
Կարգը եկաւ իր խրատներուն:

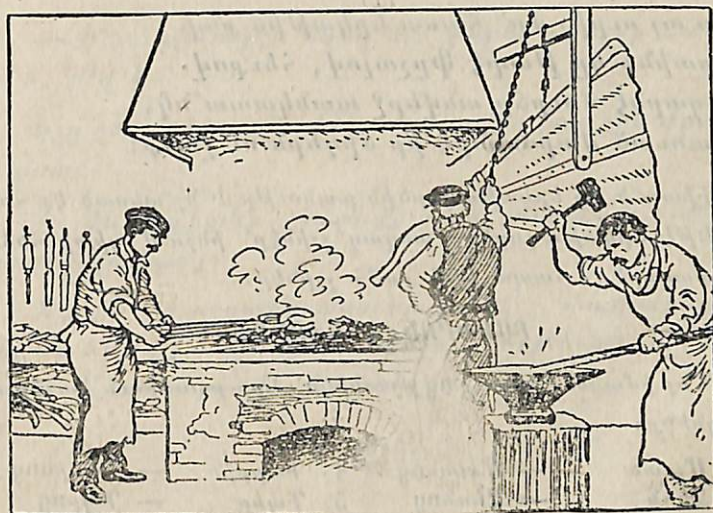
Դուք ըսէք թէ ի՞նչ խրատ տուաւ ամէն մէկուն:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք այս բառերը:

1. Երգ	— Երգարան	3. Կրակ	— Կրակարան
2. Վարժ	— Վարժարան	4. Դաս	— Դասարան
1. Յիմար	— Յիմարանոց	3. Հիւանդ	— Հիւանդանոց
2. Հիւր	— Հիւրանոց	4. Որբ	— Որբանոց

Արան և անոց մասնիկները ի՞նչ իմաստ տուին բառերուն

ԴԱՐԲՆՈՅԻ ՄԷՋ

Վարպետ ու աշկերտ կեցած գեմ գէմի,
կրակն են խոթեր ձողերն երկաթի.
աշկերտ մ'ալ փո՛ւֆ-փո՛ւֆ, կ'փչէ փռքոց,
եւ վառարանէն կելլեն ծուխ ու բոց:

Ծանըր մուրճերով՝ կարմիր երկաթէն
պէս պէս գործիքներ անոնք կ'սկսեան,
կը կոփեն շուտով, թաքը թիքը թաք,
մանգաղ, բահ, բրրիչ, դամ, խփ եւ ուրաղ:

Տե՛ս, հոն, աչ՛կ երտ մը բռնուցէ ձեռքին
յեսանին վրայ դեռ բուժ մէկ կացին.
շուտ կը դարձնէ անիւր խրո-խո՛ւռ,
սըրելու համար գործիքն ամբակուռ:

Հոս ալ ուրիշ մը՝ հաստ երկաթին քով
քրրտինք կը թափէ Փըշալով, հեւքով.
կը զարնէ մուրճը անվերջ տանկատա՛նկ,
Աստուած վարձատրէ իր ճիւղերն ու ջանք:

1. Դիտա՞ծ էք երկաթագործին խանութը: Ի՞նչ տեսած էք հոն:
2. Եթէ երկաթագործը մանգաղ չէինէր՝ ինչո՞վ պիտի հնձէր երկրագործը. հապա եթէ բա՞հ չէինէր...:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ իմաստ կուտայ ոց մասնիկը՝ երբ բառերուն ծայրը տւելցնենք:

1. Մատն	— Մատնոց	4. Դարբին	— Դարբնոց
2. Ձեռն	— Ձեռնոց	5. Դպիր	— Դպրոց
3. Ակն	— Ակնոց	6. Փուր	— Փւրոց

ՈՒՂՏԸ ԵՒ ՋՈՐԻՆ

1

Ջորին իր կեանքին մէջ դեռ ուղտ ըսուածը չէր տեսեր:

Օր մը որ լեռնէն նոր էր իջեր վար, եւ դաշտին մէջ կարծէր, տեսաւ որ երկար ու կոր վիզով, կըռ նակին վրայ խոշոր կուղ մը շալկած՝ կենդանի մը կուգայ անդի՛էն: Գլուխը վեր վերցուց եւ ժիր-ժիր նայեցաւ. ու զարմացաւ:

— Է՛շ, դիմացէն եկող սա բարեկամը կը ճանչնա՞ս, ո՞վ է:

Էջը զարմացաւ ջորիին այս տգէտ խօսքին վրայ, ու ըսաւ.

— Ձե՞ս գիտեր, հօ՛րեղբայրս, ուղտն է, անապատէն կու գայ:

Ջորին որ ուղտին անունը լսեց, փափաքեցաւ հեղ մը երթալ անոր քով, ճանչուորութիւն տալ, եւ բարեւ-Աստծուբարին մը ընել:

2

Արծելով, արծելով՝ ջորին, կամաց կամաց, մօտեցաւ ուղտին.

— Բարեւ, քե՛սի, բարի՛ ես եկեր մեր կողմերը:

Ուղտը իր ծուռ վիզը տնկեց, փոքր գլուխը բարձրացուց, սեւ աչքերովը նայեցաւ ջորիին վրայ, եւ որոճալով, առաւ ջորիին բարեւը:

Ուղտն ու ջորին սկսան անուշ անուշ խօսիլ իրարու հետ:

Բայց, ջորին մեծ հետաքրքրութեամբ կը դիտէր ուղտին վրան գլուխը. հեղ մը կը նայէր անոր ոտքերուն՝ որ լայն լայն կճղակներով կը բացուէին գետնին վրայ. հեղ մը կը նայէր երկայն, մերկ սըրունքներուն. կը զարմանար որ այդքան խոշոր հասակին վրայ՝ այդքան կարճուկ պոչ մը կախուած է...

— Է՛ր քե՛ռի, ըսէ տեսնենք, ձեր կողմերն ալ առատութիւն կա՞յ. խոտերը ի՞նչպէս են այս տարի:

— Մեր կողմե՛րը, ըսաւ ուղտը. մեր կողմերը տաք արեւ կայ, տաք աւազ կայ. դուն անապատ չե՞ս տեսեր, զաւա՛կս, որ խոտ կը հարցնես...

— Չէ՛, քեռի. անապատը չեմ գիտեր թէ ինչ բան է. չատ կուղէի որ անդամ մը տեսնէի. զիս հետդ չե՞ս տաներ, քու բեռիդ մէկ մասը ես կը չալկեմ:

Ուղտը լաւ մը գիտեց ջորին եւ ըսաւ անոր.

— Բայց, տղա՛ս, տե՛ս, դուն ինծի պէս կճղակներ չունիս. դուն չես կրնար քալել աւազին մէջէն, կը թաղուի՛ս կը մնաս: Դուն չունիս ինծի պէս կուտկէն, եւ չե՛ս կրնար օրերով ու շաբաթներով անօթութեան գիմանալ:

«Անապատին մէջ ո՛չ ջուր կայ եւ ոչ ալ խոտ. երկու օր որ քալես մեզի հետ, կայրիս, կը պապակիս, կը մեռնիս:

«Եթէ ես ալ չունենայի իմ կճղակներս, եթէ ես ալ չունենայի իմ կուտկէնս՝ ես ալ չէի կրնար անապատին մէջ ճամբորդել:

«Չէ՛, տղա՛ս, չէ՛, դուն քու սմբակներովդ կըրնաս լաւ լեռը բարձրանալ, քարուտ ճամբաներէ քալել, նեղ շաւիղներէ անցնիլ, բայց անապատին մէջ բան մըն ալ չես կրնար ընել: Դուն քու գործիդ, ես իմ գործիս:»

Եւ ուղտը, բաժնուելով ջորիէն, հեռացաւ եւ սկսաւ ուղտափուշ փնտռել:

Ջորին կեցած էր իր տեղը, եւ կը նայէր ու կը նայէր անոր ետեւէն:

1. Ինչո՞ւ համար ուղտին ոտքերը կճղակներ ունին:

2. Ինչո՞ւ համար ուղտը կուտկէն ունի. անկէ ի՞նչպէս սընունդ կառնէ:

3. Ջորիին ոտքերը ինչո՞ւ համար սմբակ ունին:

4. Ջորին ի՞նչ տեսակ տեղերէ կընայ լաւ բեռ կրել:

5. Ուրիշ ի՞նչ կճղակաւոր և սմբակաւոր կենդանիներ կը ճանչնաք:

ԻՐ ՓՈԽՇԵՐԷՆ ԴԺԳՈՂ ԾԱՌԸ

1

Անտառին մէջ փոքր ծառ մը կար:

Այս ծառը, տարուան ամէն եղանակին մէջ ծածկըւած էր սուր սուր փուշերով. վրան տերեւ ըսուած բանը չէր երեւնար:

Փոքր ծառը, օր մը, ըսաւ ինքնիրեն.

— Իմ բոլոր ընկերներս ալ գեղեցիկ տերեւներով զարդարուած են. մինակ ես եմ որ փուշէ զատ ուրիշ բան չունիմ վրաս. անոր համար՝ ո՛չ մարդ կը մօտենայ քովս, ոչ ալ ձեռք մը կը դպնայ ինծի: Ա՛խ, ի՛նչ կըլլար որ ձայնս լսուէր և ոսկիէ տերեւներ ունենայի...

Գիշեր եղաւ, ու փոքր ծառը քնացաւ:

Առտուն որ արթնցաւ, տեսաւ թէ իր ճիւղերը, վերէն վար, ծածկուած են ոսկի տերեւներով: Ծառը հպարտացաւ, ու մըմնջեց.

— Հիմա, աշխարհիս երեսը, ամէնէն գեղեցիկ ծառը ես եմ. իմ տերեւներս ոսկի են...

Բայց ահա, իրիկ-ուան կողմը, հովիւն եկաւ անտառէն անցաւ. տեսաւ ոսկի տերեւները՝ քաղեց, քաղեց ամէնքն ալ, լեցուց իր մաղախը, չոփ-չոփ թողուց ծառն ու անցաւ գնաց:

2

Փոքր ծառը արտօնեցաւ ու ըսաւ.

— Մեղք, մեղք ոսկի տերեւներու. հիմա մերկ մնացի. ինչպէս նայիմ իմ ընկերներուս երեսը: Անոնք, ամէնքն ալ,

գեղեցիկ տերեւներ ունին, իսկ իմ վրաս բան մըն ալ չի կայ: Երբ նորէն տերեւներ ունենայի, կուզէի որ անոնք ամէնքէն գեղեցիկ ըլլային. կուզէի որ չինուած ըլլային ապակիէ...

Նորէն քնացաւ փոքր ծառը, եւ առտուն նորէն արթնցաւ: Ի՛նչ տեսնէ աղէկ: Տեսաւ որ ծածկուած է ապակիէ նուրբ տերեւներով:

Փոքր ծառը ըսաւ.

— Հիմա ուրախ եմ. անտառին մէջ միւսակ ե՛ս եմ որ արեւին տակ կը փողփողիմ. ինծի պէս ուրիշ ծառ մըն ալ չի կայ...

Անցաւ քիչ մը ատեն, եւ յանկարծ երկինքը ամպեց. մեծ փոթորիկ մը արագ արագ անցաւ բոլոր ծառերուն վրայէն, եկաւ ջարդ ու փշուր ըրաւ ապակիէ տերեւները, եւ գետին թափեց:

3

Փոքր ծառը հեծեծեց ու ըսաւ.

— Ապակիէ տերեւներս կոտորեցան ու գետնի հողին հետ խառնուեցան. տես անգամ մը թէ միւս ծառերուն բան մը եղա՞ւ. անոնց կանաչ տերեւները մնացին իրենց տեղը, եւ չի վնասուեցան: Ա՛խ, եթէ տեղամ մըն ալ տերեւ ունենայի, կուզէի որ անոնք կանաչ ըլլային...

Նորէն քնացաւ ծառը, ու առտուն նորէն արթնցաւ: Արթնցաւ, ու տեսաւ թէ քողքուած է՝ կանաչ տերեւներով:

Ուրախացաւ փոքր ծառը եւ ըսաւ.

— Վերջապէս, ես ալ տերեւ ունիմ, եւ չեմ ամբողջաբար ընկերներէս:

Բայց, ահա, մօրուքը երերցնելով, ծերուկ այծ մը մտաւ անտառը. իր խոշոր ծիծերը դատարկ էին, եւ յայտնի էր որ ուտելիք կանաչ կը փնտռէր. տեսաւ թէ չէ փոքր ծառը, սկսաւ կրծելով ուտել անոր տերեւները՝ կոթերով-մոթերով միասին:

Նորէն փոքր ծառը մնաց մօրէ մերկիկ. տրտմեցաւ եւ հառաչելով ըսաւ.

— Չէ՛, ա՛լ ոչ կանաչ, ոչ կարմիր, ոչ ալ դեղին տերեւի կը փափաքիմ: Կուզեմ որ իմ հին փուշերս ունենամ. ա՛խ, ի՛նչ կըլլար որ նորէն բուսնէին ա՛նոնք...

Ու փոքր ծառը տխուր տրտում քնացաւ, եւ այդպէս ալ արթնցաւ: Աչքերը բացաւ, եւ նայեցաւ իր վրայ, նայեցաւ ու խնդա՛ց, խնդա՛ց:

Միւս ծառերն ալ կը ծիծաղէին:

Փոքր ծառը ծածկուած էր իր հին փուշերովը:

Բայց, ինչո՞ւ խնդաց փոքր ծառը, եւ ինչո՞ւ կը ծիծաղէին իր ընկերները:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք հետեւալ բառերը.

1. Դառն	— Դառնագին	1. Մեծ	— Մեծագոյն
2. Յաւ	— Յաւագին	2. Լաւ	— Լաւագոյն
3. Տխուր	— Տխրագին	3. Փոքր	— Փոքրագոյն

Գին և գոյն մասնիկները երբ որ բառերուն ծայրը դրուին՝ աւելի, քառ ցոյց կուտան: Այս պարագաներուն տակ, գինը՝ արժէք, և գոյնը՝ ճերմակ կամ կանաչ չի նշանակեր:

Ո՞Վ Է ԹԱԳԱՒՈՐԸ

1

Թագաւորին մէկը որսի էր ելեր: Ի՛նչպէս եղաւ, անտառին մէջ իր հետեւորդները մէկ կողմ գացին, ինք միւս կողմ մը:

Երբ այսպէս միամիտակ, իր ձիուն վրայ հեծած, կանցնէր՝ գեղացի մը տեսաւ:

Գեղացին նստեր էր ճամբուն եզերքը, ծառի մը տակ և կը հանդէ՛ր:

— Բարե՛ւ, ըսաւ Թագաւորը գեղացիին. ինչո՞ւ հող այդպէս նստեր ես:

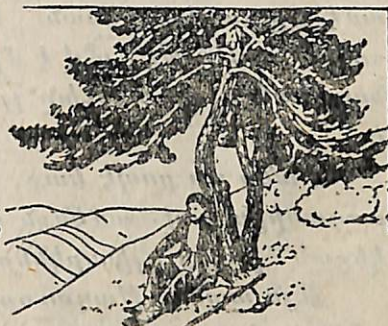
— Լսեցի որ Թագաւորը իր մարդոց հետ որսի է ելեր. անոր համար, նստեր եմ որ երբ անցնի՝ տեսնեմ զինքը, պատասխանեց գեղացին:

— Ըսել է, դուն Թագաւորին երեսը չե՞ս տեսեր...

— Ո՛ւրիշ պիտի տեսնեմ, նորէն պատասխանեց գեղացին՝ դարմանքով. մարդ, դիւր՛ին դիւրի՛ն, Թագաւորի երես կրնա՞յ տեսնալ...

— Քանի որ այդպէս է, ըսաւ Թագաւորը, հե՛ծի՛ր ձիուն քամակը. քեզ տանեմ աւելի լաւ տեղ մը, որ աղէկ մը տեսնես Թագաւորին երեսը...

Գեղացին հեծաւ Թագաւորին ձիուն ետեւ, եւ սկսան երթալ:

Երբ քանի մը քայլ առին, գեղացին դարձաւ՝ հարցուց իր ընկերոջ.

— Բարեկամ, շատ աղէկ ըսիր, բայց ի՞նչպէս ճանչնամ թէ թագաւորը ո՞ր մէկն է. հետը ահագին բազմութիւն կայ:

— Դիւրի՛ն է, վրայ բերաւ թագաւորը. երբ որ ամէնքը բարեւի կենան եւ իրենց գլխարկները վար առնեն, տե՛ս թէ, ո՞վ է միայն որ իր գլուխը չի բանար. ահա այդ գլուխը չբացող մարդը՝ թագաւորն է:

Քանի մը ընդհատեց, թագաւորը հասաւ իր աւագանիին քով. ամէնքն ալ, անմիջապէս, բարեւի կեցան իրենց գլխարկները վար առնելով:

Այն ատեն, թագաւորը դարձաւ իր հետի գեղացիին եւ հարցուց.

— Ըսէ՛ նայիմ հիմա, ո՞ր մէկն է թագաւորը:

— Աստուած վկայ, ըսաւ ապշահար գեղացին, կա՛մ ես ըլլալու եմ, կա՛մ դուն. որովհետեւ, մինակ ես ու դուն մեր գլխարկները վար չառինք:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ իմաստ կուտայ ուտ մասնիկը՝ երբ բառերուն ծայրը աւելցնենք. այսպէս՝

1. Տիղմ — Տղմուտ
2. Քար — Քարուտ

Հապա ուտ մասնիկը

1. Արիւն — Արիւնուտ
2. Ժանդ — Ժանդուտ
3. Կեղտ — Կեղտուտ

3. Աւաղ — Աւաղուտ
 4. Ապառաժ — Ապառաժուտ
- Հապա որդ մասնիկը

1. Ծամբայ — Ծամբայորդ
2. Որս — Որսորդ
3. Ժառանգ — Ժառանգորդ

ԿԱՊԻԿՆ ՈՒ ԱԿՆՈՅԸ

Մեր կապիկը ծերացեր էր, աչքերն աղէկ չէին տեսներ.

ինչպէս եղաւ, լաւ չեմ գիտեր, մէկուն մէկը, կարճ խելքի տէ՛ր, ըսաւ անոր. «կա-

պի՛կ աղբար
«եկո՛ւր, աչքիդ ալ
նոց մը առ,
«դի՛ր անգամ մը,
տես թէ ի՛նչպէս
«ասեղէն մագն իսկ
կանցընես»:

Կապիկն հաւտաց՝
եղաւ տեղէն՝
ցուպը առաւ,
տըքտըքալէն

հոս հոն գընաց, ինչպէս ըրաւ,
ինչպէս չըրաւ, վերջապէս լաւ
ակնոց մ'առաւ ու եկաւ տուն:

Գալը բարի, բայց տես որ դուն՝
չի գիտեր թէ ի՛նչպէս պէտք է
ակնոցն հիմա ինք գործածէ:
Մէյ մը գլխուն կը դնէ,
մէյ մը պոչին կանցնէ.
կը հոտուրտայ, կը լըղէ,
վեր կը ցատկէ, կը վաղէ,

կը փորձէ հա՛ կը փորձէ,
խելքին բան մը չի պառկիր:

«Այդպէս, հա՞, տէ՛ կեցիր»,
կըսէ յանկարծ, ու քարին
պինդ կը զարնէ ապակին՝
որ կը կոտորի, կը փշրի,
կըլլայ աւազ ու փոշի:

Բայց տեսէք թէ իր խելքէն վեր
ի՛նչ վըճիռ ալ կուտայ դեռ.

— «Աշխարհքիս մէջ ով որ գիտուն
«կըսէ թէ կայ, մո՛ւրս գըլխուն...»

1. Ի՞նչ է ակնոցը և որո՞նք կը դործածեն դայն:
2. Կապիկը ինչո՞ւ կոտորեց ակնոցը:
3. Յանցանքը ակնոցի՞նն էր թէ կապիկինը:

ՁՄԵՌԸ ԵԿԱԻ

Տեսէ՛ք, տեսէ՛ք, երկինքէն ձիւն կուգայ:
Ճերմակ ձիւնը կու գայ՝ թիթեռնիկներու պէս,
թեւերը բացած, օրօրուելով, օրօրուելով:
Սուրբ Յակոբ պապան մօրուքը ճերմկցուց:
Չմեռ է, ալ չիտակ ձմեռ:

Արտաշէս դուրս կը նայի պատուհանէն, կը նա-
յի գետինը՝ որ ճեփ-ճերմակ է, կը նայի իրենց դռան
թիթենիներուն՝ որ ծածկուած են սպիտակ պատան-
քով. կը նայի ու կը զարմանայ:

Կառնէ գրքերը ու դուրս կելլէ: Կը կոխէ գետի-

նը, եւ կակուղ ձիւնը, իր ոտքին տակ, ճը՛ղ-ճըղ
ձայն կը հանէ:

Ջայն կը հանէ ու կըսէ.

— Ես ամպերուն մէջէն կուգամ, աղուո՛ր տը-
ղայ. հիւր եմ ձեզի: Շատ պիտի չկենամ ձեր քով:
Դանի մը ամիս ետքը պիտի անցնիմ, երթամ:

«Պիտի բերեմ ձեզի Սուրբ Սարգիսն ու Ծնուն-
դը. պիտի բերեմ Բարեկենդանը:

«Իմ ընկերներէս չատերը նստեր են լեռներուն
վրայ, չատերն ալ տեղաւորուեր են դաշտերուն
մէջ:

«Երբ գարունը մօտենայ, մենք մնաս-բարով պի-
տի ըսենք ձեզի. լեռան ընկերներս հեղեղ պիտի ըլ-
լան, եւ վար վազելով՝ գետերն ու գետակները պիտի
չատցեն. դաշտի ընկերներս ալ հալելով՝ հողի՛ն
տակ պիտի երթան. պիտի երթան՝ որ ձեր աղբիւր-
ներուն ջուր տան:

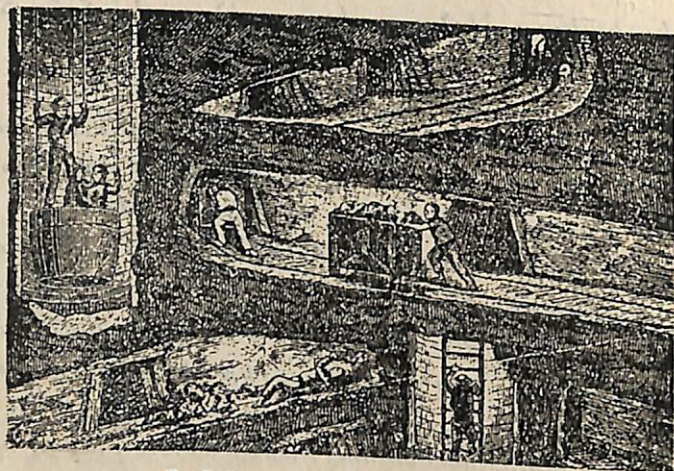
«Քալէ՛, չո՛ւտ քալէ, աղուո՛ր տղայ, մեղք ես,
ձեռքերդ կը մսին. քալէ՛, ձեր դպրոցը տաքուկ է,
սերտողութեան ժամը կանցնի»:

Ու Արտաշէս կը վազէ. կը վազէ փափուկ ձիւնե-
րուն մէջէն, որոնք, ճը՛ղըր-ճը՛ղըր, ձայն կը հա-
նեն:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ի՞նչ իմաստ կուտան ունի, անոյց և դուխտ մաս-
նիկները, երբ բառերուն ծայրը դնենք. այսպէս՝

1. Ընկեր — Ընկերուի	4. Վարդ — Վարդանոյց
2. Տիգրան — Տիգրանուի	5. Սան — Սանդուխտ
3. Հայի — Հայկանոյց	6. Շահան — Շահանդուխտ

Զ ՈՒ Ր Ը, Զ ՈՒ Ր Ը

1

Յովհաննէս աղբար հանքագործ էր։ Այդ օրն ալ, առտուն կանուխ, ամէն օրուայ պէ՛ս, գնաց գործի։

Իջաւ հորին անհամար աստիճաններէն վար՝ լապտերը բռնած իր ձեռքը։ Իջաւ կէս ժամ, հանգչելով—հանգչելով, որովհետեւ՝ հորը շատ խորունկ էր։

Դժուար էր անշուշտ մութ ու խոնաւ հանքին մէջ աշխատիլը. բայց հանքագործը պարտաւոր էր բանիլ, որպէսզի կերակրէ իր զաւակները։

Հասաւ ահա այն նրբանցքը, ուր պիտի աշխատէր։ Հանեց վերարկուն, սոթտեց թեւերը, դրաւ լապտերը դէմը, առաւ քլունկը եւ սկսաւ գործի։

Գո՛րծ, բայց ի՛նչ գործ. պէտք է իր թեւին ուժով քակէ քարի խոշոր կտորները. պէտք է շատ անգամ այդ նեղ տեղը պառկի՝ կոնակի վրայ, որ ուժառնէ քլունկը, ու փրցնէ հանքին կտորները։

2

Յովհաննէս աղբար աշխատեր էր բաւական տե՛ն, երբ, յանկարծ, տեսաւ թէ՛ ապառաժներուն մէջէն քամուող ջուրը կը շատնայ։

Ոտքի ելաւ. առաւ ճրագը ու աղէկ մը սկսաւ դիտել իր չորս կողմը։ Չէ՛, տեսաւ որ ջուրը կը հոսի ամէն դիէ, ու երթալով կը շատնայ։

Հանքին մէջ կաշխատէին իրեն պէս հազարաւոր բանուորներ։

Յովհաննէս աղբար առաւ լապտերը, եւ սկսաւ քալել դէպի կեդրոնական ճամբան. հազիւ հոն հասած էր, լսեց որ զանազան նրբանցքներէ բանուորները սարսափով կը պոռային.

— Ջո՛ւրը, ջո՛ւրը... :

Այդ աղաղակին հետ՝ ականջին հասաւ ուրիշ խուլ աղմուկ մըն ալ. եւ երկու վայրկեան չանցած՝ տեսաւ որ վարի նրբանցքներէն մէկուն մէջէն կուգայ հեղեղ մը։

Այդ նրբանցքին մէջ կաշխատէին հարիւրաւոր մարդիկ. Յովհաննէս աղբար հասկցաւ որ խեղդուած են անոնք։

Այս միջոցին էր որ հանքագործները սկսան լեղապատառ պոռալ.

— Կրցողը թող ազատէ՛ իր հոգին...

Հանքագործները զարհուրանքով կը վազէին դէպի սանդուխը, կը մագլցէին դէպի վեր, իրար կը հրէին ու շատեր կը թաւալէին դէպի անդունդը:

Ահագին բազմութիւն խոնուեր էր դէպի վեր քաշուելիք բեռի պարանին շուրջը. ամէնքն ալ կախուեր էին անկէ. իսկ ջուրը կատաղութեամբ կը հոսէր, կը լեցուէր ամէն կողմ՝ ու կը բարձրանար:

Վերէն, սկսան քաշել պարանը. բայց, պարանէն հարիւրաւոր ձեռքեր էին կախուեր. յանկարծ, պարանը փրթեցաւ, եւ մարդիկը վար գահավիթեցան՝ զարհուրելի ճիւղեր բարձրացնելով:

Ջուրը կը վազէր անընդհատ, ու հեղեղը կը շատնար:

Բայց, դեռ այնքան հազար մարդիկ կային, որ կաշխատէին ընդարձակ հանքին մէջ, եւ լուր չունէին. անշուշտ ամէնքն ալ պիտի խեղդուէին:

Յովհաննէս աղբար նայեցաւ ահազանգին. մըտածեց որ քաշէ չուանը, հնչեցնէ ու վտանգը իմաց տայ ամէնուն:

Լաւ է որ մէկ մարդ մեռնի քան թէ հազարաւոր հոգի, խորհեցաւ ազնիւ գործաւորը:

Կեցաւ վայրկեան մը. աչքին առջեւ բերաւ իր կիներն ու զաւակները, եւ ա՛խ մը քաշեց սրտէն:

«Չէ՛, աւելի լաւ է որ հազարաւոր որբերու տեղ՝ միայն իմ զաւակներս որբ ըլլան», ըսաւ ինքնիրեն:

Եւ, քաջասիրտ հանքագործը ցատկեց դէպի ահազանգին չուանը, բռնեց զայն, կախուեցաւ, եւ սկսաւ հնչեցնէ՛լ, հնչեցնէ՛լ...

Ձանգակին տխուր ձայնը տարածուեցաւ խորունկ ու մութ հանքին կամարներուն տակ:

Հանքագործները, լսելով վտանդին նշանը՝ ըսկըսան վազել չորս կողմէն: Կը վազէին ու կը բարձրանային սանդուխներէն վեր, սարսափելի եւ փրկուածեան աղաղակներով:

Ձանգակը կը հնչէր անդադար, ու ջուրը կը բարձրանար միշտ:

Ահա, արդէն, Յովհաննէս աղբար կէս մէջքով ջուրին մէջ է. փախչելու հնար չի կայ, ա՛լ յոյս չունի ազատումի:

Դիւցազն հանքագործին ձեռքերը, մինչեւ վերջը, կախուած մնացին զանգակին չուանէն, եւ հնչեցուցի՛ն, հնչեցուցի՛ն զայն, — մինչեւ որ ջուրը շատցաւ, անցաւ անոր գլխուն վրայէն եւ թաղեց զայն իր մէջ:

Ահա, այն ատեն միայն, լուեց զանգակը:

1. Պատմեցէ՛ք այս պատմութիւնը:
2. Ի՞նչ պիտի պատահէր, եթէ Յովհաննէս աղբար ահազանգը չհնչեցնէր:
3. Ինչո՞ւ դիւցազն կըսենք Յովհաննէս աղբոր:

ՀԱՅԻ ՏԵՂ

Օր մը, դասի ատեն, Արամ հարցուց իր ուսուցչին.

— Ճի՞շտ է որ գետնախնձորն ալ, ցորենի պէս, սննդարար է, եւ շատ տեղեր մարդիկ հացի տեղ՝ գետնախնձոր կուտեն: Անցած օր, այսպէ՛ս կըսէր հօրեղբայրս:

— Հարկա՛ւ, պատասխանեց ուսուցչիչը. չէ՛ր որ գիտեր մինչեւ հիմա, Արա՛մ:

— Ո՛չ, ո՛չ, ձայն տուին Արամին հետ՝ իր ընկերներն ալ՝ ամէն կողմէ. մենք ալ չէինք գիտեր: Մենք այնպէս կը կարծէինք թէ՛ ուրիշ բան մը չի կայ որ հացին տեղը բռնէ:

— Եթէ այդպէս է, լսեցէ՛ք ուրեմն, ըսաւ ուսուցչիչը: Գետնախնձորը տունկի մը ուռն է, որ կաճի հողին տակ. շատ կը սիրէ խոնաւութիւնն ու մթութիւնը: Քիչ տնկուելով՝ շատ արդիւնք կու տայ: Այնպէս որ, թէ՛ հացի չափ սննդարար է, և թէ՛ աժան:

«Գթբաղդարար, տակաւին Հայաստանի շատ մը գաւառներուն մէջ չէ ընդհանրացած. մեր գիւղացիները գաղափար չունին անոր վրայ: Անգամ մը որ հայ գիւղացիները հասկնան անոր օգտակարութիւնը՝ պիտի սկսին մշակել զայն. այն ատեն, ցորենին սղութիւնը մեր աչքը շատ պիտի չվախցնէ:

«Գետնախնձորը այսօր ուրիշ երկիրներու մէջ՝ հացին հետ կը մրցի, եւ հացի տեղ կը գործածուի:

Իրա՛ւ, հում վիճակի մէջ քիչ մը գթութեամբարս է, բայց երբ լաւ խաշուի եւ լաւ եփուի, կըլլայ գիւրամարս եւ սննդարար»:

Մանուկները շատ զարմացան. ուղեցին որ գըտնեն քանի մը հատ գետնախնձոր, եւ փորձի համար տնկեն հողին մէջ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա՛ բառերը և ըսէք թէ աւելո՞ մասնիկը ի՛նչ է՝ մասսո կուտայ անոնց.

1. Հոտ — Հոտաւէտ	3. Ծաղիկ — Ծաղկաւէտ
2. Խոտ — Խոտաւէտ	4. Պտուղ — Պտղաւէտ

Գրեցէք սա բառերն ալ.

1. Հայր — Հայրիկ	1. Նաւ — Նաւակ
2. Մայր — Մայրիկ	2. Գետ — Գետակ

1. Գառն — Գառնուկ: 2. Աչք — Աչուկ: 3. Տաք — Տաքուկ

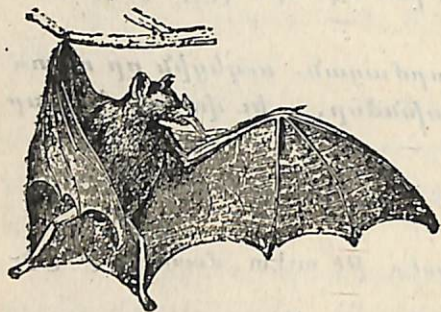
Ի՞նչ իմաստ տուին իկ, ալ, ուկ մասնիկները:

ԵՐԿՈՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆՆԵՐ

1

Օր մը Չղջիկն ու Ճայն եղան երկու խելօք վաճառական. խօսքերնին խօսք, գըրեցին գիր, տըռին առին պայմանագիր. բայց, տե՛ս որ դուն, գործի համար ո՛չ դըրամ կայ, ոչ ալ գումար: Շատ խորհեցան թէ ի՛նչ ընեն՝ որ այս բանին ելլեն տակէն:

Ուստի Փուշին քովը գացին,

Երդում ըրին վերայ
հացին,
ոտքը ինկան, ձեռքը
ինկան
եւ մուրհակով, շահն
ալ վերան,
դըրամն առին
վաշխառուին:

Ձղջիկն եղաւ խանութպան,
ձայն ալ ճամբորդ պէզդիրկան.

դըրամն առաւ, նըստաւ նաւ,
գընա՛ց, գընա՛ց ու հասաւ
մինչեւ Մըսըր, Հնդկաստան,
Արաբիա, Պարսկաստան:

Ա՛լ թանկագին գորգ, շալ հաղար,
ա՛լ մարգարիտ, զմրուխտ, գոհար,
Հինդու արմաւ, նուշ համադամ,
եւ ... ո՞ր մէկին անունը տամ,
ինչ որ տեսաւ, տըռաւ փարան,
նաւը լեցուց բերնէ բերան:

Նաւը լեցուց հաղար բարով
ու իր եկած ճանապարհով,
ուրախ ուրախ, տուն կը դառնար:

Ճամբան ծովն էր մըրըրկավար,
կար փոթորիկ, ալեկոծում.
ահա յանկարծ, ա՛խ ինչ սոսկում,

ծովն անյատակ
Ջուրերուն տակ
առաւ նաւը. ձայը զօրով
աղատեցաւ իր թեւերով:
Աղատեցաւ, փա՛ռք իր Աստծուն,
բայց ի՞նչ սըրտով խեղճը գայ տուն.
գայ ի՞նչ ըսէ պարտատէրին
որ կուզէ շահն օրը օրին:

2

Ընկերն ասդին, աչքը ճամբուն,
գիշեր ցորեկ միշտ անքուն՝
կըսպասէ ժամ ժամի վըրայ
թէ ձայը ե՞րբ պիտի գայ:
Շատ ըսպասեց ինք սըրտադող,
բայց ո՛չ եկող, ո՛չ գացող.
տեսաւ բարի ու չար երազ,
մինչեւ որ օր մ՛ալ վաղնէ վաղ
Փուշը մուրհակն իր ձեռք բըռնած,
տընկուեցաւ անոր դիմաց.
— «է՛, բարեկամ, լա՞ւ էք, նայինք,
«ալ չէք ըսեր թէ պարտք ունինք...
«գործ բռնեցիք, առիք տուիք,
«անցաւ Ծընունդ, եկաւ Զատիկ.
«փարաս տըռէք, խօսք չեմ լըսեր,
«իմ բարիքիս դէմը ա՞ն էր...
«թալա՞ն է, ի՛նչ, մե՛ղք եմ ես ալ...:
«չէ՛, չեմ կընար ալ դիմանալ:
«Տէ՛հ, եկուր ու ասկէ ետք դուն

«բարիք ըրէ աղքատ մարդուն...»

ձայնն էր ձրգեր ու կոպտաբար

կը նախատէր, կը պոռպըռար:

Ով որ եղածն այս կը լըսէր՝

պարտականը կը բամբասէր.

— Ամօ՛թ, ամօ՛թ, Չղջիկ ու ձայ,

«մե՛ղք ձեր պատուին, վա՛յ, հազար վա՛յ...»

«անունին ալ վաճառական,

«ի՛նչ խայտառակ, անպա՛տիւ բան...»

«ամօ՛թ, ամօ՛թ, Չղջիկ ու ձայ»:

3

Խեղճ Չղջիկը, գլուխը ծուռ,

լեզու չունէր, կը մընար լուռ.

կը զայրանար ինք իր մըտքէն,

բայց ի՛նչ կու գար խեղճին ձեռքէն.

«Տունը՛դ աւրի, ձա՛յ, ձա՛յ, ո՛ւր ես,

«եղանք երկուքս ալ սեւերես.

«աս ի՞նչ փորձանք բերիր գըլխուս...»:

Եւ տրտմութեամբ, դէմքով անյոյս՝

կը կողկողէր. «Մի՛ բարկանար,

«Փո՛ւշ բարեկամ, երէկ թուղթ կար

«ձայէն որ շուտ ճամբայ ելած,

«կը հասնի հոս. վըկա՛յ Աստուած,

«կու տանք պարտքդ մենք անարգել

«եւ դեռ բան մ'ալ էւել էւել...»

— «Ես աւելի բան չեմ ուզեր,

«աղբա՛ր, տըռած դրամըս բե՛ր.

«գըրեր էք չահ, պայմանաժամ,

«տըռէ՛ք հախս, գործիս երթամ...»:

— «Չէ՛, աղա Փուշ,

«Թէ՛ վաղ, Թէ՛ ուշ

«փողն իր կարգին, չահն իր կարգին.

«պատուի խօսք քեզ... ո՞ր սեւ հոգին

«կուրանայ իր պարտքը հալալ...»

«ախը՛ր, չէ՞ որ մարդ ենք մենք ալ...»:

4

Չղջիկն առաւ թուր ու մուր, ցաւ,

չատ յոյս տուաւ, շատ խոստացաւ,

բայց ընկերը մէջտեղ չի կայ.

— Աս ի՛նչ փորձանք, Տէ՛ր, քեզ մեղա՛յ,

«իմ ի՞նչ բանս էր մըտնել մէջը,

«որ խայտառակ ըլլամ վերջը...»

«իմ ի՛նչ գործս վաճառական,

«Արաբիա ու Հնդկաստան...»

«ո՞ր ջուրն իյնամ, ո՞ր մօտ երթամ.

«ո՛չ մոմ մընաց, ո՛չ սուրբ, ո՛չ ժամ...»:

Շատ մըտմըտաց,

վայեց, ողբաց,

ինչ որ ունէր ասդին անդին,

լաթերն անգամ իր նոր թէ հին՝

ժողվեց, տարաւ, տուաւ պարտքին.

մընաց միայն իր չոր հոգին:

Յետոյ թւեր

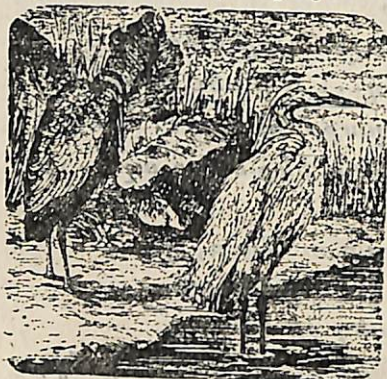
առաւ ու մեր

Չղջիկն անցաւ, թըռաւ գընաց՝

սուգի ըզգեստ, սևեր հագած:

Ու այն օրէն մինչեւ հիմա,

բանի մեր այս աշխարհքը կայ,
Չղջիկը միշտ ցորեկն անտես,
Գիշերն է որ կու գայ հանդէս՝

որպէսզի իր պար-
տատէրին
չըլլայ տեսնէ դէմքը
կըրկին:
Ճայն ալ ծովուն
մէջը անհուն
կը լողայ դեռ
եւ անհամբեր՝
տարին բոլոր
կըսպասէ որ

փոխուի գուցէ բաղդն անկայուն,
եւ յատակէն մութ ջուրերուն
առնէ կորուստն ու դառնայ տուն:
Իսկ Փուշն արդէն յոյսը կըտրած,
իր սուր ակռան, ժանիքը բաց՝
քովէն ով որ կանցնի, իսկոյն
կը հարցնէ ամէն մէկուն՝
Թէ չտեսա՞ն փախստական
երկու սընանկ վաճառական:
Բայց, խաչո՛ր, այն օրէն ի վեր
դեռ իրարու չեն հանդիպեր:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա բառերը, և ըսէք թէ ի՞նչ իմաստ կուտայ իչ մաս-
նիկը.

1. Երգ — Երգիչ
2. Նեղ — Նեղիչ

3. Մարդ — Մարդիչ
4. Գիր — Գրիչ

ԽՈՐԹ ԵՂԲԱՅՐԱ

1

Թորոսը իմ խորթ եղբայրս էր: Ինք չէր սիրեր
մեզ, մենք ալ զինք չէինք սիրեր:

Թորոս արդէն 17-18 տարեկան էր հիմա, բայց
նորէն թախճոտ էր, լռակեաց եւ մենաւոր: Հայրս
չէր սիրեր զինք, որովհետեւ յամառ էր ու միշտ մը-
ռայլ. երբէք հօրս երեսին ուղիղ չէր նայեր:

Օր մը, հայրս մեր այգիէն բերաւ որթատունկի
ճիւղ մը. կը կարծէր թէ Թորոսն է կոտորեր զայն:

— Թորո՛ս, — յանկարծ լսուեցաւ հօրս ձայնը:

— Հը՛, ըսաւ Թորոս:

— Հը կըսէ, հրամմէ ալ չըսեր: Նզովուի՛ս, ո՞վ
է տեսեր որ հայ քրիստոնեան, Աստուածածինէն եր-
կու շաքաթ առաջ, խաղող ուտէ. հարա՛մ է, չէ՞...
նայի՛ր, ի՞նչ ես ըրեր:

Ես կը դողայի ամբողջ մարմնովս, որովհետեւ
այդ ոտը ես էի կոտորեր:

2

Թորոսը՝ լուռ էր. այդ հպարտ ու յամառ Թո-
րոսը կեցեր էր հոն, իր թախճոտ արջերով, իր արե-
ւառ դէմքով, եւ չըթունքները իրարու սեղմած:

Հօրս աչքերուն մէջ կայծակ կը փայլատակէր.
Երբէք այդպէս սարսափելի տեսք չէր ունեցեր:

Եւ ես տեսայ որ՝ բարձրացաւ հոնիի գեղին փայտը, այն մըմուռ փայտը. բարձրացաւ հօրս գլխէն վեր եւ ճօճաց օդին մէջ...

Փայտը իջաւ եղբօրս թիկունքին, բարձրացաւ, մէկ ալ իջաւ՝ նո՛ր յնպէս թափուվ, նո՛ր յնպէս անողորմ:

Թորոս չի չարթեցաւ տեղէն. միայն, երկու կաթիլ արցունք գլորեցան իր մոռայլ աչքերէն, իջան, իջա՛ն եւ քարացած մնացին այտերուն վրայ:

Օ՛, այդ երկու կաթիլ արցունքը... անոնք իջան իմ սրտիս վրայ: Կոկորդս կը սեղմուէր, կուրծքս ուռեր էր, եւ ես պոռացի.

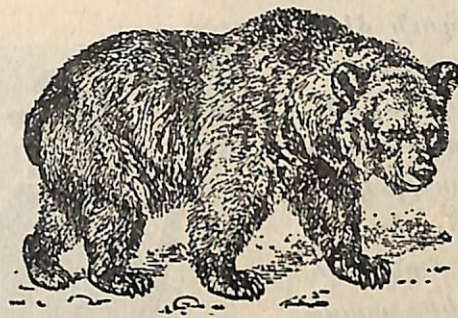
— Ե՛ս եմ, հայրի՛կ, ես եմ կոտորեր. Ե՛ս եմ կերեր խաղողը. Թորոսը մեղք չունի...

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք հետեւեալ բառերը.

1. Շահ — Շահող	4. Ծին — Ծնող
2. Ոսք — Ոտող	5. Սէր — Սիրող
3. Տես — Տեսնող	6. Յաղթ — Յաղթող

Ի՞նչ իմաստ տուաւ ող մասնիկը՝ այդ բառերուն:

ՈՎ Է ԶՕՐԱՒՈՐԸ

— Ե՛ս եմ անտառին տէրը, Ե՛ս եմ ամենէն զօրաւորը, — ըսաւ բրդոտ արջը՝ անտառի գաղանձերուն:

— Ո՛չ, մա՛րդն է, ըսաւ աղուէսը:

— Ի՞նչ պարապ պարա՛պ կը խօսիս, աղուէ՛ս. ես մարդը կը ջախջախեմ, ջարդ ու փշուր կընեմ, պատասխանեց արջը:

— Իսկ ես, պատառ պատառ կընեմ զայն, ոռնաց գայլը:

— Կը տեսնենք, քթին տակէն մըթմըթած աղուէսը:

— Ի՛նչ է այդ մարդ ըսածդ, ճչաց արծիւը. կըրնա՞յ ինծի պէս բարձր, բարձր թռչիլ ու մինչեւ ամպերուն հասնիլ. թեւ ո՞ւնի:

— Ես ալ, կը լողամ, խորունկ ջուրին մէջ կիջնեմ, ըսաւ ձուկը. մարդը չի կրնար ջուրին մէջ իջնել եւ ինծի հասնիլ:

— Մարդուն ձեռքէն ի՛նչ կու գայ,— մըմնջեց որդն ալ անդիէն. մարդը ինծի անգամ վնաս չի կըրնար հասցնել. ես հողին մէջ կը մտնեմ ու հանդիստ կը պառկիմ հոն:

Յանկարծ, երեւցաւ մարդը՝ հրացանը ուսին, մէկ ձեռքը թակարդ բռնած, միւսով ալ ուռկան մը:

Ի՞նչ ըրաւ մարդը:

ԲՍՈՒԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Թող ուսուցիչը ձեզի ըսէ թէ ի՛նչ իմաստ կուտան սա մասնիկները՝ երբ բառերուն ծայրը աւելցնենք.

ական մասնիկը.

1. Եղբայր — Եղբայրական
2. Մայր — Մայրական
3. Զինուոր — Զինուորական

այլին մասնիկը.

1. Դաշտ — Դաշտային
2. Յամաք — Յամաքային
3. Գիշեր — Գիշերային

ենի և ի մասնիկները

1. Տանձ — Տանձենի	3. Աղ — Աղի
2. Հայր — Հայրենի	4. Ծիրան — Ծիրանի

ԱՐԵՒԸ

1

Մառախլապատ, մութ առաւօտ էր: Արդէն, քանի օր էր, ծանր ու մռայլ ամպերը պատեր էին երկինքը:

Թէեւ անձրեւը չէր մաղեր, բայց խոտը, քարերն ու ծաղիկները թաց էին: Դեռ չէին չորցեր երէկուան հեղեղէն: Թիթեռնիկները, ճանճերն ու բոռերը, իրենց երկիւղէն, պահուեր էին ծածուկ տեղեր. կարծես մեռեր էին:

Անտառին ծայրը, ահագին, հաստարմատ կաղնիին տակ՝ նոր էր բացուեր պզտիկ մանուշակը:

Շտապեր էր խեղճը. կարծեր էր թէ արդէն գարունը եկեր է, եւ ուզեր էր լոյս աշխարհք տեսնել: Հաներ էր գլխիկը գետնին տակէն, եւ բացեր էր իր կապոյտ բաժակը:

Բայց, ո՛րքան կը զղջար իր ըրածին վրայ: Ա՛խ, այս ի՛նչքան ցուրտ է ու տխուր:

2

— Աս ի՛նչ սեւ աշխարհ է, քուրո՛ւկ,— ըսաւ վերջապէս իր քովի խոտին: Աւելի լաւ էր որ քնանայի՝ մնայի հողին տակ... աչքս բացի որ արեւ-աշխարհ տեսնեմ, բայց ահա պիտի մեռնիմ ցուրտէն ու ցաւէն...

— Խե՛ղճ, պատասխանեց խոտը՝ որ չուշանն էր:

Ես ալ կը մտիմ, բայց յոյս ունիմ որ աղէկ օրեր պիտի տեսնեմ: Տերեւներս բաւական երկար կապրին եւ կը կշտանան աշխարհքին նայելով:

Այդ միջոցին, գետինն ինկած կաղնիի չոր տերեւին տակէն՝ մօղուկ մը գլուխը վեր վերցուց.

— Շիտա՛կ է, շիտա՛կ, ամէնքս ալ պիտի կորսըռնինք, — ըսաւ մօղուկը: Կեանք չի կայ՝ առանց արեւի: Արեւը փախաւ ու մենք պիտի մեռնինք:

— Ամբողջ յանցանքը այդ անպիտան ձիւնծաղիկինն է, ըսաւ մանուշակը: Այնքա՛ն դովեց դարունը, ա՛յնքա՛ն վրաս խնդաց թէ կուշանամ, ուշ կը բանամ բողբոջ՝ որ վախցայ կիզիչ արեւուն մնալու, եւ շտապեցի:

— Այո՛, սիրելիս, կերելի թէ դեռ ձմեռ է, պատասխանեց մօղուկը:

Ձիւնին անունը որ լսեցին, շուշանը դողդղալ սկսաւ, մանուշակն ալ քիչ մնաց որ ուշաթափուի:

3

— Է՛յ, խեղճ վախկոտներ, — ըսաւ անդիէն կարմիր քարը, որ մինչեւ այդ ատեն լուռ ու մունջ ականջ էր դրեր: Հա՛... հա՛... հա՛... ձիւնէ՛ն կը վախնան: Չէ՛, հեղ մը ըսէք տեսնեմ, դուք ձիւն ե՞րբ էք տեսեր:

— Աստուած չընէ՛ որ տեսնանք, — միաձայն պոռացին մանուշակը, շուշանն ու մօղուկը:

— Վախկոտներ, վախկոտներ, շարունակեց

քարը: Ես քանի՛ քանի՛ ձմեռներ եմ անցուցեր ձիւնի տակ. հասաւ դուք որ իմ տեղս ըլլայի՛ք...

— Աս խօսքին չենք հաւատար, անկարելի՛ բան է, — բացականչեցին բոյսերը:

— Շատ ալ կարելի է, կըսեմ ձեզի: Միտքըս է... անգամ մը... ասիէ հարիւր տարի առաջ էր...

— Հարի՛ւր տարի, — կրկնեցին բոյսերը: Գուն ո՞ւրի՛շ գիտեա թէ ի՛նչ է եղեր հարիւր տարի առաջ:

— Հա՛, հա՛, հա՛, խնդաց քարը. սա մանուշակն ուն նայի՛ր, հարիւր տարի առաջ ալ ես կապրէի՛ այսօրուան պէս:

— Ի՞նչ, ի՞նչ, ի՞նչ, — կը հարցնէր մօղուկը: Հա՛րիւր տարի առաջ. ամօ՛ թէ, քա՛ր, հերի՛ք փշեւ:

— Իմացած եղիր, սիրելի՛ս, որ հարիւր տարին ինծի համար վայրկեան մըն է: Քանի՛ քանի՛ հարիւր տարիներ եմ ապրեր ես. հա՛, սա կաղնին վկայ է խօսքիս: Ես ասոր հետ ծանօթացայ երեք հարիւր տարի առաջ. այն ատեն, դեռ պզտիկ ծառ մըն էր ան, իսկ ես նորէն այսօրուան պէս էի:

4

Մանուշակը, շուշանն ու մօղուկը աղաչեցին՝ որ քարը իր պատմութիւնը պատմէ:

— Ժամանակին, ես մեծ, մե՛ծ, շատ մեծ ապա-

«աժի մը մէկ մասն էի: Բայց մըրիկը, հովը, ձիւնը, անձրեւը ա՛յնքան ծեծեցին զիս, որ վերջապէս փըրթեցայ ապառաժէն, վար ինկայ: Այն ատեն, աւելի մեծ էի, բայց կը լողայի գետին մէջ. գետը զիս ու ընկերներս քշեց, իրարու զարկաւ եւ մեզ կտոր կտոր ըրաւ: Այդ անողորմ գետը կը փշրէր, աւազ կը դարձնէր զիս՝ եթէ ափը չելէի:

— Քանի՞ տարի առաջ եղաւ ատ ըսածդ, — հարցուց մօղուկը:

— Հինգ հարիւր տարիէն աւելի կայ:

— Թըհո՛ւ, Թըհո՛ւ, — բացականչեցին ապշահար բոյսերը:

— Մի՛ դարձանաք, աղբրտա՛ք, — շարունակեց քարը: Մե՛նք, քարերս, անմահ ենք. մենք երբէք չենք մեռնիր: Այդ վարչելի գետը, շատ շատ, կըրնար փշրել զիս ու աւազ դարձնել, բայց ես նորէն չէի մեռներ ու անվերջ կապրէի:

— Որ այդպէս է, դուն շատ իմաստուն ըլլալու ես, — շնչաց մանուշակը:

— Հարկա՛ւ, — պատասխանեց քարը. ես շատ զարմանալի բաներ եմ տեսներ: Եթէ տեսածներս մէկիկ մէկիկ պատմեմ՝ վերջ չի գար: Դուք բոլորդ կը մեռնէիք եւ նորէն իմ պատմութիւնս չէր աւարտեր:

Բոլոր ունկնդիրները զարմանքէն բերանաբաց մնացեր էին:

— Լսեցէ՛ք, բարեկամներ՛, թէ ի՛նչ կըսեմ ձե-

զի, — նորէն խօսեցաւ քարը: Ուրախ լուր մը պիտի տամ. շուտով արեւը պիտի ցաթի, եւ դուք ցրտէն պիտի չկորսուիք:

— Իրա՞ւ կըսես, ա՛խ, իրա՞ւ կըսես, անգի՛ն քար, ըսին մօղուկը, մանուշակն ու շուշանը:

— Ես որ կըսեմ, բան մը գիտեմ հարկաւ. ամպերը թափեցին իրենց արցունքը, արեւը այսօր կը ցրուէ զանոնք ամէնքն ալ... նայեցէ՛ք երկնքին...:

Եւ անոնք նայեցան երկնքին: Իրաւ որ ամպերը նօսրացեր էին եւ երկինքը կը կապուտնար:

Քիչ ետքը, արեւին ոսկեզօծ շողերը ցոլացին օդին մէջ:

— Ահա արե՛ւը, ահա արե՛ւը, պոռացին բոլորը:

Մանուշակը լայն բացաւ իր թերթիկներուն թաղը, եւ անուշ բուրեց. շուշանը օրօրուեցաւ հըրճուանքէն. իսկ մօղուկը թռաւ բարձունքին մէջ, թըռաւ մի՛շտ դէպի վեր:

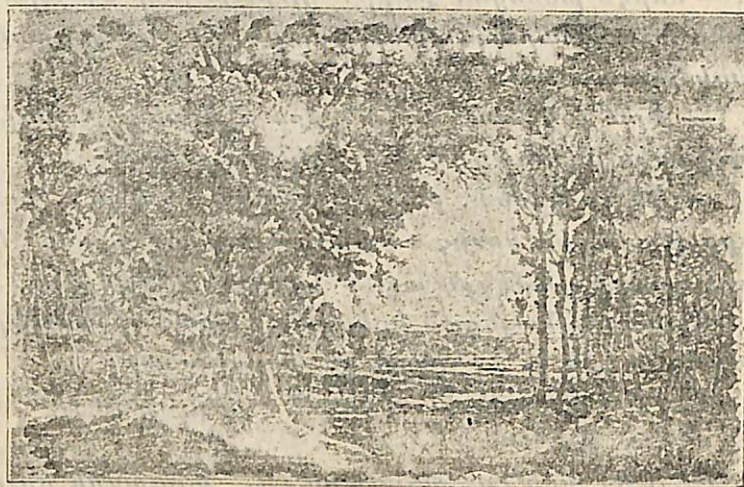
ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք հետեւալ բառերը.

1. Աղ	— Աղած	4. Բան	— Բանած
2. Ման	— Մանած	5. Գութ	— Գթած
3. Ողորմ	— Ողորմած	6. Ցաւ	— Ցաւած

Ի՞նչ իմաստ տուաւ ւծ մասնիկը այդ բառերուն:

ԱՐԾԻՒՆ ՈՒ ԿԱՂՆԻՆ

Անգամ մը Արծիւն ու խոշոր Կաղնին
անտառի մը մէջ մեծ վէճ ունէին՝
թէ ո՛րն իրենցմէ շատ տարի կապրի,
ո՛րն է դիմացկուն, հըզօր աւելի:

Արծիւն ըսաւ՝ ես, Կաղնին ալ թէ՛ ես:
Երկուքն ալ յամառ ու հպարտ, այսպէս
մեծ-մեծ պարծեցան, սաստիկ վիճեցան
եւ վերջը վերջը դըրին սա պայման.

Ըսին թող անցնի հինգ հարիւր տարի
եւ երբ այս օրը հեղ մ'ալ գայ հասնի՝
այն օրը դարձեալ դանք զիրար գտնենք
ու մէկըմէկու քէՖ հարցընենք մենք:

Արծիւն հեռացաւ Կաղնիէն իսկոյն,
չարժեց թեւերն իր հըզօր գորշագոյն.
Թըռաւ ամպերը, դէպի ժայռերը
ուր կանցընէր իր բարի օրերը:

Կաղնին ալ փըռեց ճիւղերն իր երկաթ,
գետնին մէջ խորունկ ձգեց լայն արմատ.
ու ա՛յնպէս կեցաւ հուժկու եւ արի՛
որ ալ վար չիյնայ հինգ հարիւր տարի:

Դարերը անցան:

Եւ ահա մէկ օր՝

Արծիւը եկաւ ծերացա՛ծ, անզօ՛ր,
Ժիր ձայնը կըտրած, տըկար, հեւալով,
թոյլ թեւերն ետին հազիւ քաշելով:

Եկաւ, տեղ հասաւ, նայեցաւ վերէն,
տեսաւ որ Կաղնին ինկեր է արդէն.
ինկեր է ահեղ փոթորկին առաջ՝
թէեւ ճիւղերն են դեռ թարմ ու կանաչ:

— Հէ՛յ, պոռաց, գոռո՛ղ, պա՛րծենկոտ կաղնի,
զիս ու քեզ հիմա լաւ ճանչըցա՞ր մի։

Հինգ հարիւր տարուան դեռ մէկ ժամ ալ կայ՝
ինկեր ես արդէն, անկոտորո՛ւմ հըսկայ...։

— Հինգ հարիւր տարի ապրեր եմ կանգնած,
այդքանն ալ կապրիմ այսպէս կէս պառկած՝
մինչեւ լըրանայ մէկ հազար տարին,—
պատասխան տըռաւ ինկած վիթխարին։

ԾԵՐՈՒՆԻՒՆ ՊԱՏՈՒԷՐՆԵՐԸ

1

Օր մը մեր գիւղը ծերունի մը եկաւ. ճերմակ
մօրուքով, ճերմակ մազերով ծերունի մը։

Բայց ի՛նչ ծերունի. առո՛ղջ, կարմիր երեսնե-
րով եւ երկաթի՛ պէս զօրաւոր։

Գացի, ձեռքը համբուրեցի եւ նստեցայ իր քո-
վը։

Միւս եղբայրներս ալ եկան, եւ ամէնքնիս շար-
ուեցանք անոր շուրջը։

Ծերունին շատ երկիրներ էր պտտեր, եւ շատ աշ-
խարհներ էր տեսեր։

Գուրգէն եղբայրս՝ որ շատունց դպրոց կերթար,
անոր հարցումներ կընէր։ Եւ ծերունի հիւրը աղ-

ուոր—աղուոր բաներ կը պատմէր։

Յանկարծ, Գուրգէն հարցուց։

— Հապա, տե՛ս, քա՛ւոր. կըսես որ դուն ութ-
սուն տարեկան ես. իմ մեծ—հայրս ալ վաթսուն տա-
րեկան է, բայց քեզի չափ առողջ է. առանց ցուպի
չի կրնար քալել, աչքերը լաւ չեն տեսներ, ձեռքերը
կը դողդղան. ինչո՞ւ դուն այսպէս առողջ մնացեր
ես՝ եւ մեծ—հայրս այդպէս շուտ ծերացեր է։

Ծերունին շոյեց Գուրգէնին գլուխը, ժպտեցաւ
եւ ըսաւ։

— Տղա՛ս, մարդիկ կրնան շատ երկար ապրիլ
եւ շատ առողջ մնալ, եթէ գիտնան իրենց մարմինին
հոգ տանել։ Ես ձեզի քանի մը պատուէրներ տամ,
միտքերնիդ լա՛ւ պահեցէք։ Եթէ այդ պատուէրներս
կատարէք, դուք ալ առողջ կըլլաք, կտրիճ կըլլաք եւ
երկա՛ր, երկա՛ր տարիներ կապրիք։

2

Եւ ծերունին այս խրատները տուաւ մեզի։

1. Առաւօտուն, երբ արթննաք, չըլլայ, չըլլա՛յ
որ անկողնին մէջ մնաք. անմիջապէս ելէ՛ք եւ հագէ՛ք
ձեր լաթերը։

2. Ձեր մարմինը միշտ մաքուր պահեցէ՛ք, մա-
քուր մորթը թէ՛ գեղեցկութիւն կուտայ, թէ՛ առաջ-
քը կառնէ շատ մը հիւանդութիւններու։

3. Ճաշի նստելէ առաջ, լաւ մը լուացէ՛ք ձեր

ձեռքերը. աղտոտ ձեռքերով չըլլայ որ հաց ուտէք:

4. Գոնէ չարաթը անգամ մը, բաղնիք գացէ՛ք. ամառը աւելի շուտ շուտ լողցէ՛ք: Բայց, երբէք ճաշելէ անմիջապէս ետքը չլողնաք: Հիւանդ եղած ատեննիդ լողնալը վնասակար է:

5. Բերաննիդ ու կոկորդնիդ մաքուր ջրով շուտ շուտ ցողուցէ՛ք:

6. Առաւօտուն, եւ իրիկունը ընթրիքէ՛ն ետք, խողանակով մաքրեցէք ձեր ակոսները:

7. Ով որ բերանը մաքուր պահէ՝ ո՛չ ակոսայի ցաւ կունենայ, ոչ ալ շատ մը տեսակ հիւանդութիւն:

8. Հազալու ատեն, ձեռքերնիդ մի՛ մոռնաք ձեր բերնին դէմ դնել:

9. Կերակուրը արագ-արագ մի՛ ուտէք եւ շատ ծամեցէ՛ք:

10. Քնացէք իրիկունը կանուխ եւ 8-10 ժամ:

11. Արեւն ու մաքուր օդը՝ հացի ու ջրերի չափ անհրաժեշտ են մարդու: Անոր համար, սենեակներուն օդը միշտ մաքուր պահեցէ՛ք՝ շուտ շուտ բանալով լուսամուտները:

12. Ամէն ատեն քթով շունչ քաշեցէք. երբեք բերնով շունչ մի՛ առնէք՝ մանաւանդ երբ օդին մէջ փոշի կայ:

13. Միշտ ուղիղ նստեցէ՛ք, ուղիղ կանգնեցէ՛ք եւ ուղիղ քալեցէ՛ք: Չըլլայ որ ծռած նստիք՝ գիր գրած կամ ձեռագործ շինած ատեն:

14. Խաղի ատեն պահպանեցէ՛ք ձեր աչքերը. ամէն տարի շատ մը մանուկներ կը կուրնան, որովհետեւ անզգոյշ կը գտնուին կամ կը խաղան՝ մկրատի, դանակի, սուր երկաթի եւ քարի հետ:

15. Քրտնած ատեն չըլլայ որ ջուր խմէք կամ հովի դէմ նստիք:

16. Ոտքերնիդ թաց չպահէք. երբ գուլպանիդ կամ կօշիկնիդ թրջի, անմիջապէս փոխեցէ՛ք կամ չորցուցէք զանոնք:

Ծերունիին այս խօսքերը մինչեւ հիմա միտքս են, եւ երբեք չեմ մոռնար զանոնք:

Ուսուցիչէն կը խնդրենք երկարօրէն կանգ առնել առողջապահական այս պատուէրներէն իւրաքանչիւրին վրայ, եւ բացատրել պատճառները:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ կոտ մասնիկը ի՞նչ իմաստ կու տայ բառերուն.

1. Վախ	— Վախկոտ	4. Դանդաղ	— Դանդաղկոտ
2. Մոռացում	— Մոռացկոտ	5. Դեղեւում	— Դեղեւկոտ
3. Ամաչում	— Ամչկոտ	6. Պարծենցում	— Պարծենկոտ

ԳԱՐՆԱՆ ՆՐԱԽԷՐ

1

— Ծառե՛ր, ծաղիկնե՛ր, խոտե՛ր ու բոյսեր, բա-
ւական է որչափ քնացաք,
ըսաւ արեգակը. գարուն
է, օրերը տաք են, չո՛ւտ,
արթնցէ՛ք՝, դուքս ելէք:

— Բարե՛ւ քեզ, բա-
րե՛ւ, սիրե՛լի գարուն, ը-
սին խոտերը, և կանչցան:

Ծառերն ալ իրենց ճիւ-
ղերուն վրայ բողբոջներ
հանեցին. բողբոջները
մեծցան ու տերև եղան:
Ամէնքն ալ զարգարուե-
ցան ճերմակ ու վարդա-
գոյն ծաղիկներով:

— Տը՛ղ, տը՛ղ, ըսին
մեղունները. շնորհակա՛լ
ենք, նա՛խշուն գարուն,

որ մեզ աղատեցիր ձմեռուան քունէն:

2

Եւ մեղունները խումբ խումբ թռան, գացին խըն-
ձորենիին վրայ, այսպէս ըսին.

Կարմիր ծաղիկ խնձորենի,
ծաղիկդ բա՛ց մեզի,

Մեծ Հայրիկին Կատակը

մեր փեթակը մեղր չունի,
մեր բերանը համ չունի:
Ծաղիկներդ բաց մեզի,
որ դանք, ծըծենք քու հիւթէդ,
հիւթդ առնենք տուն երթանք,
երթանք շինենք մեղր ու մոմ:

— Ափսո՛ս, չատ ափսո՛ս, ծաղիկներս դեռ
դուրս չեն ելեր, թէ չէ՝ ձեզի պէս հիւրերը իմ գլխուս
վրայ, իմ աչքիս վրայ...: Գացէք բալենիին մօտ,
անոր ծաղիկները շուտ կը բացուին, ըսաւ խնձորե-
նին:

3

Մեղուները թռան բալենիին քով: Բալենին ճիւղերը շարժեց ու ըսաւ.

— Բարո՛վ եկաք, հազա՛ր բարով, բայց պէտք է որ քանի մը օր ալ համբերէք. ծաղիկներս երբ որ բացուին, եկէք, ծծեցէ՛ք անոնց հիւթը՝ ինչքան որ կուզէք:

Մեղուները տխրեցան:

— Հրամեցէ՛ք, հրամեցէ՛ք, ձայն տուաւ նշենին անդիէն. հո՛ս հրամեցէք. իմ ծաղիկներս բացուած են, եկէ՛ք անոնց վրայ:

Մեղուները, ուրախ ուրախ, թռան դէպի նշենին, թափուեցան անոր վրայ, ծծեցին ծաղիկներուն հիւթը, կշտացան, եւ տըզտըզալով վերադարձան փեթակը:

ԱՅՐԻ ԿՆԿԱՆ ԵՐԳԸ

Մանէ՛, մանէ՛, ճախարա՛կ,
նստինք բանի, ճախարա՛կ,
անտէրին տէր, ճախարա՛կ,
որբերուն հայր, ճախարա՛կ:

Լուսնակը դուրս է եկեր,
աչքերուս լոյս է եկեր.
Լուսնի լոյսով մանեմ ես,
ճերմակ կծիկ չինեմ ես,
աղքատ օրով ու լացով
որբեր պահեմ մանածով:

Մանէ՛, մանէ՛, ճախարա՛կ,
նստինք բանի, ճախարա՛կ,
անտէրին տէր, ճախարա՛կ,
որբերուն հայր, ճախարա՛կ:

ՓՈՔՐ ՏՂԱՆ ԻՆՉՊԷՍ ԱԶԱՏԵՑ ԻՐ ՀԱՅՐԸ

1

Բենիամին աղքատ նաւաստիի մը տղան էր: Դեռ երեք տարեկան հաղիւ կար, երբ հայրիկը սկսաւ անոր ձեռքերը վարժեցնել նաւուն գործերուն: Հինգ տարեկան եղած ատեն, կրնար ծովուն մէջ լողալ եւ շատ հեռուները երթալ:

Բենիամին ծոյլ ծոյլ չէր նստեր, կաշխատէր եւ իր ձեռքերը, թեւերը, ու մարմինը կը զօրացնէր:

Երբ փոքր հրաման մը տրուէր, անմիջապէս առաջ կը նետուէր, կը մագլցէր կայմերուն զագաթը, կը սողոսկէր երկար պարաններուն վրայէն, եւ ճարպիկութեան մէջ կը կանխէր բոլոր նաւաստիները:

Այնպէս որ, քիչ ատենէն, այս փոքր տղան եղաւ յանդուգն, քաջասիրտ եւ խելացի. աչքը չէր վախնար ո՛չ ալիքներէն, ոչ ալ ո՛րեւէ վտանգէ:

2

Օր մը, իրենց նաւը դարձեալ կը սուրար ծովուն վրայ: Նաւին մէջ կային շատ մը ճամբորդներ:

Ճամբորդներէն մէկուն աղջիկը, տեսնելով որ իր դայեակը քնացեր է, դուրս ելաւ սենեակէն, եւ ուրախ զուարթ բարձրացաւ նաւին վերնայարկը:

Մօտեցաւ նաւին եղերքին. սկսաւ ծովը դիտել ու զուարճանալ: Ալիքները ուժգնութեամբ կը զարնէին նաւին կողերուն. ճերմակ փրփուրը կը ցատկէր մինչեւ վերը, աղջկան կեցած տեղը: Աղջիկը ցնծութեամբ կը հաւաքէր փրփուրը, եւ կուրախանար:

Ահա, յանկարծ, զօրաւոր ալիք մը ցնցեց նաւը. փոքրիկ աղջիկը, որ եղերքէն վար էր ծռած, ինկաւ ծովը, սուր ճիւղ մը արձակելով:

3

Փոքրիկ աղջիկը չի կար, անհետացեր էր ծովին մէջ:

Բարեբախտաբար, Բենիամինին հայրը տեսած էր անոր իյնալը. կրնա՞ր սպասել. ո՛չ. ուստի, անմիջապէս, ծովը նետուեցաւ եւ սուզուեցաւ ջրին տակ:

Դուրս ելաւ ջրէն, եւ ահա ձախ ձեռքով բռնած էր անխոհեմ մանկիկը, սեղմած էր իր կուրծքին վրայ, եւ աջ ձեռքով ալ կը լողար:

Նաւը բաւական հեռացեր էր: Բենիամինին հայրը սկսաւ իր հուժկու բազուկով արագօրէն լողալ, որ մօտենայ նաւուն:

Սակայն, լուղորդէն քիչ մը հեռու, սեւ առարկայի պէս բան տեսնուեցաւ:

Բենիամինին հայրը լեղապատառ ճիւղ մը արձակեց եւ պոռաց.

— Շնածովիկը... շնածովիկը... օգնութի՛ւն...:

4

Իրաւ որ, ահագին շնածուկ մը, լողալով, չէր տակ կուգար մարդուն վրայ:

Բենիամինին հայրը արդէն յոգնած էր լողալէն եւ մանուկին ծանրութենէն. ուստի, իր բոլոր ուժը հաւաքեց եւ սկսաւ կռուիլ ալիքներուն դէմ, որպէսզի շուտ տեղ հասնի եւ ազատի վտանգէն:

Նաւէն ալ արդէն տեսեր էին շնացուկը, եւ ամէնքը հաւաքուած, սարսափով կը դիտէին ահեղ մենամարտը:

Նաւաստիներէն մէկ քանիները առին իրենց հըրացանները, եւ սկսան կրակել շնածուկին վրայ: Գնդակները կը թռէին, կը քերէին ջուրին երեսը, բայց չէին կրնար վիրաւորել զիշատիչ կենդանին:

Վայրկեանէ վայրկեան շնածուկը կը մօտենար, իսկ լուղորդը կուժասպառէր:

Բայց, այն բոլէին, երբ շնածուկը պիտի հասնէր մարդուն ու պիտի կլլէր դայն մանուկին հետ, յանկարծ կանգ առաւ եւ ինք իր վրայ թաւալեցաւ: Տեսնուեցաւ որ իր շուրջը ծովն ալ արիւնով ներկուեցաւ:

Ի՞նչ պատահեցաւ, ինչո՞ւ շնածուկը թաւալեցաւ, աս ի՞նչ արիւն է, կը հարցնէին ամէնքը:

— Բենիամի՛նն է, Բենիամի՛նն է, պոռացին յանկարծ:

Իրաւ Բենիամինն էր:

Հարիճ տղան ծանր սուր մը առած, աննկատելի վերադով նետուեր էր ծովը:

Սահեր էր ջուրին տակէն՝ դէպի շնածուկը, եւ ներքեւէն հարւածեր էր անոր կողը:

Վիրաւոր կենդանին ուզեց վրէժն առնել՝ զինքը հարուածող ձեռքէն. ուստի, թողուց հայրը եւ յարձակեցաւ Բենիամինի վրայ:

Բենիամինին ուզածն ալ առ էր. կը փափաքէր վտանգը իր վրայ հրաւիրել, որ ազատի իր հայրը:

Բենիամին սկսաւ նաւին հակառակ ուղղութեամբ լողալ եւ հեռանալ նաւէն. շնածուկն ալ հետեւեցաւ իրեն:

Երկու հակառակորդները կը լողային իրարու ետեւէ:

Բայց, ծանր վէրքէն հոսող արիւնը՝ ուժասպառ էր ըրած կենդանին: Տղան զգաց որ ինք ալ հետըզհետէ ուժասպառ կըլլայ. գլուխը ետեւը դարձուց, անսաւ որ հայրը վերջապէս մօտեցած էր նաւին եւ տղատած:

Հիմա Բենիամին ինքն ալ կրնար վերադառնալ նաւ: Ծիգ մը ըրաւ, ուժ տուաւ թեւերուն եւ մօտեցաւ նաւին:

Իսկոյն նաւաստիները պարաններ նետեցին պատանին: Պատանին՝ բռներ էր արդէն պարաններէն մէկը:

Շնածուկը, տեսնելով թէ վերջին որսն ալ պիտի

ազատի ձեռքէն, հաւաքեց իր յետին ուժը եւ յարձակում մըն ալ գործեց:

Բայց, նաւաստիները ժամանակ չի ձգեցին. իրենց հուժկու բազուկներով, վեր քաշեցին պարանը, եւ պատանին բարձրացաւ նաւուն մէջ:

Երբ Բենիամին կը նետուէր իր հօրը թեւերուն մէջ, շնածուկը իր ստացած մահացու վէրքերէն բոլորովին ուժասպառ՝ պտոյտ մըն ալ գործեց ինքն իր վրայ, ցնցուեցաւ, եւ մեռաւ ծովուն մէջ, ջուրը կարմիր ներկելով:

Օր մը, երբ հարցուցին Բենիամինի թէ՛

— Կը սիրե՞ս փառքը:

— Անշուշտ, պատասխանեց տղան:

— Բայց զիտե՞ս թէ ի՞նչ է փառքը:

— Փառքը այն բանն է որ մարդ կատարէ իր պարտականութիւնը, ըսաւ տղան:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէք սա բառերը, և ըսէք թէ ի՞նչ իմաստ կուտայ եղէն մասնիկը.

1. Երկաթ — Երկաթեղէն	5. Բուրդ — Բրդեղէն
2. Պղինձ — Պղնձեղէն	6. Թուղթ — Թղթեղէն
3. Բանջար — Բանջարեղէն	7. Բոց — Բոցեղէն
4. Լոյս — Լուսեղէն	8. Միրդ — Մրդեղէն

Ուսուցիչէն կը խնդրենք բացատրել ածանցումներու տեսն՝ տեղի ունեցող ձայնաւոր գրերու սղումները. ինչպէս վերի 2, 5, 6 և 8 օրինակները:

Գ Ի Ի Ղ Ի Ն Ա Ռ Ա Ի Օ Տ Ը

Ա՛խ, ես ո՛րքան կը սիրեմ գիւղին առաւօտը:

Հոյսը կը բացուի ու աքաղաղը իր թառին վրայէն կը պոռայ. կու- կու- լիկ- կո՛ւ: Իր ձայնին պատաս- խան կուտան մօտիկ գիւղի ընկերները:

Անուշ հովը, խա- դալէ՛ն խաղալէն՝ կու գայ կանցնի, երե- ցընելով ծառերուն տերեւները: Թոնի- րները կը ծխան ու կապոյտ մուխը,

սի՛ւն սիւն, կը բարձրանայ օդին մէջ:

Կը լսուի ահա ժամուն դանդաղը, թիքը-թաք, թիքը-թաք, թիքը-թաք: Աղջիկները, կուծն իրենց ուսը առած, աղբիւրը ջուրի կերթան:

Կովերը կը բառաչեն, ոչխարները կը մայեն, գոմէշները կը մկան, կը լծուին ու կը քաշեն սայլը:

Սայլին վրայ նստած է գեղացի մանուկը, կը յօ- րանջէ, եւ իր երկայն մահակով կը խթէ գոմէշնե- րուն կողը՝ պօռալով:

— Հօ՛, հօ՛, Սե՛ւուկ. հօ՛, Պօ՛ղօ, ո՛տք վեր- ցուր:

Հնձուորները, մանգաղը անցուցած իրենց վզին,

լուռ կը քալեն, խուճբ խուճբ, դէպի արտերը: Կա- ճապարեն, որպէսզի տաքը չսկսած, առաւօտն զով օդին, քաղեն իրենց քաղը եւ խուրձ դիզեն մինչեւ կէս օր:

Ահա արեւը ոսկիի պէս կը ցաթի՝ երկայն բար- տիններու գազաթին վրայ, եւ կամաց կամաց սողա- լով վար կիջնէ:

Կը հաւաքուի նախիրն ալ, եւ հովիւը կը քշէ կովերն ու ոչխարները՝ դէպի արօտավայր:

Կամաց կամաց գիւղը կամայանայ, տունը կը մնան միայն պառաւներն ու տանտիկիները:

Ի՛նչ գեղեցիկ է ամառուան առաւօտը գեղին մէջ:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ի՞նչ իմաստ կուտայ ելի մասնիկը բառերուն.

1. Նախանձ	— Նախանձելի	4. Սէր	— Սիրելի
2. Փափաք	— Փափաքելի	5. Գով	— Գովելի
3. Ներում	— Ներելի	6. Շողափում	— Շողափելի

ՇՈՒՆԵՐԸ

Քանի՛ քանի՛ տեսակ շուներ կան:

Կայ հովիւին շունը, գամբուր որ խոշոր է, հագին հասակ ու մեծ ուժ ունի: Գամբուր գայլերուն դէմ կը կռուի և ոչխարները կը պահպանէ:

Կայ փոքր շունը, հագիւ թիզ մը մեծութեամբ՝ որ տուներու մէջ կը պահեն:

Կայ որսի շունը, բարակը, որ նիհար է, բայց աշխոյժ, թեթեւոտն եւ ճարպիկ է: Բարակը որսի կերթայ, կենդանիներ կը հալածէ ու թռչուններ կը բռնէ:

Կան նաեւ մեր փողոցին շուները, ծոյլ, անօգուտ եւ խեղճ:

Շուները խելացի կենդանիներ են եւ շատ կը սիրեն մարդը: Անոնք կուգեն ծառայել մարդուն, հաճելի ըլլալ անոր եւ սիրուիլ: Այս պատճառով է որ կըսենք թէ շուները հաւատարիմ են:

Շունը երբեք չի մոռնար իր տէրը, եւ երկար տարիներ անցնելէ ետքն ալ՝ կը ճանչնայ զայն հոտառութեամբ:

Շունը երախտագէտ ալ է. իր շնորհակալութիւնը կը յայտնէ՝ քծնելով, պոչը երերցնելով, տիրոջը ոտքերը լցելով եւ թնծկալով:

Շատ երկիրներու մէջ, շուներուն աշխատանք ալ ընել կու տան. փոքր փոքր եւ թեթեւ կառքեր կը շինեն, ու այդ կառքերուն կը լծեն զանոնք: Իսկ այն երկիրներուն մէջ, ուր տարուան մեծ մասը ձմեռ կը լայ, շուները բալխիւր կը քաշեն:

Շուները երբ անօթի ըլլան, երբ ցաւ մը ունենան, կամ երկինքին վրայ լուսինը տեսնեն՝ կը սկսին ոռնալ:

Շուները մսակեր են:

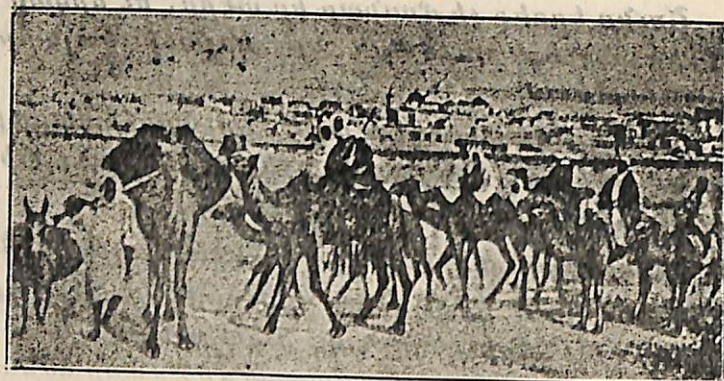
1. Ո՞ր կենդանիները մսակեր և ո՞ր կենդանիները խոտակեր են:

ԲԱՍԻՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Գրեցէ՛ք սա բառերը, և ըսէ՛ք թէ ի՞նչ իմաստ կուտայ եւսյ մասնիկը:

1. Արծաթ	— Արծաթեայ	4. Ծովեզր	— Ծովեզրեայ
2. Երկաթ	— Երկաթեայ	5. Գետափ	— Գետափեայ
3. Բեհեզ	— Բեհեզեայ	6. Աղամանդ	— Աղամանդեայ

ՃՇՄԱՐՏԱԽՕՍ ՄԱՆՈՒԿԸ

1

Մայր մը ու որդին պատրաստուեր էին
 ուխտատեղի մը երթալ միասին:
 Բայց երբ մօտեցան օրերը ուխտին՝
 մայրն հիւանդացաւ, ինկաւ անկողին:
 Չուզելով որդին իր ուխտէն զրկել,
 աղաչեց մօտի դըրացիներէն
 որ իր զաւակը հետերնին տանեն:
 Դըրացիները բարեպաշտ էին,
 խոստացան տըղան առնել հետերնին:

2

Երեք օր ետքը ճանապարհ իյնալ
 կը պատրաստուէին երկու կողմէն ալ:
 Տասն ոսկի առաւ մայրը, ու տըղուն
 կարեց թելին տակ եւ ըսաւ. «տէս, դուն,
 «զա՛ւակս, հիմա մեծ ուխտի կերթաս,

«երկու խօսք ունիմ քեզի իբրեւ դաս.
 «չըլլա՛յ, չըլլա՛յ որ օր մը սուտ խօսիս
 «եւ հանդիպիս իմ խոշոր անէծքիս.
 «միշտ եղիւր չիտակ, խօսի՛ր ճշմարիտ,
 «հոգիդ թող պայծառ, սիրտդ ըլլայ վըճիտ:»
 — «Խօսք կուտամ, մայրի՛կ, մանուկը ըսաւ,
 «որ պիտի ես սուտ չի խօսիմ բընաւ:»
 Մայրիկը օրհնեց կրկին ու կրկին
 եւ ճամբայ դըրաւ հընազանդ որդին:

3

Կարաւանն ահա ուխտաւորներուն
 կերթա՛յ ու կերթայ առտու, իրիկուն:
 Մանուկն հեծած է վերջին ուղտը կաղ,
 կերթայ, բայց սիրտը երբեք չէ ուրախ.
 կը յիշէ հիւանդ մայրիկն հեռաւոր
 որ տունը մընաց, եղաւ մենաւոր:

4

Շատ դացին թէ քիչ, ու ահա հասան
 անմարդաբնակ անապատ մը լայն.
 դեռ չէին կտրեր իրենց կէս ճամբան,
 մէյ մ'ալ ամպի պէս սեւ սիւն մը տեսան
 որ դէմէն փըրթաւ, եկաւ հեւիհեւ,
 եկաւ ու կեցաւ քէրվանին առջեւ:
 Աւազակ էին եկողներն այսպէս:
 Ուխտաւորները՝ դառնուկի պէս հեղ
 կեցան որ թալլեն զիրենք, կողոպտեն,
 տանեն բեռ, դըրամ եւ իրերն ամէն:

5

Աւագակները գացին ու կըրկին
ետ վերադարձան.
փոքրիկ մանուկին
այս հեղ մօտեցան
ու անոր ըսին.

— «Ի՞նչ ունիս քովդ, պատուա՛կան տըղայ:»
— «Տասն ոսկի ահա»,
ըսաւ անմոլար,

ցոյց տալով թեւն ու ոսկիին գումար:
Աւագակները այս որ լըսեցին՝
վազեցին գացին,
յայտնեցին պետին:

6

Աւագակապետն ըրաւ հըրաման
որ առնեն բերեն իրեն քով տըղան:
Մանուկն է եկաւ.

— «Ի՞նչ կայ քովդ, հարցուց պետը աւագակ:

— «Դարձեա՞լ ըսեմ. լա՛ւ.

«տասն ոսկի ունիմ կարուած թեւիս տակ:»

Աւագակն իսկոյն տըռաւ հրաման.

— «Շո՛ւտ, մերկացուցէք, փորձենք այս տըղան:»

Մերկացուցին եւ գումարը գըտան:

Բայց պետը ըսաւ որ դընեն նորէն

դըրամն իր տեղը ու լաւ մը կարեն:

Ապա, դառնալով աւագակը մեծ՝

հարցուց մանուկին. «Ի՞նչ բան ըստիպեց

«քեզ, ազնի՛ւ տըղաս,

«որ այսպէս ըլլաս

«ճըշմարտախօս եւ չիտակ, անվեհեր.

«դուն փոքր էիր, քեզ ո՞վ կը խուզարկէր...:»

— «Ես ուխտի կերթամ իմ քարւանիս հետ,

«մայրս հիւանդ է, ինկած անկողին.

«եւ ինձ պատուիրեց, աւագակապե՛տ,

«որ յոյս չի դնեմ ո՛չ վատթար սուտին,

«ո՛չ խաբէութեան վըրայ անպատիւ,

«այլ խօսիմ միայն ճըշմարիտն ազնիւ.

»եւ ասոր համար օրհնեց իմ ճամբաս

«եւ ըսաւ, «որդի՛ս, բարով տուն դառնաս:»

«Մօրս պատուէրը սուրբ է ու արդար,

«եւ ես չեմ սըտեր՝ իր սիրուն համար:»

7

Աւագակապետն ըզգածուած էր խոր.

բըռնեց տըղուն ձեռքն ու ըսաւ անոր.

— «Դո՛ւն, անբիծ մանուկ, ինձի յաղթեցիր

«եւ լոյսի ճամբան առջիս ցոյց տըռիր:

«Մուկի մէջ էի ես օր ու գիշեր.
 «Հեղաւ մէկը որ իմ թեւէս բռնէր՝
 «Եւ զիս դուրս հանէր ու մըղէր ուժգին
 «Դէպի պատուաւոր գործին ու խօսքին:
 «Այսօր, ո՛վ տըղայ, լեզուդ մանկական
 «Ինծի ցոյց տըռաւ փրկութեան ճամբան.
 «Ես պիտի ձրգեմ ամէն զաղիր գործ
 «Ու պիտի ըլլամ դարձեալ հողագործ՝
 «Մաքուր ձեռքերով, հալալ քրտինքով
 «Կահելու համար խիղճս անվրդով:»

Եւ ապա դարձաւ

իր ընկերներուն՝

Եւ այսպէս ըսաւ.

«Ձեզ ալ, ընկերներ, իմ պատուէրս է որ
 «Դուք ալ ուխտ ընէք ինծի հետ այսօր.
 «Դառնաք ձեր տունը, ձեր արտ ու դաշտին,
 «Հողը մըշակէք, փըրկէք ձեր հոգին:
 «Ով որ հակառակ վարուի իմ խօսքիս՝
 «Սիրտի հանդիպի իմ տաք գընդակիս...»

8

Հըրաման ըրաւ որ գողօնն առնեն
 Եւ կարաւանին տանեն ու յանձնեն.
 տանեն ու յանձնեն, եւ անապատին
 առաջնորդն ըլլան, ցոյց տան այն ուղին
 որ կերթայ դէպի սուրբ ուխտատեղին:
 Յետոյ ծընրադրեց, աղօթք մ'ըսաւ ցած,
 եւ ոտքի ելաւ, ու գընա՛ց, գընա՛ց...

ՅԱՆՅԱՒՈՐԸ

Գիշեր մը գողեր եկան, խիկար իմաստունին
 տունը բացին: Սրբեցին, սկըդեցին տանը մէջ եղած
 չեղածը, ելան գացին:

Առտուն կանուխ, դրացիներն հաւաքուեցան
 խեղճ խիկար իմաստունին դռան առջեւ, եւ ամէն
 մէկը մէյ մէկ կարծիք կը յայտնէր:

— Նայե՛ցէք, նայե՛ցէք, կը կրկնէր ջուհակ
 Կարօն. տան մը պատերը այսքան ցած կը շինե՞ն...
 Հարկաւ տանիք մը որ այսքան ցած ըլլայ, գող ալ կը
 քտնէ ներս, աղուէս ալ...

Չէ՛, կըսէր դարբին Ղազարը, յանցանքը հոն է
 որ դուռը լաւ կղպանք չունի... տունը ըսածդ այդպէս
 անհոգ վիճակի մէջ կը ձգուի՞...

— Տանը պատերն ալ ամուր չեն շինուած, աղ-
 բա՛ր, կը պնդէր որմնադիր Թորոսը: Տեսէ՛ք, տե-
 սէ՛ք, աղիւսէն դատ ուրիշ բան չի կայ անոնց մէջ...:

Այսպէս, ամէն գլուխէ մէկ մէկ ձայն կելլէ: Մէ-
 կը դռան տախտակը բարակ կը գտնէր, ուրիշ մը՝
 տան լուսամուտները շատ լայն կը համարէր:

Վերջապէս, ամէնքն ալ յանցաւոր կը հանէին
 խիկարը:

Բոլորն ալ, մէկ բերան, կը դատապարտէին տան
 տէրը, բայց գողին համար բան ըսող չի կար:

Խիկար Իմաստուն լսեց, լսեց բոլոր ըստածնե-
րը, ու յետոյ, դարձաւ հարցուց հաւաքուած բազ-
մութեան.

— Շատ լաւ. ձեր բոլոր կարծիքները աղէկ,
աչքիս վրա՛յ, գլխուս վրա՛յ. ես յանցաւոր եմ,
տունը յանցաւոր է, դուռը յանցաւոր է. հապա այս
գողերը՞, բնա՛ւ յանցանք չի կայ անոնց...:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ անք մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն:

1. Գոյն — Գունաւոր	4. Կեղծ — Կեղծաւոր
2. Լոյս — Լուսաւոր	5. Շահ — Շահաւոր
3. Փառք — Փառաւոր	6. Հռչակ — Հռչակաւոր

ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՐԲՈՐ ՍՏԵՂԾԵՑ

1

Աստուած երբ որ ստեղծեց ցամաքին, ծովին ու

երկինքին բոլոր կեն-
դանինները, ամէնքն ալ
կարգով կեցած էին ա-
նոր առջեւ:

Կանչեց շունն ու
գայլը, կատուն ու
վագրը, առիւծն ու յո-
վազը, եւ ըսաւ անոնց.

— Գացէ՛ք, բնակեցէ՛ք լեռներն ու անտառնե-
րը. ձեզի տուի սուր ժանիքներ, ձեզի տուի ճիրան-

ներ, որ գտնէք ձեր կերակուրը եւ ապրիք...

Շունն ու գայլը, կատուն ու վագրը, առիւծն ու
յովազը, եւ իրենց պէս բոլոր գիշատիչ գաղանները,
ուրախ ուրախ հեռացան, ու գացին որս փնտռելու:

2

Եկան այծն ու գոմէշը, ձին ու էշը:

— Նայեցէ՛ք ձեր ոտ-
քերուն, Աստուած ըսաւ
այծին ու գոմէշին, ձիուն
ու իշուն:

Նայեցան այծն ու գո-
մէշը տեսան որ կճղակ-
ներ ունին. ձին ու էշն ալ՝
սմբակներ:

— Ձեզի ժանիքներ չեմ
տուած, ըսաւ Աստուած.

ձեզի տուած եմ աղօրիք ակռաներ, որ խոտ ու գարի
ուտէք... միայն, լա՛ւ լսեցէք. ով որ սմբակ ունի,
պիտի չորոճայ. ով որ կճղակ ունի պիտի որոճայ...
Գացէ՛ք, խոտակե՛րներ, ապրեցէ՛ք դաշտերուն մէջ:

Ձին առաջ անցաւ, էշը անոր ետեւէն, գոմէշն ու
այծն ալ, կամաց կամաց, իշուն ետեւէն:

Ձին խրխնջեց, վազեց դէպի արօտատեղին եւ
սկսաւ արծիլ իշուն հետ. գոմէշն ու այծն ալ կեցան
իրենց մսուրներուն առջեւ, եւ սկսան հանդարտ որո-
ճալ:

Կարգը եկաւ թռչուններուն:

Աստուած ըսաւ.

— Առաջ անցի՛ր, արծիւ. եկո՛ւր դուն ալ, բազէ՛, ուրո՛ւր, ա՛նգղ: Ձեզի տուի զօրաւոր թեւեր՝ որ թռչիք օդին մէջ ամենէն բարձրը. ձեզի տուի սրատես աչքեր, եւ կոր ու սրածայր կտուցներ. ձեզի տուի մագիլներ, որպէսզի մսակեր ըլլաք եւ անօթի չի մնաք: Թռեցէ՛ք հիմա եւ դացէք աշխարհը:

Արծիւն ու անգղը, ուրուրն ու բազէն՝ թափ տուին իրենց թեւերուն, սլացան օդին մէջ եւ բարձրացան ամպերէն վեր:

Ահագին բարձրութենէն, արծիւը գետնին վրայ նշմարեց նորածին գառնուկ մը, ուրուրն ալ՝ հաւին ձագերը:

Արծիւը կայծակի պէս վար իջաւ, գրկեց գառնուկը իր մագիլներուն մէջ ու բարձրացաւ երկինք. ուրուրն ալ խոյացաւ, իր կտուցով բռնեց հաւուն ձագը, եւ թռաւ նոյնպէս օդին մէջ:

Աստուած ստեղծեց սողունները, օձն ու կարիճը:

Ստեղծեց հաւերն ու կաքաւները՝ թանձր կրտուցներով ու կարճ թեւերով, որպէսզի շատ չի թռչին եւ ցորենի հատիկներ ուտեն:

Ստեղծեց կռունկն ու արագիւը՝ երկայն վիզով ու երկայն սրունքներով. կարապն ու բազը՝ մաշկապատ ոտներով:

Ստեղծեց ծովին ձուկերն ալ. կարգ կարգ ու տեսակ տեսակ: Ամէնքն ալ խրկեց իրենց տեղերը:

Կարծեց թէ ա՛լ կենդանի չի մնաց:

Բայց ահա, յանկարծ, ոստոստելով—ոստոստելով, քարի մը տակէն մէջտեղ ելաւ փոքր, երկչոտ կենդանի մը, եւ ըսաւ Աստուած—պապային.

— Հապա ե՞ս ո՛ւր պիտի բնակիմ. ինծի համար տեղ մը չորոշեցիր...

Աստուած — պապան աղէկ մը նայեցաւ այդ կենդանիին վրայ, եւ քիչ մը մտմտալէ ետք ըսաւ.

— Գո՛րտ, կը տեսնեմ որ շատ խեղճ, շատ վախկոտ ես դուն. անոր համար, լաւ է որ թէ՛ ջուրին մէջ ապրիս, թէ՛ ցամաքին վրայ. հայտէ՛, փախիր նայի՛մ...

Գորտը, ցատկելով—ցատկելով, վազեց, գնաց, նետուեցաւ առունին մէջ:

1. Ուտուցիչն կը խնդրենք բացատրել թէ ինչպէս իւրաքանչիւր կենդանի յարմար կազմուածք ունի՝ իր պէտքերուն եւ իր բնական միջավայրին համեմատ:

Ըսէք թէ ուն մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն.

ԲԱՅՆԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

1. Սողալ	— Սողուն	4. Եռանդ	— Եռանդուն
2. Շարժիլ	— Շարժուն	5. Հաս	— Հասուն
3. Թռչիլ	— Թռչուն	6. Հաստատ	— Հաստատուն

Կ Ա Ր Մ Ի Ր Վ Ա Ր Դ Ը

Մանուկը մէկ վարդիկ տեսաւ,
սիրուն վարդն էր մէջը դաշտին.
եւ սըրտաթունդ շուտ մօտեցաւ
որ լաւ նայի սիրուն վարդին.

ա՛յ իմ վարդին, կարմիր վարդին,
կարմիր վարդն էր մէջը դաշտին:

Մանուկն ըսաւ.— Քեզ կը քաղե՛մ,
ա՛յ իմ վարդիկ մէջը դաշտին:
Վարդիկն ըսաւ.— Փուշեր ունիմ,
դուն չես դանար կարմիր վարդին:

Ա՛յ իմ վարդին, կարմիր վարդին,
կարմիր վարդը մէջը դաշտին:

Չար մանուկը վարդը քաղեց,
սիրուն վարդն որ մէջն էր դաշտին.
վարդը թէեւ դայն ծակծկեց,
բայց ա՛լ եղաւ անոր գերին:

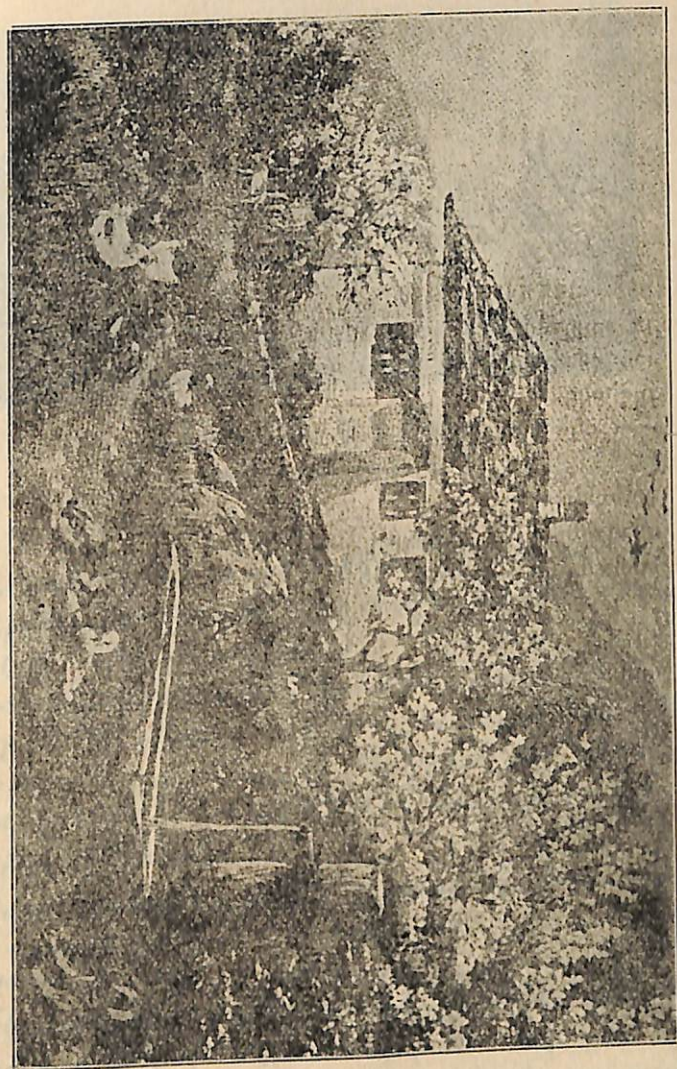
Վա՛խ իմ վարդին, կարմիր վարդին,
կարմիր վարդն որ մէջն էր դաշտին:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ուրդ մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն.

1. Նուազ — Նուագուրդ	3. Յագ — Յազուրդ
2. Աճում — Աճուրդ	4. Արձակ — Արձակուրդ

Գարնան Առաւուն

ԱՄԱՌՆ ԵԿԱԻ

1

Ամառն եկաւ. ինչպէ՛ս եկաւ, չի տեսանք:
Արտերը կանաչ էին՝ դեղնեցան. խոտերը նոր կը
բուսնէին՝ ահա չորցեր են:

Գեղացիները վաղուց մտեր են մանգաղի:
Կը հնձեն ցորենը սուր մանգաղներով, կը հըն-
ձեն արագ-արագ: Արտը կը մերկանայ, կը բացուին
սեւ ափսանքերը, եւ դաշտին երեսը փոքր-փոքր խուր-
ձեր միայն կերեւան:

Սարեակները կը թռչին հնձուորներուն ետեւէն,
ու կը ժողվեն թափած հատիկները:

Ո՛րք, ի՛նչ տաք է արեգակը:

Կէս օր է, տեսէ՛ք, գոմէ՛շները ի՛նչպէ՛ս երկնցեր
են տղմուտ ճահիճին մէջ: Պառկեր են հանդարտ, որ-
պէսզի զովանալով՝ հանգստանան քիչ մը. պառկեր
են ու կորոճան անվրդով:

Ահա հնձուորներն ալ կը ձգեն իրենց մանգաղները, կը նստին՝ հանգիստ առնելու եւ կէս օրուան ճաշն ընելու:

2

Պարապ սայլերը կեցեր են արտերուն մէկ կողմը. կը սպասեն որ իրկուն ըլլայ եւ դառնան գիւղը:

Եզները կարծին քիչ մը հեռուն. իրենց պոչը աջ ու ձախ շարժելով, կը փախցնեն ճանճերը:

Արտին մէջ ո՛չ ծառ կայ, ո՛չ շուք: Միայն երկու խաչածեւ փայտերով շինուած տաղաւար մը կայ, որուն վրայ ճերմակ կտաւ մը ձգեր են

հնձուորները:

Տաղաւարին տակ պառկեր է գեղացի մանկիկը, անուշ անուշ կը քնանայ: Կը քնանայ, որպէսզի մեծնայ եւ ինք ալ դայ աշխատելու այս արտին մէջ:

Բայց հնձուորները շատ անօթի են, որովհետեւ աշխատեր են անդադար մինչեւ կէս օր:

Տանտիկինը փիլաւ է եփեր, եւ թան ու թացան է խրկեր բանուորներուն:

Յոգնած աշխատաւորները ծալապատիկ կը նստին դետինը:

Պզտիկ Մարկոսը, որ ճաշն է բերեր, վար կը դնէ ձեռքին խոնչան, ու մէջքէն մէկիկ մէկիկ կը հանէ դգալները:

Հեռուէն քէհեան ալ կու գայ, կը նայի խուրձերուն ու բարդին, եւ դառնալով սեղանի նստած հընձուորներուն՝ կըսէ.

— Պէտէքէ՛թով ըլլայ...

Ամառը եկաւ, բայց ի՛նչպէս եկաւ, չի տեսներ:

1. Ո՞վ է որ կը հասունցնէ հունձքերը եւ պտուղները:

2. Ըսէք թէ ամառը դուք ալ արտ դացա՞ծ էք. ի՞նչ էք տեսներ հոն:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ ցու ծասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բռներուն:

1. Փեսայ — փեսացու	3. Քահանայ — Քահանացու
2. Հարս — Հարսնացու	4. Շապիկ — Շապիկցու

Հ Ա Յ Ր Ե Ն Ի Ք

Երբ որ Լեւոն իր երգը վերջացուց, գնաց իր հայրիկին քով եւ հարցուց անոր.

— Հայրի՛կ, ըսէ՛ ինձի, ի՞նչ է հայրենիքը. շատ անգամ կը լսեմ որ «հայրենիք, հայրենիք» կըսեն. դեռ քիչ մը առաջ ալ երգիս մէջ «հայրենիք» անունը կար: Չեմ հասկնար, ի՞նչ բան է հայրենիքը:

Հայրիկը ժպտեցաւ, վեր վերցուց Լեւոնը իր ծունկերուն վրայ, եւ ըսաւ անոր.

— Հայրենիքը, դաւա՛կս, մեր տունն է, մեր փո-
ղոցն է, մեր գիւղն է...

«Ահա այս սիրուն դաշտերն են, այս բլուրներն
են, այս հողն է՝ որուն վրայ ես ծնած եմ, իմ հայ-
րիկս ծնած է ու իմ մեծ հայրս ծնած է:

«Հայրենիքը մեր գերեզմաննոցն է, որուն մէջ
կը գտնուին մեր նախնիքներուն, մեր ազգականնե-
րուն ու մեր սիրելիներուն ոսկորները: Մեր գիւղին
աղբիւրն է, մեր գիւղին օղն ու արեգակն է, մեր գիւ-
ղին մէջ ապրող մարդիկն են...

«Քու հայրենիքդ հիմա շատ փոքր է դեռ. ա՛յ, այս սենեակն է որուն մէջ ազատ կը վազես, կեր-
թաս—կուգաս ու կը ցատկես. քու հայրիկդ է, քու
մայրիկդ է, քու մեծ—մայրդ է. քու ընկերներդ են՝
որոնց հետ կը խաղաս, որոնց հետ քու լեզուովդ կը
խօսիս ու կերգես:

«Երբ որ մեծնաս, հայրենիքն ալ պիտի մեծնայ
քեզի հետ. եւ ինչպէս որ այսօր սորվեցար, այն ա-
տեն ալ պիտի գիտնաս թէ՝ ո՛րն է քու հայրենի՛քդ
եւ ի՞նչքան մեծ է անիկա:»

Հայրիկը անգամ մըն ալ համբուրեց Լեւոնին ե-
րեսները, եւ վար իջեցուց իր ծունկերուն վրայէն:

Եւ Լեւոն ուրախութեամբ սկսաւ վազել սենեա-
կին մէջ, ու երգել:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէք թէ պա՛մ մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն.

1. Ուղտ — Ուղտապան

2. Զորի — Զորեպան

3. Այգի — Այգեպան

4. Պահ — Պահապան

Վ Ա Ղ Ը Վ Ի Ճ Ա Կ Է

Աղջի՛կներ, վաղը Վիճակ է, հա՛յ, Վիճակ է:
Եկէ՛ք, երթանք, եօթն աղբիւրէ ջուր բերենք,
եօթը թուփէ ծաղիկ քաղենք:

Եօթն աղբիւրին ջուրով՝ կարմիր բղուկը լեցը-
նենք, եօթը թուփի ծաղիկն ալ մէջը թափենք:
Հաւաքուինք մեծ ու պղտիկ՝ անոր մէջ մէկ մէկ
բան ձգենք:

Զգածնիս մարդ չի տեսնայ, տեսնողն ալ տես-
նայ՝ ու մարդու իմաց չի տայ:

Վաղն առտուն լուսնայ, Վիճակը գայ. Վիճակը
գայ կարմիր—կանաչ արեւով:

Նազլին քօղըն առնէ գըլխուն՝ թագուհի ըլլայ,
Հոռմերն ալ գուշակ:

Դուռ դրացնի աղջիկներով հաւաքուինք, գանք
չարուինք մեր կտուրը, ձայն ձայնի տանք ու եր-
գե՛նք.

Նստեր է թախտը,

կը հայի բաղդը.

քաչէ՛, Նազլի, քաչէ՛,

հանէ՛ վիճակը:

Նազլի թագուհին վիճակը հանէ, Հոռմեր դու-
շակն ալ մեր բաղդը ըսէ.

Զուրը կուգայ առուրկըներ,

զրոզ տանէ պառուրկըներ.

խոն ու խոնչա աղջիկըներ,

պաղ ու պաղչա տղաքըներ:

Վաղը Վիճակ է, հա՛յ, Վիճակ է:

Կուժն առնենք, երթանք եօթն աղբիւրէ ջուր բերենք:

Կանաչ լեռն ելլանք եօթը թիւէ ծաղիկ քաղենք:

1. Ձեր տեղին մէջ ալ Վիճակը այսպէ՞ս կը տօնեն:

2. Ըսէք թէ Վիճակի տօնին օրը դժուար ի՞նչ ըրիք:

ԲԱՍԽԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Տեսէք թէ ալի մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն.

1. Ցաւ — Ցաւալի

3. Տաղտուկ — Տաղտկալի

2. Ողբ — Ողբալի

4. Ձարմանք — Ձարմանալի

ՏԵՐՆ ՈՒ ԾԱՌԱՆ

1

Երկու աղքատ աղբրտիք կըլլան: Կը մտածեն թէ՛ ի՛նչ ընեն իրենց տունը պահեն: Կը վճռեն որ փոքրը տունը մնայ, մեծը երթայ՝ ունեւորի քով ծառայ մտնէ, ամսական առնէ, խրկէ տուն:

Փոքրը կը մնայ տունը, մեծը կելլայ, կերթայ, հարուստ մարդու մը քով ծառայ կը մտնէ:

Ժամանակ կը նշանակեն՝ գալիք գարնան, հեղ մըն ալ կկուին ձայնը լսուիլը:

Բայց, հարուստը պայման մը կը դնէ ծառային: Կըսէ. «մինչեւ այն ժամանակ, մեզմէ ո՛վ որ բարկանայ, անիկա տուժէ: Եթէ դուն բարկանաս՝ դուն ինծի տասը ոսկի տուգանք տաս. եթէ ես բարկանամ՝ ե՛ս տամ:»

— Բայց ես տասը ոսկի չունիմ. — կըսէ ծառան:

— Վնաս չունի. փոխարէնը ինծի տասը տարի ձեր ծառայ կըլլաս:

Աղքատ տղան հեղ մը կը վախնայ այս տարօրինակ պայմանէն, հեղ մըն ալ կը մտածէ թէ՛ բա՛ն չունիս, ի՛նչ պիտի պատահի որ: Ի՛նչ որ ըսեն, ինչ որ ընեն՝ ես չեմ բարկանար, լմնցա՛ւ դնաց: Իսկ եթէ իրենք բարկանան, կը տուժեն իրենց պայմանով:

Կը համաձայնի: Պայմանը կորոչեն եւ կը մտնէ ծառայութեան:

2

Միւս օրը, առտուն կանուխ, տէրը անկողնէն կը հանէ ծառան, կը խրկէ իր արտը՝ հնձելու:

— Գնա՛, — կըսէ. քանի լոյս է, հնձէ՛. որ մութն ինկաւ՝ կուգաս տուն:

Ծառան կերթայ, ամբողջ օրը կը հնձէ, իրկունը յոգնած կու գայ տուն: Տէրը կը հարցնէ.

— Ինչո՞ւ եկար:

— Է՛, արեւը մարը մտաւ, ես ալ եկայ տուն, — կը պատասխանէ ծառան:

— Ձէ՛, ատպէս չէ՛: Ես քեզի ըսի՝ քանի լոյս է, հնձելու ես: Արեւը մարը մտաւ, բայց տե՛ս, անոր աղբար լուսնկան ելաւ: Լուսնկա՞ն ի՛նչ պակաս լոյս կուտայ...

— Ատ ի՞նչպէս կըլլայ... — կը զարմանայ ծառան:

— Հը՞, կը բարկանա՞ս ըսել է, — կը հարցնէ տէրը:

— Զէ՛, չեմ բարկանար... ես միայն կըսէի թէ՛ յողնած եմ... քիչ մը հանգստանամ... — կը թոթոփէ վախցած ծառան, ու կերթայ նորէն հնձելու:

Կը հնձէ, կը հնձէ՝ մինչեւ լուսնկան մարը կը մտնէ:

Բայց, լուսնկան մարը կը մտնէ թէ չէ, արեգակը կը ցաթի: Ծառան ուժասպառ կիյնայ արտին մէջ:

— Վա՛յ, քու արտդ ալ հարամ ըլլա՛յ, քու հացըդ ալ, քու տուած ամսականդ ա՛լ... — կը սկսի անիծել յուսահատած:

— Հը՞, ըսել է կը բարկանա՞ս, — գլխուն վերեւ կը տնկուի հարուստը: Քանի որ կը բարկանաս, մեր պայմանը պայման է: Ալ չըսես թէ քեզի հետ առանց իրաւունքի վարուեցայ:

Ու պայմանի ուժով կը ստիպէ որ՝ ծառան կա՛մ տասը ոսկի տայ, կամ տասը տարի ձրի ծառայէ:

Ծառան կը մնայ կրակի մէջ: Տասը ոսկի չունէր որ տար, հոգին ազատէր. տասը տարի ալ այս տեսակ մարդու ծառայելը՝ ըլլալիք բան չէր:

Կը մտմըտայ, կը մտմըտայ, վերջը տասը ոսկիի պարտամուրհակ կուտայ հարուստին, ու ձեռքը պարա՛պ, տուն կը դառնայ:

3

— Է՞, Է՞նչ ըրիր, աբա՛ր, — կը հարցնէ փոքր եղբայրը:

Ու մեծ աղբարը կը նստի, կը պատմէ գլխուն եկածը:

— Վնաս չունի, — կըսէ փոքրը. տարտ մի՛ ըներ. դուն տունը կեցիր, հիմա ալ ես երթամ:

Կելլայ, այս անգամ փոքր եղբայրը կերթայ, ծառայ կը մտնայ նոյն հարուստին քով:

Հարուստը դարձեալ ժամանակ կորոչէ՝ մինչեւ միւս գարնան կիւրին ձայնը. պայման կը դնէ՛ որ, եթէ ծառան բարկանայ՝ տասը ոսկի տայ կամ տասը տարի ձրի ծառայէ իրեն. իսկ եթէ ինք բարկանայ՝ տասը ոսկի տայ ու այն օրէն ալ ծառան տուն խրկէ:

— Զէ՛, ատի քիչ է, — կը հակառակի տղան: Թէ դուն բարկանաս՝ դուն ինծի քսան ոսկի տաս. թէ ես բարկանամ՝ կամ քեզի քսան ոսկի տամ, կամ քսան տարի ձրի ծառայեմ:

— Լա՛ւ, — կըսէ հարուստը ուրախութեամբ:

Պայմանը կորոչեն, ու փոքր աղբարը կը մտնայ ծառայութեան:

4

Առաւօտը կը լուսնայ, ու ծառան տեղէն չելլար: Տէրը դուրս կերթայ, ներս կուգայ, ծառան դեռ քընացեր է:

— Ա՛յ տղայ, տէ՛ ելիր, է՛, օրը ճաշ եղաւ:

— Հը՞, կը բարկանա՞ս... — գլուխը կը վերցընէ ծառան:

— Զէ՛, չեմ բարկանար, — վախցած կը պատասխանէ տէրը. միայն կըսեմ որ՝ պէտք է երթանք հունձքի:

Վերջապէս ծառան կելլէ անկողնէն, կը սկսի

տըրեղները հագնիլ: Տէրը դուրս կերթայ, ներս կուգայ, դեռ անի իր տրեխները կը հագնի:

— Է՛յ տղայ, տէ շո՛ւտ ըրէ, հագի՛ր է՛...

— Հը՞, չե՛ս բարկանար անշուշտ...

— Ձէ՛, ո՞վ կը բարկանայ, ես միայն ըսել կուգէի թէ՛ կուշանանք...

— Հա՛, ատ ուրիշ բան է. թէ չէ՛ պայմանը պայման է:

Մինչեւ ծառան տրեխները կը հագնի, մինչեւ արտը կերթան, կը դառնայ ճաշ:

— Ալ ի՛նչ հնձելու ժամանակ է, — կըսէ ծառան. կը տեսնե՞ս, ամէնքն ալ կը ճաշեն. մենք ալ մեր ճաշըն ուտենք, յետո՛յ:

Կը նստին, կուտեն ճաշը:

Ճաշէն յետոյ, ծառան կըսէ. «մշակ մարդիկ ենք, քիչ մըն ալ հանգստանալու ենք, թէ չէ»: Գըլուխը կը կոխէ խոտերուն մէջ և կը քնանայ մինչեւ իրկուն:

— Ծո՛ վե՛ր ելիր, մթնեց է՛, ուրիշները հնձեցին, մեր արտը մնաց... վա՛յ քեզ խրկողին հերն անիծած. վա՛յ քու կերածդ ալ քթէդ գայ, քու խմածդ ալ... աս ի՞նչ կրակի մէջ ինկայ... — կը սկսի պոռալ յոսահատած տէրը:

— Հը՞, չըլլա՞յ թէ բարկացար, — գլուխը վեր կաննէ ծառան:

— Ձէ՛, ո՞վ է բարկացողը, ես ան կըսէի թէ՛ մթներ է, տուն երթալու ժամանակ է:

— Հա՛, ատ ուրիշ բան է, երթա՛նք. թէ չէ՛ մեր պայմանը գիտես. վա՛յ անոր որ բարկանայ:

5

Կու գան տուն: Կը տեսնեն որ հիւր է եկեր:

Տէրը կը խրկէ ծառան թէ՛ գնա՛, մեր ոչխարներէն մէկը մորթէ՛:

— Ո՞րը, — կը հարցնէ ծառան:

— Որը որ պատահեցաւ:

Ծառան կերթայ: Քիչ մը վերջը, մարդիկ վազելով լուր կը բերեն հարուստին թէ՛ հասիր, ծառան ջարդեց ամբողջ հօտը:

Հարուստն է կը վազէ, եւ ի՛նչ տեսնէ որ հաւնիս. քանի ոչխար որ կայ ծառան մորթեր է բոլորը:

Մարդն է՛ գլխուն կը դարձնէ ու կը պոռայ.

— Աս ի՞նչ ես ըրեր, տնակե՛ր մարդ. քու տո՛ւնդ մրեղի, ինչպէս որ իմ տունս մրեղեցիր...

— Դու ըսիր թէ «ո՛ր ոչխարը որ պատահի՛ մորթէ՛», ես ալ մորթեցի. ուրիշ էլեւ պակաս ի՛նչ եմ ըրեր, — կը պատասխանէ ծառան հանդարտօրէն: Բայց, կարծեմ դուն կը բարկանաս...

Ձէ՛, չեմ բարկանար, միայն սիրտս կը խշխշայ որ այսքան տաւարս փճացաւ...

— Լա՛ւ, որ չես բարկանար, նորէն կը ծառայեմ:

6

Փոքր եղբայրը, այսպէս, մէկ քանի ամիս, մինչեւ ձմեռ՝ ծառայելով հարուստին, իրաւ որ մարդուն տունը աւրեց:

Հարուստը կը մտածէ թէ՛ ի՛նչ ընէ, ի՛նչպէս ընէ, որ ազատի այս ծառայէն: Պայման է դրեր՝ մին

չեւ հեղ մըն ալ գարնան կկուին ձայնը, իսկ ահա դեռ նոր են մտեր ձմեռ. ո՛ւր ես գարուն, ո՛ւր ես կկուի ձայն...

Կը մտմտայ, կը մտմտայ, վերջը հնար մը կը գտնայ: Կը տանէ կնիկը անտառը, կը հանէ ծառի մը վրայ ու կը պատուիրէ որ «կո՛ւ-կու» կանչէ:

Ինք ալ կուգայ, ծառան կը տանէ թէ՛ երթանք անտառը որսի:

Անտառը կը մտնեն թէ չէ, հարուստին կինը ծառին վրայէն կը կանչէ. — «կուկո՛ւ, կուկո՛ւ»...

— Ըհը՛, աչքդ լոյս, — կըսէ տէրը ծառային. կը-կուն կանչեց, ժամանակը լրացաւ...

Ծառան անմիջապէս կը հասկնայ տիրոջը խորամանկութիւնը:

— Չէ՛, կըսէ, ո՞վ է լսեր որ տարուան այս եղանակին, ձմեռուան կիսուն՝ կկու կանչէ: Ես պիտի սպաննեմ աս կկուն, տեսնեմ ի՛նչ կկու է...

Կըսէ ու կը շիտկէ հրացանը դէպի ծառը:

Տէրը պոռալով, կը բռնէ հրացանը, կը սկսի կուռիլ ու անիծել զինք ծառայ բռնելու օրը:

— Հը՞, չըլլա՞յ թէ բարկացար...

— Հա՛, աղբա՛ր, հերի՛ք է, — կըսէ հարուստը. եկո՛ւր, ի՛նչ տուգանք որ պիտի տամ, տա՛մ, աղա-տիմ քեզմէ: Ես եմ դրեր պայմանը, — ես ալ պէտք է տուժեմ:

Հիմա, նոր կը հասկնամ հնուց խօսքը թէ՛ «մարդ ինչ որ ընէ, իրեն կընէ»:

Այսպէս, փոքր աղբարը կը պատուէ մեծ աղբօրը տուած պարտքի թուղթը, տասը ոսկի ալ վրայ կառնէ, դեռ հասցուցած վնասներն ալ անդին:

Կառնէ ու կը վերադառնայ իրենց տունը:

Բայց այն օրուրնէ ասդին, հարուստը ա՛լ ոչ այդ տեսակ պայման կը դնէ, ոչ ալ ծառայ կը խրկէ՝ լուսնի լոյսով արտ հնձելու:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ըսէ՛ք թէ ոյք մասնիկը ի՛նչ իմաստ կուտայ բառերուն.

1. Ծածկել — Ծածկոյթ	4. Սովոր — Սովորոյթ
2. Հաւաքել — Հաւաքոյթ	5. Հաս — Հասոյթ
3. Երեկ — Երեկոյթ	6. Ծկիւ — Ծկոյթ

Ի Մ Գ Ա Ռ Ն ՈՒ Կ Ս

1

Մենք ունէինք կովեր, հորթեր, շուներ. բայց ես, ամենէն չատ կը սիրէի մեր գառնուկը:

Հայրս՝ Զատիկին, այդ սեւ գառնուկը գներ էր, ինծի համար:

Վեց ամիս պահեցի ես եւ մեծցուցի:

Գեղեցիկ գառնուկ էր, սիրուն դունչով. ունէր զոյգ մը փոքրիկ եղջիւրներ. ես անոնց վրայ, ամէն օր, հաւի ճարպ կը քսէի՝ որ փայլին:

Այնքան սիրեցի իմ գառնուկս՝ որ գիշերներն անգամ չէի ուզեր բաժնուիլ անկէ: Ամէն օր, կը տանէի քաղաքէն դուրս եւ կարածեցնէի:

Անունը դրեր էի Լէյլի: Ու Լէյլին կը վաղէր ետեւէս՝ ուրախ-ուրախ ցատկըտելով: Կը լզէր ձեռքերս, դունչը կը դնէր ծունկերուս վրայ, եւ իր խոշոր, գեղեցիկ աչքերը կը յառէր երեսիս:

Շարաթը երկու անգամ կը լուայի իր բուրդը օճառով, եւ կը սանտրէի: Եղջիւրները կամաց կամաց կը միանային իրարու եւ կը ծռէին:

Ա՛խ, անգամ մը մեծնա՛ր, կըսէի ինքնիրենս. մեծնա՛ր, ու ամէնքն ալ տեսնէին թէ ի՛նչպէս կըտրիճ պիտի ըլլայ, ի՛նչպէս պիտի կռուի միւս խոչերուն հետ, եւ պիտի յաղթէ՛ անոնց...

Իմ մեծ փափաքս էր ասիկա, որուն համար երբեմն, դասերս անգամ կը մոռնայի:

2

Ստիպան, չար ժամը կը մօտենար գառնուկիս գլխուն:

Ամէն իրկուն, հայրս ու մայրս կը քսփոսային իրարու հետ. կը լսէի մօրս հատ-հուտ խօսքերը. «չեմ կրնար ուտել անոր միսը... մե՛ղք է, մե՛ղք է...»

Կասկած չի կար որ, խօսքը գառնուկիս համար էր: Հայրս կողզէր մորթել, եւ մայրս չէր թող տար:

Առտու մը, օ՛հ, երբե՛ք, երբե՛ք, չեմ մոռնար այդ օրը, — հայրս առաւ դանակը եւ սկսաւ սրել: Վճռուած էր. պիտի մորթէր գառնուկս, իմ ընկերս՝ որուն հետ ա՛յնքան ուրախ օրեր էի անցուցեր:

Ինկայ հօրս ոտքերը. աղերսեցի որ խնայէ գառնուկս, լացի, հեկեկացի: Օգուտ չըրաւ. հայրս անյողդողդէ էր:

Եկուր, իմ ազուր գառնուկս

Գնաց ախոռը, քակեց գառնուկս, տարաւ մեր տան ետեւի փոքրիկ բակը:

Ես վաղեցի, դրկեցի գառնուկիս գլուխը, համբուրեցի: Ձէի ուղեր բաժնուիլ անկէ. հայրս իր ուժեղ ձեռքով հրեց զիս: Ինկայ գետին՝ հեկեկալով:

Վերջին անգամ փայլեցան անմեղ գառնուկիս եղջիւրները՝ արեգակին տակ: Անհետացաւ անիկա սլատին ետեւը:

3

Երբ հայրս, քանի մը ընկէ ետք, երեւցաւ՝ ձեռքը բռնած արիւնաթաթախ դանակը, ես սոսկացի. ինծի այնպէս կու գար թէ հայրս մեծ մեղք է գործեր, արդար արիւն է թափեր:

Օրերը տխուր անցան վրայէս. ես խելագարի պէս էի. չէի գիտեր՝ ի՞նչ ընեմ, ի՞նչպէս մոռնամ մորթուած բարեկամս:

Ամէն անգամ, երբ կը յիշէի զինք՝ արցունքը պուկս կը կպէր: Կը յիշէի ամէն օր, ամէն ժամ. եւ կը տեսնէի զինք նոյնիսկ երազիս մէջ:

Ու դեռ մինչեւ այսօր ալ, չեմ մոռցեր զինք:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Տեսէք թէ եղ մասնիկը ի՞նչ իմաստ կուտայ բառերուն.

1. Համ — Համեղ
2. Ուժ — Ուժեղ
3. Զօր — Զօրեղ

4. Հիւթ — Հիւթեղ
5. Ինչ — Ընչեղ
6. Հանճար — Հանճարեղ

Ե Ղ Ն Ի Կ Ա Ղ Բ Ա Ր Ը

1

Երկու որբեր,
քոյր ու աղբար,
մոլորած են, կերթան հեռու՝
արեն է վառ,
ճամբան երկար.

ո՛չ աղբիւր կայ, ո՛չ առու:

Քոյրը մեծ էր, կը համբերէր,
կը դիմանար արեւին.

բայց աղբարը փոքրիկ էր դեռ,
չէր դիմանար ծարաւին:

Կերթա՛ն ու կերթա՛ն, կը տեսնան ճամբան
կովի ոտքի տեղ, մէջը լեցուն ջուր.

— «Քուրի՛կ, իմ քուրիկ, չատ չատ ծարաւ եմ,
թո՛ղ որ այս ջրէն խմեմ ես մէկ բուռ»:

— «Չէ՛, աղբարի՛կ, չէ՛, դուն կով կը դառնաս,
կովի կըճղակին տեղէն մի՛ խմեր.
Քըչիկ մ՛ալ կեցի՛ր... քիչ մ՛ալ որ կենաս,
առջենիս կուգան պաղուկ աղբիւրներ:»

Երկու որբեր՝

քոյր ու աղբար,

կերթա՛ն, կերթա՛ն դեռ հեռու.

Արեն է վառ,

ճամբան երկար,

ո՛չ աղբիւր կայ, ո՛չ առու:

2

Կերթա՛ն ու կերթա՛ն, կը տեսնան ճամբան
ձիու ոտքի տեղ՝ մէջը լեցուն ջուր:

— «Քուրի՛կ, իմ քուրի՛կ, չա՛տ ծարաւ եմ,
թող որ այս ջրէն խմեմ ես մէկ բուռ:»

— «Չէ՛, աղբարի՛կ, չէ՛ դուն ձի կը դառնաս,
ձիու սմբակին տեղէն մի՛ խմեր.
Քըչիկ մ՛ալ կեցի՛ր, քիչ մ՛ալ որ կենաս՝
առջենիս կուգան զուլալ աղբիւրներ:»

Երկու որբեր՝

քոյր ու աղբար,

կերթա՛ն, կերթա՛ն չատ հեռու.

արեն է վառ,

ճամբան երկար,

ո՛չ աղբիւր կայ, ո՛չ առու:

Կերթա՛ն ու կերթա՛ն, կը տեսնան ճամբան
եղնիկն է կոխեր, մէջը լեցուն ջուր.

փոքրիկ աղբարը ալ չի համբերեր,
քրոջմէն ծածուկ կը խրմէ մէկ բուռ:

Քոյրը մէյ մ'ալ կը նայի ետ,
որ աղբարը եղնիկ եղեր,
եղնիկ եղեր ու կը բըբայ,
վազելով իր ետեւն ի վեր:

— «Ա՛խ իմ աղբար, որբո՛ւկ աղբա՛ր,
իմ անլեզու եղնիկ աղբար.

հո՛ղը գըլխուս, ի՛նչ ընեմ ես...»

կը պոռայ խեղճ քոյրը այսպէս:

Ու վա՛յ կուտայ,

կուլայ, կուլա՛յ:

Երկու որբեր՝

քոյր ու աղբար՝

եղնիկ, աղջիկ մոլորուած,

չեն գիտեր ո՛ւր,

կերթան տըխուր,

կերթա՛ն, կերթա՛ն անդադար:

3

Գիշեր ու ցորեկ, անօթի՛, ծարաւ,
կերթան ու կերթան, չեն գիտեր թէ ուր:

Շատ գացին թէ քիչ, դէմերնին ելաւ
անտառ մը, մէջն ալ պաղուկ մէկ աղբիւր:

Քոյրն ու աղբարը ծըռեցան առուն,
կուշտ-կուշտ խրմեցին: Եղաւ իրիկուն:

Մանուշը ելաւ, բարձրացաւ ծառը,
եղնիկ աղբարն ալ պառկեցաւ վարը:

Երբ գիշերն անցաւ ու եղաւ առտու,
քուրիկը նըստաւ քէրկէ՛Ք բանելու.
Եղնիկ աղբարն ալ կարծէր, խոտ կուտէր,
եւ անտառին մէջ կերթար վար ու վեր:

Կէս օրուան ատեն մէյ մըն ալ ահա
ծառերուն մէջէն աղմուկ մը կուգայ.
կուգայ, կը լսուի խըրխինջ ու քրքիջ,
եւ մարդիկ կելլեն երեւան քիչ քիչ:

Ծառաներն են որ թագաւորական
հըսկայ ձիերուն ջուր տալու կուգան.
հըսկայ ձիերուն ոսկիէ սանձէն
բըռնած աղբիւրին քովը կը բերեն:

Բայց ձիերը որ առուն կը ծըռին,
չեն խրմեր ջուրը, սաստիկ կը խրաչին.
կը թոթուեն բաշ ու գլուխնին ուժգին,
կը կանգնին վըրան իրենց զոյգ ոտքին:

Ծառաներն ապշած՝ չորս կողմ կը նային.
հեղ մ'ալ տեսնեն որ ծառին դագաթին
աղջիկ մ'է նըստեր աննմա՛ն, անգին,
քէրկէ՛Ք կը բանի եւ իր երեսին

արեն է զարկեր, արեւը զարկեր
ու առուն մէջ շառուեղն է ձըգեր:

4

— «Ո՞վ ես, չըքնա՛ղ, տեսի՞լք ես դուն
«Թէ հողեղէն արարած.

«տեսիլք որ ես՝ քիչ մ'ալ կեցիր,
«աղջիկ որ ես՝ իջի՛ր ցած:

«Իջիր տեսնե՛նք, ի՞նչպէս եղաւ
«որ կըրցար գալ դուն մեր մօտ»
«ո՞ր երջանիկ հովը բերաւ
«քեզ մեր անտառն անծանօթ»:

— «Մեզ որբութեան ցաւն է բերեր
«ձեր աշխարհքը հեռաւոր»
պատասխանեց աղջիկն աղուոր՝
հառաչելով գըլխիկոր:

«Մենք տուն չունինք, նեղ է մեզի»
«այս լայնարձակ աշխարհը»
«մենք մարդ չունինք, մընաց մեզի»
«մութ, ամայի անտառը...»:

Ծառաները ինչ որ տեսան՝
գացին պալատ լուր տըռնին:
Թագաւորն է խիստ հըրաման
հանեց որ շուտ մարդ երթայ,
որբերն առնէ՝ տուն դառնայ:

Եւ ծառաները գացին ու բերին
քոյրն ու աղբարը առջեւն արքային:
— «Ո՞վ ես դուն, աղջի՛կ, հարցուց մեծ արքան»
«ո՞վ է հետըդ այս Եղնիկը անբան»:

Կը կենայ աղջիկն ու դարձեալ անոր
կը պատմէ ինչ որ պատմեցի ես ձեզ,
թէ ապրա՛ծ կենաս, հըզօ՛ր թագաւոր,
մեր գըլխուն եկածն այսպէս է այսպէս...:

Լսեց թագաւորն ու ըզգաց շատ ցաւ»
որբուկ աղջկան սըրտով հաւնեցաւ,

եօթն օր ու գիշեր մեծ հարսնիք բըռնեց
եւ Մանուշն իրեն թագուհին ըրաւ:
Քուրիկը չըքեղ զարգարուած հիմա
բեհեղներու մէջ թաղուած կը մնայ»
խսկ պարտեղին մէջ աղբարը Եղնիկ
կարծի, կը ցատկէ ուրա՛խ, երջանի՛կ:

5

Բայց, պալատին մէջ նախանձոտ ու չար
ջատու պառաւ մը, չար կնիկ մը կար:
Ջատուն կըսէր թէ ինչո՛ւ պէտք է դայ
որբն ու մեր գըլխուն թագուհի դառնայ:

Այդ ջատուն օր մը լեզուով կեղծաւոր
կըսէ Մանուշին. «Ա՛խ, իմ բաղդաւոր»,
«աղուոր թագուհիս, եկուր տանեմ քեզ»
«ծովը որ լողնաս, ըլլաս վարդի պէս»:

Թագուհին կելլէ ու ծովափ կերթայ»
ջատու պառան է, նըստեր է ահա,
փըրփուրը կուտայ, փըրփուրը կառնէ,
օճառով անոր մազը կը լըռայ:
Յանկարծ մէյ մըն ալ կը զարնէ մէջքին,
կը ձըգէ ծովը սիրուն թագուհին:
Կառնէ լաթերը անտէր մընացած
եւ շուտով քաղաք կը դառնայ կրկին:
Կը դառնայ քաղաք եւ բերած լաթը
կը հագուեցնէ իր աղջկանը,
իր սեւ ու քրթած աղջկան անշահ
եւ դայն կը խրկէ պալատը ահա:

Երեսն է ծածկեր թանձր շղարշով՝
պալատն է մըտեր այն սուտ թագուհին,
ու թագաւորն ալ մըտքէն չանցըներ
թէ ո՛վ է եկեր բազմեր իր գահին:

Բայց ինչ որ կընեն, ինչ որ չեն ըներ՝
չեն կըրնար կըտրէր ձայնը Եղնիկին.
խղճուկ կը մայէ կեցած ծովափը,
չի գար, տուն չի՛գար, կուլայ դառնագին:

Ինչ ընեն ասոր, ինչ չընեն ասոր,
աղջիկն ու ջատուկն չատ մըտմըտացին:
Օր մը սուտ հիւանդ եղաւ թագուհին,
տըքալ ըսկըսաւ, մըտաւ անկողին:

— «Վա՛յ, ամա՛ն, մեռա՛յ, հա՛յ, եա՛ման, մե՛-
ռայ...»

«— Ի՞նչ է, ի՞նչ եղաւ, սիրուն թագուհիս,
(Ի՛նչ կուզէ սիրտդ, ըսէ՛, ի՞նչ ունիս),
կը հարցնէ իր ամուսինն արքայ:

— «Ախորժակ չունիմ... ես բան չեմ ուտեր...:
«միայն Եղնիկի քիչ մը միս կուզեմ...»
եւ թագաւորն է կը մընայ պաղած,
պաղած, շուարած, կեցած կընջ դէմ:

— «Բայց ի՞նչպէս կուզես դուն եղնիկի միս,
«չէ՞ որ Եղնիկը աղբարդ էր, հոգի՛ս...»

— «Ի՛նչ ընեմ, աղբար-մաղբար չեմ ճանչնար,
«կեանքս անուշ է քան ամէն աղբար...»

— «Վա՛յ, ամա՛ն, մեռա՛յ... մեռա՛յ ես, ամա՛ն...»
ու թագաւորն է կուտայ հրաման.

«Կըրակ վառեցէք,»

«դանակ սըրեցէք,»

«բերէք, մորթեցէք»

«եղնիկ-աղբարը՝»

«որ առողջանայ»

«ի՛ր տիկին քոյրը:»

Թագաւորն այսպէս հըրաման կուտայ,
հըրաման կուտայ ու կելլէ կերթայ.
կերթայ ծովափը սաստիկ նեղացած
թէ որքա՞ն Մանուշն անգուլթ է եղած...:

6

Կը մայէ, կուլայ Եղնիկ-աղբարը,
եւ իր հետ կուլան ծովուն ափերը.
լեզու ելած է ա՛լ կենդանի չէ,
եւ իր քըրոջը այսպէ՛ս կը կանչէ.

— «Քուրի՛կ ճան, քուրի՛կ,»

«կըրակ են վառեր,»

«կըրակ են վառեր,»

«դանակ են սըրեր:»

«Քուրի՛կ ճան, քուրի՛կ,»

«լըսէ անդունդէն,»

«ծովուն յատակէն.»

«եղնիկ աղբարդ»

«ահա կը մորթեն:»

Եւ թագաւորը տեղը քար կըտրած,
ջուրին յատակէն կը լըսէ յանկարծ
ծանօթ ձայն մը որ ծովէ՛ն խո՛ւլ ու խոր
պատասխան կուտայ տրկար ու անդօր.

«Աղբար ճան, աղբա՛ր,»
 «անհայր ու անմայր,»
 «իմ որբուկ, անտէր,»
 «իմ Եղնիկ –աղբար.»
 «ծովուն ջուրերը»
 «վըրաս են դիզուեր,»
 «ալիքը եկեր»
 «իմ ձայնս է խեղդեր:»
 «Դրժուար է տեղըս,»
 «ձայնս չի լըսուիր,»
 «ձայնս չի լըսուիր,»
 «ձեռքս չի հասնիր.»
 «ա՛խ, չար պառաւը»
 «օրըս սեւ ըրաւ,»
 «հիմա ալ ելեր՝»
 «կը մորթէ ազիզ»
 «Եղնիկ–աղբարս:»

Կը լսէ արքան, կը վազէ պալատ,
 կը պատռէ քօղը սուտ թագուհիին.
 կը նայի դէմքին, կը նայի կըրկին...
 աղջիկն է տըգեղ այն ջատուին վատ...

— Եկէ՛ք, ձկնորսնե՛ր, ուռկան ձրգեցէք,
 հանեցէք ծովէն անմեղ Մանուշը.
 Եկէ՛ք, դա՛հիճներ, ծո՛վը ձրգեցէք
 կախարդ պառաւը եւ այս հըրէշը:
 Այսպէս բարկացած կը պոռայ արքան.
 Ժողովուրդն ամէն կուլայ իր ցաւէն.
 ձկնորսները շուտ կը ձրգեն ուռկան

եւ Մանուշը ողջ՝ ծովէն կը հանեն:

Կը հանեն ծովէն, պալատ կը տանեն:

Կը յաղթէ անհայրեղը կըրկին:

Եղնիկ–աղբարն ալ հոգուն խընդուքէն
 կը պատռէ իրեն եղնիկի մորթին,

Դուռ կելէ անկէ, կըլլայ նորէն մարդ,
 կըլլայ պատանի կայտառ ու զրուարթ.
 մոռցած եղնիկի մայիւնը տըկար,
 կը խօսի ազատ, կը խօսի ճարտար:

Իսկ չար պառաւին ու իր աղջըկան,
 որ խաբեր էին աշխարհ բովանդակ,
 վիզէն կապելով մէկ մէկ ջաղացքար՝
 կը ձրգեն ծովուն անդունդն անյատակ:

Երկու որբեր,
 քոյր ու աղբար,
 առած պատիւ, դահ ու թագ,
 աշխարհք դարձեալ
 արե՛ւ, բարի՛,
 չարն է թաղուած ծովին տակ:

Գ Ա Յ Լ Ի Ն Ձ Ա Գ Ե Ր Ը

Մայր-գայլը շատ չար ու կատաղի է: Կը խած-
տըրտէ իր ձագերը, կը գրգռէ, կը բարկացնէ զա-
նոնք՝ որ անգուլթ դառնան:

Սակայն մայր-գայլը շատ կը սիրէ իր ձագերը:

1

Անգամ մը, մայր-գայլը՝ ետեւը ձգած իր ձա-
գերը, կերթար մարգագետինն մէջէն. կերթար եւ
չարունակ կը բարկանար անոնց:

Ձագերը կը նեղանային եւ իրենց ակռաները կը
կրճտէին. վերջապէս ըսին.

— Դուն մեզ չես սիրեր: Դուն մեզ կը չարչարես:
Դուն քար սիրտ ունիս...

Մայրը ձայն չի հանեց:

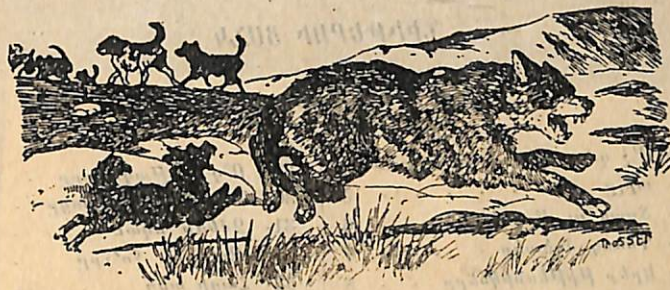
Մէյ մըն ալ, յանկարծ, լսուեցաւ շան հաջոց,
յետոյ ալ ձիու փոնգտոց: Հեռուէն երեւցաւ ձիաւոր
որսորդ մը:

— Սո՛ւս, ըսաւ մայր-գայլը իր ձագերուն. ձայն
չի հանէք, պառկեցէք գետինն վրայ եւ գլուխնիդ չի
բարձրացնէք խոտերէն վեր:

Ձագերը, իսկոյն, պառկեցան գետինը. իսկ մայ-
րը բոլոր ուժով սկսաւ վազել դաշտին մէջէն:

2

Շուները տեսան մայր-գայլին փախուստը, եւ
ինկան անոր ետեւէն: Որսորդն ալ իր ձին քշեց շու-
ներուն կողմը:

Ձագերը իրենց թագստոցէն նայեցան փախչող-
ներուն եւ ըսին իրարու.

— Ահա թէ ի՛նչ տեսակ մայր ունինք. մեզ ձգեց
անտէր, անտիրական, ու ինք փախաւ՝ վտանգէն ա-
զատելու համար:

3

Մութը կոխեր էր, երբ մայրը վերադարձաւ ձա-
գերուն մօտ: Վիրաւորուած էր իր ոտքին մէկը, ու-
սերն ու վիզն ալ արիւնթաթախ:

— Տէ՛ր, տո՛ւն երթանք, ըսաւ մայրն իր ձագե-
րուն: Երբ դուք ալ օր մը ձագեր ունենաք, ըրէ՛ք
ինծի պէս. շուներն ու որսորդները ձեր ետեւէն
վազողոցէ՛ք՝ որ ազատին ձեր ձագերը. տեսէ՛ք, ես
այսօր այդպէս ըրի:

ԲԱՌԵՐՈՒ ՎԱՐԺՈՒԹԻՒՆ

Ի՞նչ կը նշանակեն՝ երբ ան մասնիկը աւելցնենք հետեւալ
բառերուն սկիզբը.

1. Տաշ
2. Միտ
3. Խելք

4. Տէր
5. Հայր
6. Մայր

7. Սիրտ
8. Տուն
9. Խօս

ՆԻԹԵՐՈՒ ՅԱՆԿ

1. Ո՛չ դժուար բան չէ աշխատելը	5	29. Ո՞վ է թագաւորը	81
2. Տղան ու թռչնիկը	6	30. Կապիկը եւ ակնոցը	83
3. Գոռոզ մոծակը	7	31. Զմեռը եկաւ	84
4. Երեք թիթեռնիկները	8	32. Զո՛ւրբ, ջո՛ւրբ	86
5. Ժամկոչը և ուխտաւորը	12	33. Հացի տեղ	90
6. Բերնին համը դիտցող շունը	14	34. Երկու վաճառականներ	91
7. Առաջին առուստուրը	17	35. Խորթ եղբայրս	97
8. Բաղեղը և ուսենին	21	36. Ո՞վ է զօրաւորը	99
9. Կամուրջ շինողները	22	37. Արեւը	101
10. Ալին ու Արազը	25	38. Արծիւն ու կաղնին	106
11. Կուրբերուն դիրքը	26	39. Ծերունիին պատուէրները	108
12. Ժամկոչը քահանայ	28	40. Գարնան հրաւէր	112
13. Աշուն	30	41. Այրի կնկան երգը	114
14. Հովը, ջուրը և թռչունները	32	42. Փոքր տղան ինչպէս ազատեց իր հայրը	115
15. Օդը	35	43. Գիւղին առուստը	120
16. Աղուէսն ու Գալլը	38	44. Շունները	122
17. Կառկած շունը	43	45. Ճշմարտախօս մանուկը	124
18. Քաջասիրտ քույրը	46	46. Յանցաւորը	129
19. Մէկին մէջ	48	47. Աստուած երբ սր ստեղծեց	130
20. Իմաստուն մանուկը	51	48. Կարծիք վարդը	134
21. Մարուին խորովածը	54	49. Ամառն եկաւ	135
22. Արդարապէր դատաւորը	59	50. Հայրենիք	137
23. Պանդուխտի երգ	63	51. Վաղը վեճակ է	139
24. Կտրիճ Սաղօն	65	52. Տէրն ու ծառան	140
25. Զորս քույրերը	69	53. Ի՞նչ դառնուկս	147
26. Դարբնոցին մէջ	73	54. Եղնիկ աղբարը	150
27. Ուղաւ և Զորին	74	55. Գալլին ձագերը	160
28. Իր փուշերէն դժգոհ ծառը	77		

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0240274

8374